

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСПОРТУ

Кафедра «Фінанси і кредит»

С. С. Пінчук С. М. Сологуб
ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Навчально-методичний посібник щодо вивчення дисципліни для студентів
економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання

Київ-2013

УДК 336.64

С. С. Пінчук, С. М. Сологуб

Фінансовий аналіз: Навчально-методичний посібник для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання.–К.:ДЕТУТ, 2013 – 171 с.

Начально-методичний посібник спрямовано на ефективну організацію самостійної та індивідуальної роботи студентів економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання, відповідає програмі дисципліни «Фінансовий аналіз» і навчальному плану.

Навчально-методичний посібник розглянуто та затверджено на засіданні кафедри «Фінанси і кредит» (протокол № від березня 2012 року) та на засіданні методичної комісії факультету економіки та менеджменту (протокол № 7 від 27 березня 2012 року).

Укладачі: *С. С. Пінчук*, старший викладач кафедри «Фінанси і кредит»
С. М. Сологуб, кандидат економічних наук, доцент кафедри «Фінанси і кредит»

Рецензенти: *Н. І. Богомолова*, доктор економічних наук, професор;
В. П. Ільчук, доктор економічних наук, професор.

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	4
Частина 1. Програма навчальної дисципліни «Фінансовий аналіз»	5
Частина 2. Тези лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз»	11
<i>Тема 1.</i> Значення і теоретичні засади фінансового аналізу	11
<i>Тема 2.</i> Інформаційне забезпечення фінансового аналізу	18
<i>Тема 3.</i> Аналіз майна підприємства	23
<i>Тема 4.</i> Аналіз оборотних активів	29
<i>Тема 5.</i> Аналіз джерел формування капіалу підприємства.....	34
<i>Тема 6.</i> Аналіз грошових потоків	40
<i>Тема 7.</i> Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства	52
<i>Тема 8.</i> Аналіз фінансової стійкості підприємства	59
<i>Тема 9.</i> Аналіз ділової активності підприємства	65
<i>Тема 10.</i> Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства	70
<i>Тема 11.</i> Аналіз кредитоспроможності підприємства.....	77
<i>Тема 12.</i> Аналіз інвестиційної активності підприємства.....	81
<i>Тема 13.</i> Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства.....	90
Частина 3. Методичні рекомендації щодо практичних занять	96
Частина 4. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів	124
Частина 5. Тематика контрольних робіт і методичні вказівки щодо їх виконання	143
Частина 6. Тематика курсових робіт і методичні вказівки щодо їх виконання	146
Частина 7. Запитання для підсумкового контролю	156
<i>Список рекомендованої літератури</i>	158
<i>Додатки</i>	

ВСТУП

Зберегти міцні ринкові позиції в умовах жорсткої конкуренції будь-якому підприємству можливо лише за умови належного проведення фінансового аналізу. Він дозволяє визначити конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, його фінансову стабільність, плато- і кредитоспроможність, ступінь використання фінансових ресурсів і капіталу.

Реформування бухгалтерського обліку, поділ його на управлінський та фінансовий, відокремлення податкового обліку, приведення форм бухгалтерської звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів зумовлюють необхідність використання фінансового аналізу як інструменту управління господарською діяльністю. За його результатами оцінюється ділова активність підприємства, ефективність виробництва та інвестиційна привабливість суб'єкта господарювання.

Фінансовий аналіз є складовим елементом фінансового менеджменту та аудиту. Практично всі користувачі фінансових звітів підприємств використовують методи фінансового аналізу для прийняття фінансових рішень, оскільки методика фінансового аналізу дозволяє:

- оцінити тенденції розвитку фінансових відносин, рентабельність підприємства, ефективність використання капіталу, фінансову гнучкість і стабільність;
- здійснити аналітичну діагностику щодо можливої появи негативних явищ у господарській діяльності, які можуть призвести до банкрутства;
- розробити заходи, спрямовані на підвищення рентабельності господарської діяльності, оздоровлення фінансового стану підприємства з метою створення нормальних умов роботи.

З допомогою фінансового аналізу здійснюються комплексне вивчення формування фінансових ресурсів, оптимальне їх розміщення та використання, інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень.

Матеріал навчальної дисципліни базується на знаннях, які отримали студенти з навчальних дисциплін: «Фінанси», «Економіка підприємства», «Гроші та кредит», «Бухгалтерський облік», «Економічна статистика», «Фінанси підприємств».

Фінансовий аналіз слугує основою розробки фінансової політики підприємства, засобом визначення недоліків у його функціонуванні та прийнятті управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності господарювання.

Завданнями вивчення курсу «Фінансовий аналіз» є теоретична і практична підготовка студентів до аналітичної роботи, формування у них знань про фінансово-господарські процеси на підприємстві, результати й фактори впливу на їх формування.

ЧАСТИНА 1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ»

Змістовий модуль 1: Аналіз фінансового стану підприємства

Тема 1. Значення і теоретичні засади фінансового аналізу

Сутність і значення фінансового аналізу: його основні цілі, завдання, особливості. Методологічні принципи і логіка аналітичної роботи фінансової сфери підприємства. Предмет, об'єкт та суб'єкти фінансового аналізу.

Види фінансового аналізу. Класифікація економічних показників, що використовуються у фінансовому аналізі. Класифікація методів аналізу: формалізовані і неформалізовані методи аналізу. Сучасна методика оцінювання фінансових звітів: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний методи фінансового аналізу, метод відносних показників.

Порівняння в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства. Методи приведення вихідних даних до порівняльного вигляду: метод нейтралізації об'ємного, вартісного та структурного фактора.

Моделювання та аналіз факторних систем фінансових показників. Детермінований та стохастичний аналіз. Типи та основні прийоми детермінованого моделювання. Способи оцінки впливу факторів у детермінованому моделюванні факторних систем.

Зміст та методологія здійснення експрес-аналізу фінансового стану підприємства.

Тема 2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства. Мета фінансової звітності. Основні вимоги, що висуваються до складання фінансової звітності. Види взаємозв'язку фінансової звітності.

Зміст, структура, призначення основних форм фінансової звітності. Склад і структура бухгалтерського балансу; його значення для фінансового аналізу. Методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Аналіз валюти балансу.

Напрямки вдосконалення звітності підприємства для переходу до міжнародних норм і стандартів. Специфіка інформаційного забезпечення фінансового аналізу в окремих галузях, сферах діяльності та на підприємствах різних форм власності.

Показники статистичної звітності та управлінського бухгалтерського обліку, які використовуються у фінансовому аналізі.

Роль та місце вибірових обстежень та експертних оцінок у поглибленому фінансовому аналізі.

Тема 3. Аналіз майна підприємства

Економічна сутність і структура майна підприємства. Методи аналізу майна підприємства. Порівняльний аналіз динаміки складу і структури активів підприємства.

Завдання, основні напрямки та інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів. Аналіз наявності та стану основних фондів і нематеріальних активів.

Аналіз ефективності використання нематеріальних активів та основних фондів. Оцінка впливу ефективності використання нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємства. Факторний аналіз фондівіддачі. Аналіз резервів збільшення випуску продукції та фондівіддачі.

Тема 4. Аналіз оборотних активів

Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних активів. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними коштами. Оцінка залежності ризику втрати ліквідності та ефективності від величини поточних активів. Аналіз джерел формування, структури та розміщення оборотного капіталу.

Сутність, цілі, основні завдання та напрямки аналізу виробничих запасів. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами. Аналіз оборотності товарно-матеріальних цінностей.

Основні завдання та методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення і погашення. Оцінка кредитних можливостей підприємства. Порівняльний аналіз умов надання та отримання кредиту. Аналіз оборотності дебіторської заборгованості.

Аналіз ефективності використання оборотного капіталу. Класифікація факторів, що впливають на швидкість оборотності.

Тема 5. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

Завдання та методологія здійснення аналізу джерел фінансування. Аналіз динаміки складу і структури джерел фінансових ресурсів. Фактори, що впливають на співвідношення власних і залучених коштів. Оцінка

ефективності управління структурою капіталу на основі фінансового левериджу.

Аналіз вартості капіталу. Ціна основних джерел фінансування діяльності підприємства. Методичний інструментарій оцінки вартості окремих елементів власного і залученого капіталу. Оцінка середньозваженої та граничної вартості капіталу.

Оцінка ефективності використання власного і залученого капіталу. Ефект фінансового важеля. Оцінка впливу структури активів і пасивів на рентабельність власного капіталу. Аналіз ефективності кредитних відносин підприємства з комерційними банками.

Аналіз складу, структури, оборотності кредиторської заборгованості. Оцінка вартості внутрішньої кредиторської заборгованості.

Змістовий модуль 2. Аналіз фінансових рішень підприємства

Тема 6. Аналіз грошових потоків

Економічна сутність, цілі та значення фінансового аналізу в процесі управління грошовими активами. Техніка та порядок попереднього аналізу грошових коштів.

Класифікація вхідних та вихідних грошових потоків у господарській, фінансовій та інвестиційній діяльності підприємства. Прямий та непрямий методи оцінки руху грошових коштів: способи здійснення, їх переваги і недоліки. Основні причини невідповідності величин грошових потоків сумі отриманого прибутку.

Оцінка стратегії управління грошовими потоками: зміст та послідовність її здійснення. Сутність та основні етапи перспективного аналізу грошових потоків. Аналіз забезпеченості підприємства грошовими коштами: моделі Баумоля і Міллера-Орра.

Ануїтети та дисконтування грошових потоків підприємства. Класифікація ануїтетів. Техніка оцінки майбутньої та поточної вартості ануїтетів постнумерандо і пренумерандо.

Тема 7. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Сутність ліквідності і платоспроможності та їх значення при оцінці фінансового стану підприємства.

Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства; основні стадії її оцінки:

- оцінка свободи в розпорядженні активами;
- оцінка можливості швидкої втрати цінностей унаслідок їх морального або фізичного псування;
- оцінка доступності активів для поточного розпорядження;

– оцінка наявності умовних зобов'язань.

Класифікація активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення. Фактори, що впливають на пропорції груп поточних активів з різним ступенем ліквідності. Зіставлення елементів активів з відповідними елементами пасиву – основний спосіб оцінки ліквідності підприємства.

Система показників ліквідності: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація. Основні фактори, що впливають на підвищення ліквідності.

Власний оборотний капітал – абсолютний показник ліквідності і платоспроможності; основні етапи його аналізу.

Зміст та основні напрямки здійснення аналізу платоспроможності підприємства:

- оцінка якісного складу оборотних активів і поточних пасивів;
- оцінка швидкості обороту поточних активів та її відповідності швидкості обороту поточних пасивів;
- оцінка облікової політики статей активів і пасивів.

Система критеріїв оцінювання платоспроможності підприємства. Показники низької платоспроможності, можливості її відновлення (втрати).

Умови визнання підприємства неплатоспроможним.

Тема 8. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства. Заходи зміцнення фінансової стійкості підприємства. Вплив структури активів і пасивів на характеристику фінансової стійкості підприємства. Оцінка впливу ефективності використання необоротних і оборотних активів на стійкість фінансового стану підприємства.

Кількісна оцінка фінансової стійкості з позиції:

- а) структури джерел коштів;
- б) витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел.

Відносні показники фінансової стійкості: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація.

Класифікація джерел коштів для аналізу фінансової стійкості підприємства.

Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості.

Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства.

Тема 9. Аналіз ділової активності підприємства

Оцінка ринкової позиції підприємства: аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. Схема комплексного аналізу ефективності господарської діяльності.

Аналіз виробництва і реалізації продукції. Аналіз можливостей використання резервів зростання обсягів виробництва продукції.

Аналіз собівартості продукції. Аналіз загальних факторів зміни собівартості за статтями. Аналіз собівартості одиниці продукції. Аналіз динаміки показників собівартості продукції. Аналіз резервів зниження собівартості.

Основні фактори розвитку підприємства, кількісна оцінка їх впливу. Коефіцієнт стійкості економічного зростання підприємства.

Оцінка економічної динаміки суб'єкта господарювання.

Тема 10. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства

Вертикальний та горизонтальний аналізи формування фінансових результатів підприємства. Значення та завдання аналізу.

Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Оцінка якості прибутку.

Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності. Система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку. Граничний аналіз та оптимізація витрат, обсягу реалізації і прибутку. Аналіз умов беззбитковості підприємства.

Зміст, завдання та інформаційна база аналізу розподілу та використання прибутку. Аналіз формування чистого прибутку. Аналіз впливу використання прибутку на фінансовий стан підприємства.

Факторний аналіз показників рентабельності.

Аналіз збільшення суми прибутку та рентабельності.

Тема 11. Аналіз кредитоспроможності підприємства

Сутність, значення і принципи кредитування. Аналіз кредитоспроможності позичальника.

Оцінка кредитоспроможності підприємства на основі фінансових коефіцієнтів. Оцінка кредитоспроможності на основі аналізу грошових потоків підприємства. Оцінка кредитоспроможності на основі аналізу ділового ризику.

Визначення класу кредитоспроможності підприємства. Залежність можливостей і умов надання кредиту від рейтингу позичальника.

Тема 12. Аналіз інвестиційної активності підприємства

Інвестиції, їх класифікація, види, взаємозв'язок. Аналітичний метод розрахунку рентабельності інвестицій.

Поняття інвестиційного проекту та етапи його здійснення. Основні завдання та методи оцінки інвестиційних проектів. Факторний аналіз структури довгострокових інвестицій та джерел їх фінансування.

Аналіз альтернативних проектів. Аналіз інвестиційних проектів в умовах інфляції і ризику.

Методика здійснення аналізу інвестиційної чутливості проекту. Ранжування конкуруючих інвестиційних проектів. Оптимізація розподілу інвестицій по декількох проектах. Оцінка інвестицій в інноваційну діяльність підприємства.

Аналіз факторів, які впливають на формування потреби в додаткових капіталовкладеннях. Оцінка показників: відносної забезпеченості підприємства основними фондами, інвестиційної активності, інноваційної відповідності.

Аналіз інвестицій в облігації та акції.

Тема 13. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства

Значення та необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства.

Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства. Методика комплексної оцінки ефективності господарської діяльності.

Узагальнюючі критерії оцінки кредитоспроможності підприємства.

Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємств. Нефінансові показники регулятивності і соціальної значущості діяльності підприємств.

Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства.

ЧАСТИНА 2. ТЕЗИ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ

«ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ»

Тема 1. Значення і теоретичні засади фінансового аналізу

1. Сутність і значення фінансового аналізу, його основні цілі, і завдання.
2. Основні види, методи та прийоми фінансового аналізу.
3. Зміст експрес-аналізу та деталізованого аналізу фінансового стану підприємства.

1. *Фінансовий аналіз* – це процес дослідження фінансового стану та основних результатів фінансово-господарської діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку; це засіб накопичення, трансформації й використання інформації фінансового характеру.

Фінансовий аналіз є частиною загального, повного аналізу господарської діяльності, який складається з двох взаємопов'язаних розділів фінансового та управлінського аналізу.

Фінансовий стан підприємства – найважливіший критерій ділової активності й надійності підприємства, що визначає його конкурентоспроможність і потенціал в ефективній реалізації економічних інтересів усіх учасників господарської діяльності. Він характеризується розміщенням і використанням коштів (активів) і джерел їхнього формування (власного капіталу й зобов'язань, тобто пасивів).

Фінансовий стан підприємства може бути стійким, нестійким і кризовим. Він характеризується системою показників, які відображують процес формування й використання фінансових ресурсів підприємства. У ринковій економіці фінансовий стан підприємства по суті характеризується кінцевими результатами його діяльності. Крім того, фінансовий стан господарюючого суб'єкта – це характеристика його фінансової конкурентоспроможності (тобто плато- та кредитоспроможності), використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими господарюючими суб'єктами.

Аналіз фінансового стану підприємства показує, за якими конкретними напрямками потрібно проводити аналітичну роботу, дає можливість виявити найважливіші аспекти та найслабкіші позиції у фінансовому стані певного підприємства. Результати фінансового аналізу дають відповіді на запитання, які найважливіші засоби слід застосовувати для поліпшення фінансового стану конкретного підприємства в конкретний період його діяльності.

Основне завдання аналізу фінансового стану підприємства – виявлення найскладніших проблем управління підприємством у цілому й фінансовими ресурсами зокрема.

Фінансовий аналіз є основою для управління фінансами підприємства та виконує такі основні функції:

- об'єктивна оцінка фінансового стану, фінансових результатів, ефективності й ділової активності об'єкта аналізу;
- виявлення факторів і причин досягнутого стану й отриманих результатів;
- підготовка й обґрунтування прийнятих управлінських рішень в області фінансів;
- виявлення й мобілізація резервів поліпшення фінансового стану й фінансових результатів, підвищення ефективності всієї господарської діяльності.

Об'єктом фінансового аналізу виступають конкретне підприємство та його фінансовий стан.

Суб'єктами фінансового аналізу є фінансові аналітики, які зацікавлені в діяльності підприємства з будь-яких причин. У кожного аналітика своя мета. Інвестори насамперед цікавляться рівнем та стабільністю доходів по акціях, тобто прибутковістю (рентабельністю) підприємства, кредитори – її ліквідністю, менеджери – дохідністю різних видів активів та ефективністю управління ними. Для якісного планування та контролю вони мають реально оцінювати стан фінансів підприємства й можливості впливу на нього.

Фінансовий аналіз є базою, на якій будується розробка фінансової політики підприємства з урахуванням вирішення стратегічних завдань.

Стратегічні завдання фінансової політики підприємства:

- максимізація прибутку підприємства;
- оптимізація структури капіталу й забезпечення його фінансової стабільності;
- забезпечення інвестиційної привабливості підприємства;
- досягнення прозорості фінансового становища підприємства для власників, інвесторів, кредиторів;
- створення ефективного механізму управління підприємством;
- використання підприємством ринкових механізмів залучення фінансових коштів й ін.

До основних завдань фінансового аналізу підприємства належать:

- оцінка динаміки структури й складу активів, їхнього стану й руху;
- оцінка динаміки структури й складу джерел власного й позикового капіталу, їхнього стану й тенденції зміни;
- оцінка платоспроможності підприємства й оцінка ліквідності балансу;
- аналіз відносних й абсолютних показників фінансової стабільності підприємства, оцінка зміни її рівня;
- оцінка ефективності використання коштів і ресурсів підприємства.

2. Види фінансового аналізу:

1. *За організаційними формами проведення виділяють внутрішній і зовнішній фінансовий аналіз.*

Внутрішній аналіз проводять фахівці самого підприємства.

Зовнішній аналіз здійснюють аналітики, які є сторонніми особами для підприємства, і тому не мають доступу до внутрішньої інформаційної бази підприємства. Такий аналіз більш формалізований і менш деталізований.

2. *За обсягом аналітичного дослідження розрізняють повний та тематичний фінансовий аналіз підприємства.*

Повний фінансовий аналіз проводять з метою вивчення усіх аспектів фінансової діяльності підприємства в комплексі;

Тематичний фінансовий аналіз обмежується вивченням окремих аспектів фінансової діяльності підприємства. Предметом фінансового аналізу може бути ефективність використання активів підприємства, оптимальність залучення фінансових ресурсів з окремих джерел, стан фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, оптимальність фінансової структури капіталу тощо.

3. *Залежно від об'єкта фінансового аналізу можна виділити такі його види:*

- *аналіз фінансової діяльності підприємства в цілому.* У процесі такого аналізу об'єктом вивчення є фінансова діяльність підприємства в цілому без виділення окремих його структурних одиниць та підрозділів;

- *аналіз фінансової діяльності окремих підрозділів підприємства.* Цей аналіз ґрунтується в основному на результатах внутрішнього аналізу підприємства;

- *аналіз окремих фінансових операцій підприємства.* Предметом такого аналізу можуть бути окремі операції, пов'язані з коротко- або довгостроковими фінансовими вкладеннями, з фінансуванням окремих реальних проектів.

4. *Залежно від періоду проведення виділяють попередній, поточний (оперативний) та прогнозний фінансовий аналіз.*

Попередній фінансовий аналіз пов'язаний з вивченням умов фінансової діяльності в цілому або здійснення окремих фінансових операцій підприємства. Наприклад, оцінка власної платоспроможності при необхідності отримання банківського кредиту.

Поточний (оперативний) фінансовий аналіз проводиться в процесі поточної фінансової діяльності з метою оперативного впливу на результати фінансової діяльності. Як правило, він обмежується невеликим періодом часу (місяць, квартал).

Прогнозний (ретроспективний) фінансовий аналіз здійснюється підприємством за певний звітний період (місяць, квартал, рік). Він дає можливість глибше та повніше проаналізувати фінансовий стан і результати фінансової діяльності підприємства порівняно з попереднім та поточним

аналізом, оскільки ґрунтується на звітних матеріалах, а також спрогнозувати діяльність підприємства на перспективу.

Для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства, його об'єктивної оцінки та впливу можливостей підвищення ефективності функціонування, можуть застосовуватись різні методи аналізу.

Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.

Розрізняють неформалізовані й формалізовані методи аналізу. *Неформалізовані (евристичні) методи аналізу* ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях. До неформалізованих належать такі методи:

- експертних оцінок та сценаріїв;
- психологічні;
- морфологічні;
- порівняльні;
- побудови системи показників;
- побудови системи аналітичних таблиць.

Ці методи застосовують в основному для прогнозування стану об'єкта на перспективу в умовах неповно використаної інформації, неможливості обліку всіх чинників, спрощеної уяви про явища економічної дійсності, тобто в умовах часткової або повної невизначеності.

До *формалізованих методів фінансового аналізу* належать ті, в основу яких покладено жорстко формалізовані аналітичні залежності. Основні з них такі:

- арифметичних різниць;
- ланцюгових підстановок;
- відсоткових чисел;
- дисконтування;
- диференційний;
- балансовий;
- логарифмічний;
- виокремлення ізольованого впливу факторів;
- інтегральний;
- простих та складних відсотків;
- та ін.

У процесі фінансового аналізу також широко застосовують традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки) та математико-статистичні (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, метод головних компонентів).

Прийоми аналізу – спосіб вивчення динаміки економічного показника й причин цієї динаміки.

Основні прийоми фінансового аналізу:

- порівняння показників;
- зведення й групування;

- вирахування середніх показників і відносних величин;
- прийом балансового зв'язування;
- елімінування (прийом ланцюгової підстановки; прийом різниць; сальдовий прийом; прийом «участь на паях»; інтегральний прийом);
- графічний прийом;
- кореляційний аналіз;
- регресійний аналіз.

Універсальним прийомом аналізу є порівняння. Воно дозволяє дати оцінку будь-якому показникові стосовно іншого або зміні цього показника. При проведенні аналізу фактичний, тобто звітний показник рівняється з базисним показником – плановим або показником минулого періоду.

Шляхом зведення інформаційні матеріали поєднуються в аналітичні таблиці, що дозволяють робити необхідні співставлення й висновки.

Аналітичні угруповання дозволяють у процесі аналізу виявити взаємозв'язок між різними економічними явищами й показниками, визначити вплив найістотніших визначальних факторів і виявити закономірність і тенденції в розвитку економічних процесів.

При групуванні показники поєднують за основними ознаками в однорідні групи. Це дозволяє розчленувати сукупні явища на окремі складові й виявити у такий спосіб характерні закономірності.

У процесі аналізу обчислюються й вивчаються середні показники, які визначаються на підставі масових якісно однорідних даних і дають узагальнену характеристику досліджуваних процесів та явищ.

Широко застосовуються у фінансовому аналізі відносні величини: відсотки; коефіцієнти; індекси, що дозволяють розкрити й вивчити якісні сторони аналізованих показників.

Балансове зв'язування застосовується при аналізі кількісних показників грошових фондів, запасів сировини й товарів та ін. Узагальнення результатів аналізу впливу окремих факторів на досліджуваний показник також оформляється балансовими розрахунками й таблицями.

Якщо між показниками фінансової діяльності існує функціональна залежність, що має строго математичну залежність, і її не можна визначити прямим підрахунком, то таку залежність вимірюють за допомогою прийомів елімінування.

Елімінування – логічний прийом, при якому послідовно виділяється вплив одного фактора й виключається дія всіх інших факторів. У фінансовому аналізі застосовуються такі прийоми елімінування:

- прийом ланцюгової підстановки;
- прийом різниць;
- сальдовий прийом;
- інтегральний прийом.

Аналіз фінансового стану підприємства проводиться за допомогою сукупності методів і прийомів, що дозволяють структурувати й ідентифікувати взаємозв'язок між основними показниками:

1. *Аналіз абсолютних показників* – це вивчення даних, представлених

у бухгалтерській звітності: визначається склад майна підприємства, структура фінансових вкладень, джерела формування власного капіталу, оцінюється розмір позикових коштів, розмір виручки від реалізації, розмір оподаткованого й чистого прибутку та ін.

2. *Горизонтальний (у часі) аналіз* – це порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом, що дозволяє виявити тенденції зміни статей балансу або груп і на підставі цього обчислити темпи зростання й приросту.

3. *Вертикальний (структурний) аналіз* – проводиться з метою визначення структури фінансових показників, тобто виявлення питомої ваги окремих статей звітності в загальному підсумковому показнику (виявлення впливу кожної позиції звітності на результат у цілому).

4. *Трендовий (динамічний) аналіз* – заснований на порівнянні кожної позиції звітності за ряд аналізованих періодів і визначенні тренда, тобто основної тенденції динаміки показника без урахування випадкових впливів й індивідуальних особливостей. За допомогою тренда проводиться перспективний і прогностичний аналіз.

5. *Розрахунок фінансових (аналітичних) коефіцієнтів* – це розрахунок співвідношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення їхнього взаємозв'язку. Відомі десятки відносних показників, але для зручності користування вони об'єднані в кілька груп:

- ліквідності;
- платоспроможності;
- фінансової стабільності;
- інтенсивності використання ресурсів;
- ділової активності.

Використання видів, прийомів і методів фінансового аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового аналізу підприємства в сукупності становить методологію та методіку аналізу.

3. Основними принципами та послідовністю аналізу фінансового стану підприємства є експрес-аналіз та деталізований аналіз фінансового стану підприємства.

Мета *експрес-аналізу* – наочна й проста оцінка фінансового добробуту і динаміки розвитку підприємства. Його виконують у три етапи:

- підготовчий;
- попередній огляд;
- економічне читання і аналіз звітності.

На підготовчому етапі приймається рішення про доцільність аналізу фінансової звітності. Для цього ознайомлюються з аудиторським висновком. На другому етапі відбувається ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це потрібно для того, щоб оцінити умови роботи у звітному періоді, визначення основних тенденцій показника діяльності та якісні зміни в майновому та фінансовому стані. При цьому потрібно брати до уваги різні

чинники, наприклад, інфляцію та недоліки балансу. Мета етапу економічного читання і аналізу звітності – це узагальнена оцінка результатів діяльності підприємства. Закінчується експрес-аналіз висновками про фінансовий стан підприємства, а також пропозиціями щодо шляхів його поліпшення.

Мета *деталізованого аналізу* — характеристика майнового і фінансового стану підприємства за результатами фінансової діяльності у звітному періоді, а також можливості розвитку підприємства на перспективу.

Програма деталізованого аналізу містить:

1. Попередній огляд економічного і фінансового стану підприємства:
 - характеристика загального напрямку фінансово-господарської діяльності;
 - виявлення «хворих» статей звітності.
2. Оцінка економічного потенціалу підприємства:
 - а) оцінка майнового стану
 - вертикальний аналіз балансу;
 - горизонтальний аналіз балансу;
 - аналіз якісних зрушень у майновому стані;
 - б) оцінка фінансового стану:
 - оцінка ліквідності;
 - оцінка фінансової стійкості.
3. Оцінка результативності фінансово-господарської діяльності:
 - оцінка основної діяльності;
 - аналіз рентабельності;
 - оцінка стану на ринку цінних паперів.

Деталізований аналіз закінчується стислою характеристикою та оцінкою основних показників, що використовувались у фінансовому аналізі підприємства

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягають завдання фінансового аналізу?
2. Назвіть види та напрями фінансового аналізу.
3. У чому полягає принципова відмінність між зовнішнім і внутрішнім аналізом?
4. Що розуміють під методом аналізу?
5. Аргументуйте, фінансовий аналіз – це точна, прикладна чи суспільна наука?
6. Хто є користувачем фінансового аналізу?
7. Чи існує зв'язок між фінансовим аналізом і історією розвитку країни?
8. Чи може фінансовий аналіз суттєво впливати на результати діяльності підприємства?

Література: 1, 6, 11, 16, 19, 20, 25.

Тема 2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

1. Основні джерела інформації для фінансового аналізу.
2. Бухгалтерський баланс як інструмент аналізу.
3. Структура звіту про фінансові результати.

1. Залежно від змісту та завдань фінансового аналізу використовують такі основні джерела: фінансову звітність, статистичну звітність, дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку, вибіркові дані, експертні оцінки.

Основним інформаційним джерелом для фінансового аналізу, його інформаційним фундаментом є фінансова звітність.

Фінансова звітність – це сукупність форм звітності, що відображають майновий і фінансовий стан підприємства на визначену дату, а також фінансові результати діяльності за звітний період, рух коштів підприємства та склад власного капіталу.

Правові засади складання та подання фінансової звітності в Україні визначено Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Фінансова звітність підприємства включає: «Баланс» (форма №1); «Звіт про фінансові результати» (форма №2); «Звіт про рух грошових коштів» (форма №3); «Звіт про власний капітал» (форма №4); «Примітки до фінансових звітів» (форма №5). Суб'єкти малого підприємництва в Україні можуть складати тільки «Баланс» і «Звіт про фінансові результати».

Мета складання фінансової звітності – інформаційне забезпечення прийняття обґрунтованих рішень в рамках операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Якість й корисність фінансової звітності залежать від принципів, на яких базується фінансовий облік, а також на існуючих обмеженнях на включення даних у звіти.

Найважливішими принципами, що лежать в основі фінансових звітів, є принципи нарахування й безперервності функціонування.

Безперервність функціонування припускає, що підприємство буде продовжувати свою діяльність безупинно в найближчому майбутньому, тобто немає ні наміру, ні потреби в його ліквідації. Як тільки стає відомим рішення про повне або часткове припинення діяльності, активи й пасиви повинні бути оцінені з урахуванням можливих втрат при ліквідації.

Принцип нарахування говорить: усе, що «відбулося» протягом звітного періоду, повинне знайти відображення у фінансових звітах підприємства, незалежно від того, коли проводяться розрахунки по операціях у грошовій формі.

Близьким до цього принципу є *принцип відповідності*, який означає, що в даному звітному періоді відображаються тільки ті витрати, які обумовили одержання доходів у цьому звітному періоді.

Принцип грошового виміру: фінансовий облік оперує даними в грошовому вираженні.

Принцип господарської одиниці (автономності підприємства): бухгалтерські рахунки підприємства повинні бути відділені від рахунків його власників і працівників.

Принцип собівартості (історичної вартості): фінансовий облік оперує собівартістю активів (покупною вартістю), а не їхньою ринковою вартістю.

Принцип консерватизму: збільшення суми капіталу визнається тільки тоді, коли це стає цілком визначеною подією; зменшення капіталу визнається, коли це стає цілком можливим.

Принцип розкриття: всі значні події фіксуються, а незначні не беруться до уваги.

Принцип визначення доходу: доходи враховуються, коли продукція або послуги передаються клієнтові.

Варто підкреслити, що призначення цих звітів полягає не в тому, щоб просто констатувати стан підприємства на який-небудь момент часу або за якийсь період часу, а в тому, щоб дати можливість аналітикам підприємства проаналізувати цей стан і зробити висновок про причини можливого погіршення діяльності підприємства й намітити шляхи подальшого розвитку.

Крім публічної фінансової звітності в процесі фінансового аналізу може залучатися *додаткова* інформація: інформація про технічну підготовку виробництва; нормативна інформація; планова інформація (бізнес-план); господарський облік; опитування керівника; експертна інформація.

2. Фінансовий аналіз підприємства починається з вивчення бухгалтерського балансу, його структури, складу й динаміки.

Бухгалтерський *баланс підприємства* – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певний момент часу його активи (А), зобов'язання (З) та власний капітал (ВК). Основне рівняння балансу: $A = BK + Z$.

«Баланс» у перекладі з латинської буквально означає «подвійність», вживається як символ рівноваги, а балансовий метод фінансового аналізу – як спосіб подання інформації у вигляді двосторонніх таблиць з рівними підсумками.

Баланс є статичним документом, що відображає фінансовий стан підприємства на визначену дату (як миттєва фотографія).

Головна мета балансу – показати фінансову стабільність чи нестабільність підприємства. Він демонструє, чим володіє підприємство (активи) і як саме фінансується.

Оборотні активи	Довгострокові зобов'язання
	Короткострокові зобов'язання

Рис. 1. Структура балансу підприємства

Баланс не претендує на відображення ринкової вартості всього підприємства або окремих його активів, він здебільшого спирається на первісну вартість.

В Україні «Баланс» будується за двома ознаками:

- 1) за ступенем зростання ліквідності активів;
- 2) за ступенем зростання терміновості погашення.

Одним з важливих аспектів аналізу структури балансу є визначення взаємозв'язків між активами й пасивами балансу, тому що в процесі виробничої діяльності йде постійна трансформація окремих елементів активу й пасиву балансу.

Кожна група пасиву функціонально пов'язана з певною частиною активу балансу. Наприклад, короткострокові кредити призначені для поповнення оборотних коштів. Деяка частина довгострокових зобов'язань фінансує як оборотні, так і необоротні активи. Така ж взаємодія спостерігається й у випадку погашення зовнішніх зобов'язань. У нормально функціонуючого підприємства оборотні активи перевищують короткострокові пасиви, тобто частина поточних активів погашає короткострокові пасиви, інша частина погашає довгострокові зобов'язання, частина, що залишилася, йде на поповнення власного капіталу (стає власністю власника підприємства).

На підставі аналізу балансу можна здійснити попередню оцінку фінансового стану господарства. Для цього необхідно: виявити позитивні та явно негативні («хворі») статті балансу; оцінити зміну валюти балансу за аналізований період; проаналізувати динаміки і структури балансу.

Для аналізу структури і джерел утворення майна підприємства на підставі групування статей активу і пасиву складається аналітичний баланс. Щоб отримати порівняльний аналітичний баланс, вихідний баланс доповнюють показниками структури, абсолютної та структурної динаміки активів і пасивів підприємства за звітний період. Під час складання та аналізу порівняльного балансу використовують прийоми горизонтального (визначають абсолютні та відносні зміни різних статей балансу) та вертикального (визначають частку окремих статей та їх змін) аналізу.

Для загальної оцінки фінансового стану можна скласти агрегований (спрощений) баланс. При побудові агрегованого балансу зменшують кількість статей балансу, що підвищує його наочність і полегшує аналіз.

В агрегованому балансі «Забезпечення наступних витрат і платежів» додають до власного капіталу, а «Доходи майбутніх періодів»

– до поточних зобов'язань (якщо є доступ до інформації, то розподіляють на поточні та довгострокові зобов'язання).

Не вдаючись до розрахунку показників, на підставі оцінки статей балансу можна дійти певних висновків про фінансовий стан підприємства.

Про незадовільну роботу підприємства вказує наявність «хворих» статей:

- непокриті збитки;
- скорочення суми нерозподіленого прибутку;
- неоплачений капітал;
- вилучений капітал;
- скорочення резервного капіталу;
- сумнівні борги;
- прострочена та безнадійна дебіторська (кредиторська) заборгованість;
- векселі видані (отримані) прострочені;
- необоротні матеріальні активи, що знаходяться на консервації та тимчасово не використовуються;
- зростання грошових коштів на більше ніж 30 % від суми оборотних активів;
- зменшення грошових коштів нижче 10 % від суми оборотних активів;
- зростання дебіторської заборгованості на більше ніж 40 % від суми оборотних активів;
- зменшення виробничих запасів при збільшенні обсягів виручки.

На позитивні риси фінансового стану вказують:

- збільшення валюти балансу в кінці звітного періоду порівняно з початком;
- відсутність різких змін у значеннях окремих статей балансу;
- збільшення статутного капіталу;
- збільшення нерозподіленого прибутку;
- збільшення резервного капіталу;
- відносна рівновага дебіторської заборгованості з кредиторською;
- відсутність «хворих» статей у балансі;
- темпи приросту оборотних активів вищі, ніж темпи приросту необоротних активів;
- збільшення частки оборотних активів (може свідчити про формування мобільнішої структури активів, яка сприяє прискоренню обігу оборотних засобів);
- зростання робочого капіталу;
- не перевищення запасами величини робочого капіталу більш ніж удвічі (запаси повинні бути наполовину сформовані за рахунок власних коштів);
- відсутність значної іммобілізації коштів основної діяльності в капітальні вкладення (статті «Незавершене будівництво», «Довгострокові

фінансові вкладання», «Довгострокова дебіторська заборгованість», «Відстрочені податкові активи»);

– власний капітал підприємства перевищує позиковий і темпи його зростання вищі, ніж темпи зростання позикового капіталу.

Як позитивні та негативні наведені характеристики, що найчастіше трапляються в українській практиці. Проте, певні характеристики можуть значно відрізнятися не тільки в різних галузях, а й у різних підприємствах однієї галузі.

3. Основним об'єктом фінансового аналізу серед тих, які визначають результативність фінансової діяльності підприємства, є прибуток підприємства, що знаходить висвітлення у Звіті про фінансові результати (Форма 2).

Звіт про фінансові результати – це бухгалтерський документ, що відображає результати діяльності підприємства за певний період. Результати відображаються по окремих напрямках діяльності організації – основній, іншій операційній та фінансовій. Оцінка результатів здійснюється шляхом зіставлення доходів і витрат за певний період.

Аналіз звіту про фінансові результати варто починати з перетворення його в більш зручний для дослідження вигляд.

Звіт про фінансові результати протягом одного року виконується наростаючим підсумком. Якщо інтервал аналізу менше року, необхідно виконати перерахунок наростаючого підсумку у звіт за інтервал. Для цього зі значень рядків форми 2 на поточну дату віднімаються значення аналогічних рядків на попередню звітну дату. Переклад не здійснюється для першого з початку року звітного періоду. Подібне подання Звіту про фінансові результати дозволяє оцінити результати діяльності підприємства за окремі періоди й порівняти їх між собою.

Структурно звіт про фінансові результати оформлюється у вигляді таблиці, де виконується послідовне відрахування з доходу (виручки) всіх витрат, включаючи податки, при цьому фіксуються проміжні показники (валовий прибуток, операційний прибуток, прибуток до оподаткування, чистий прибуток).

Кінцевим результатом є чистий прибуток, який розподіляється на резервний капітал, дивіденди та нерозподілений прибуток. Чистий прибуток образно називають «bottom line», тобто нижня точка звіту про фінансові результати. Відомості про розподіл чистого прибутку, зокрема про його реінвестування, що спричиняє збільшення власного капіталу, можна отримати зі звіту про рух грошових коштів та звіту про власний капітал. Таким чином, у звіті про фінансові результати розкриваються причини одержання певної величини чистого прибутку, який указує на зміни в розділі I пасиву балансу.

У звіті про фінансові результати доходи, витрати та прибутки поділяються за видами діяльності. Розрізняють звичайну та надзвичайну

діяльності підприємства (стихійні лиха, пожежі тощо). Звичайна діяльність поділяється на операційну, інвестиційну та фінансову.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції, що є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу. До операційної діяльності належать також інші види діяльності, які не можуть бути віднесені до інвестиційної чи фінансової.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Фінансова діяльність – це сукупність операцій, які призводять до зміни величини та (або) складу власного та позикового капіталу (які не є результатом операційної діяльності).

Запитання для самоконтролю

1. Які основні джерела інформації про фінансовий стан підприємства?
2. Обґрунтуйте значення бухгалтерського балансу для фінансового аналізу діяльності підприємства.
3. Назвіть характерні особливості бухгалтерської форми № 2 «Звіт про фінансові результати».
4. Які основні принципи складання фінансових звітів?
5. Які вимоги до інформації висуває сучасний фінансовий аналіз?
6. Що належить до додаткових джерел інформації про фінансовий стан підприємства?
7. Яку інформацію за часом несе аналіз фінансової звітності?

Література: 1, 4, 9, 10, 19, 23.

Тема 3. Аналіз майна підприємства

1. Економічна сутність і структура майна підприємства.
2. Аналіз ефективності використання необоротних активів підприємства.

1. Для здійснення господарської діяльності підприємство повинно мати певне майно, яке належить йому. Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називається його активами.

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку. Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів в активи. У процесі функціонування підприємства величина активів та їх структура постійно змінюються.

В активі балансу відображається інформація про розміщення капіталу, про вкладення його в конкретне майно, матеріальні цінності, про витрати підприємства, готову продукцію, залишки вільної готівки.

Загалом активи підприємства можна класифікувати за такими ознаками:

1. *За формами функціонування:*
 - *матеріальні активи* (основні засоби, запаси, незавершене будівництво);
 - *нематеріальні активи* (гудвіл, патенти, авторські права);
 - *фінансові активи* (дебіторська заборгованість, фінансові інвестиції, грошові кошти).
2. *За характером участі у господарському процесі:*
 - *оборотні активи* (запаси, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти);
 - *необоротні активи* (основні засоби, нематеріальні активи, незавершене будівництво, довгострокові фінансові інвестиції).
3. *За належністю:*
 - *валові активи;*
 - *чисті активи* (активи за вирахуванням зобов'язань);
 - *Робочий капітал* (оборотні активи за вирахування поточних зобов'язань).
4. *За характером володіння:*
 - *власні активи;*
 - *орендовані активи.*
5. *За ступенем ліквідності:*
 - *абсолютноліквідні активи* (грошові кошти, поточні фінансові інвестиції);
 - *середньоліквідні активи* (дебіторська заборгованість);
 - *повільноліквідні активи* (запаси, витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи, зокрема дебіторська заборгованість, строк сплати якої минув);
 - *важколіквідні активи* (необоротні активи).

Характеристику про якісні зміни в структурі майна підприємства можна отримати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу звітності.

Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та його джерел. Як правило, показники структури розраховуються у відсотках до

валюти балансу. Відносні показники певною мірою згладжують негативний вплив інфляційних процесів, які істотно утруднюють зіставлення абсолютних показників у динаміці.

Горизонтальний аналіз звітності полягає в побудові однієї чи кількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження). В умовах інфляції цінність результатів горизонтального аналізу знижується.

На практиці нерідко об'єднують горизонтальний і вертикальний аналізи, тобто будують аналітичні таблиці, які характеризують структуру майна підприємства та їхніх джерел, динаміку окремих його показників. Загальна сума змін валюти балансу розбивається на складові, що дає можливість зробити попередні висновки про характер руху в складі активів, джерела їх формування та взаємообумовленості.

Структура вартості майна дає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах і співвідношення позикових і власних коштів підприємства в пасивах. У структурі вартості майна відображається специфіка діяльності кожного підприємства. Не можна порівнювати структуру підприємств різних галузей господарства, але аналіз її динаміки протягом якогось періоду на конкретному підприємстві необхідний.

Однак сама по собі структура вартості майна не визначає фінансового стану підприємства. Аналіз структури майна підприємства, її динаміки не дає відповіді на питання, наскільки вигідно для інвестора вкладення коштів у дане підприємство, а лише оцінює стан активів і наявність коштів для погашення зобов'язань. Найбільш загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів. Аналіз динаміки складу і структури майна дає можливість установити розмір абсолютного та відносного приросту чи зменшення всього майна підприємства й окремих його видів. Приріст (зменшення) активу свідчить про розширення (звуження) діяльності підприємства.

Показники структурної динаміки відображають частку участі кожного виду майна в загальній зміні сукупних активів. Їх аналіз дає можливість зробити висновок про те, в які активи вкладені знову залучені фінансові ресурси чи які активи зменшились за рахунок відпливу фінансових ресурсів. Отже, в активі балансу відображаються, з одного боку, виробничий потенціал, який забезпечує можливий для здійснення основної (операційної) діяльності підприємства, а з іншого – активи, які створюють умови для здійснення інвестиційної і фінансової діяльності. Ці види діяльності тісно взаємозв'язані. Тому після загальної оцінки динаміки обсягу та структури майна необхідно детально оцінити стан, рух і причини зміни кожного виду майна підприємства.

2. Під основним капіталом (необоротними активами) підприємства розуміють сукупність усього майна, яке належить даному суб'єкту

господарювання, у тому числі основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти.

До необоротних активів належать:

- нематеріальні активи;
- незавершене будівництво;
- основні засоби;
- довгострокові фінансові інвестиції;
- довгострокова дебіторська заборгованість;
- відстрочені податкові активи;
- інші необоротні активи.

Частиною майна підприємства є нематеріальні активи, що являють собою вкладення грошових коштів підприємства в нематеріальні об'єкти, які використовуються протягом довгострокового періоду в господарській діяльності підприємства та приносять дохід.

Нематеріальні активи – це вартість об'єктів промислової та інтелектуальної власності та інших майнових прав. Зокрема, до нематеріальних активів відносять права на використання майна, користування земельними ділянками, природними ресурсами, права промислової власності, права інтелектуальної власності, ділова репутація (гудвіл), привілеї, патенти, ліцензії, «ноу-хау», програмне забезпечення, авторські права, товарні та фірмові знаки, організаційні витрати, торгові марки тощо.

До вартості нематеріальних активів входять купівельна ціна, витрати, пов'язані з їх придбанням та приведенням до стану готовності. Вартість нематеріальних активів шляхом нарахування зносу переноситься на собівартість продукції.

Незавершене будівництво – це сума інвестицій, вкладених у незавершене будівництво (включаючи устаткування для монтажу), що здійснюється для власних потреб підприємства, а також авансові платежі для фінансування такого будівництва.

Балансова вартість незавершеного будівництва дорівнює сумі фактично здійснених витрат, пов'язаних з будівництвом об'єкта основних засобів.

Основні засоби – це матеріальні активи, які задовольняють одночасно такі вимоги:

- є на балансі підприємства для використання у виробництві або поставках товарів та надання послуг, для здавання в оренду іншим особам або для адміністративних цілей;
- будуть використовуватися, як очікується, протягом більше одного періоду;
- функціонують у натуральній формі протягом тривалого часу яку сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, а також капітальні вкладення в об'єкти, що належить до основних засобів.

Вартість основних засобів у міру їх зносу переноситься частинами на вартість продукції у вигляді амортизації основних засобів.

Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів тощо, зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора.

Довгострокові фінансові інвестиції – це фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Собівартість фінансових інвестицій містить:

- ціну придбання;
- комісійні винагороди;
- гонорари;
- мито;
- податки, що не відшкодовуються підприємству;
- банківські збори;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням інвестицій.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це заборгованість фізичних і юридичних осіб, яка буде погашена після 12-ти місяців з дати балансу.

Інші необоротні активи – всі інші необоротні активи, які не є нематеріальними активами, основними засобами, довгостроковими фінансовими інвестиціями, довгостроковою дебіторською заборгованістю та відстроченими податковими активами.

Показники майнового стану підприємства характеризують стан та структуру активів підприємства у сукупності з джерелами їх покриття (пасивами). Ці показники можна поділити умовно на дві групи:

- 1) показники, які визначають стан основних засобів;
- 2) показники, які визначають стан оборотних коштів.

Якісна характеристика основних засобів оцінюється за допомогою таких показників:

- частки активної частини основних засобів;
- коефіцієнта зносу;
- коефіцієнта придатності;
- коефіцієнта оновлення;
- коефіцієнта вибуття;
- індексу постійного активу;
- коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів;
- коефіцієнта накопичення зносу тощо.

Усі ці показники характеризують майновий стан підприємства з різних боків.

Індекс постійного активу показує частку основних засобів та необоротних активів у джерелах власних коштів і розраховується за формулою:

$$\hat{E} \hat{I} \hat{A} = \frac{\hat{I}_c}{\hat{A}_e},$$

де \hat{I}_c – основні засоби та необоротні активи; \hat{A}_e — власні кошти.

Коефіцієнт накопичення зносу визначає інтенсивність формування одного з джерел коштів на капітальні вкладення. Цей показник розраховується за формулою:

$$\hat{E}I_C = \frac{\tilde{N}_c}{\tilde{N}_{I_C}}$$

де \tilde{N}_c – нарахована сума зносу;

\tilde{N}_{I_C} – початкова балансова вартість основних засобів.

Цей показник свідчить про ступінь фінансування основних засобів за рахунок зносу.

Важливим показником характеристики майнового стану підприємства є *коефіцієнт реальної вартості майна*, який показує, яку частку у вартості майна становлять засоби виробництва. Цей показник визначається за формулою:

$$\hat{E}\hat{A}\hat{I} = \frac{\hat{I}_{\text{с}} + \hat{A}_{\text{с}} + \hat{I}_{\text{а}} + \hat{I}_{\text{оі}}}{\hat{A}}$$

де $\hat{I}_{\text{с}}$ – основні засоби за залишковою вартістю;

$\hat{A}_{\text{с}}$ – виробничі запаси;

$\hat{I}_{\text{а}}$ – незавершене виробництво;

$\hat{I}_{\text{оі}}$ – малоцінні та швидкозношувані предмети;

\hat{A} – вартість активів підприємства.

Цей коефіцієнт визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва. Загальноприйнято, що якщо значення цього показника нижче 0,5, це має насторожити як саме підприємство, так і його партнерів. Але сьогодні вартість частини основних засобів занижено. Тому у деяких випадках значення цього коефіцієнта нижче 0,5 вважається нормальним.

Під час аналізу використання основних засобів досліджується: введення їх у дію; наявність; фондвіддача; вибуття та ліквідація основних засобів; ступінь використання устаткування тощо. Розпочинається аналіз із визначення забезпеченості виробництва основними засобами. Потім вивчається їх використання з погляду виявлення резервів, після чого здійснюються розрахунки резервів збільшення обсягів виробництва за умови мобілізації резервів поліпшення використання основних засобів. Узагальнюючим показником технічного стану основних засобів є ступінь їх зносу, тобто відношення величини зносу до початкової вартості усіх основних частин (передусім виробничого устаткування та робочих машин, які мають вирішальний вплив на потужність підприємства).

Важливим показником використання основних засобів є також фондвіддача (f), тобто відношення обсягу продукції за період, що аналізується, до основних виробничих засобів:

$$f = \frac{O}{F},$$

де O – випуск продукції;

F – основні виробничі засоби.

Показник, зворотний фондовіддачі – фондомісткість, яка розраховується за формулами:

$$f_i = \frac{1}{F} \text{ або } f_i = \frac{F}{O}.$$

Перевагою показника фондомісткості є те, що його чисельник може бути розкладений на складові за окремими цехами та групами устаткування. Це дасть можливість встановити вплив використання техніки на кожній виробничій дільниці на узагальнюючий показник використання засобів.

На рівень фондовіддачі (фондомісткості) у вартісному виразі впливають такі фактори: рівень цін на продукцію; структура ціни та її зміни внаслідок асортиментних змін; оцінка основних виробничих засобів; структура засобів; технічний їх рівень та стан; ступінь використання.

Для визначення впливу змін у структурі та асортименті продукції на динаміку фондовіддачі зіставляють динаміку обсягів виробництва та динаміку показників фондовіддачі, розрахованих на базі чистої та валової продукції.

Запитання для самоконтролю

1. Яка економічна суть і структура майна підприємства?
2. Наведіть класифікацію активів підприємства.
3. Як проводиться горизонтальний і вертикальний аналіз майна підприємства?
4. Які коефіцієнти характеризують структуру активів підприємства?
5. Які фактори впливають на зміни в структурі майна, його динаміці?
6. Як розраховують коефіцієнти зносу, оновлення, вибуття?

Література: 1, 2, 4, 5, 11, 15.

Тема 4. Аналіз оборотних активів підприємства

1. Значення і завдання аналізу оборотних активів підприємства.
2. Оцінка стану та ефективності використання оборотних активів.

1. *Оборотні активи* підприємства беруть одноразову участь у виробничому процесі, кардинально змінюючи при цьому свою натурально-речову форму. Водночас вартість оборотних активів повністю переноситься

на новостворений продукт. Основним призначенням коштів в оборотних активах є забезпечення безперервності виробничого процесу.

До *оборотних активів* належать:

- запаси;
- векселі одержані;
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками;
- інша поточна дебіторська заборгованість;
- поточні фінансові інвестиції;
- грошові кошти та їх еквіваленти;
- інші оборотні активи.

Фінансовий стан підприємства залежить від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються на реальні гроші. Найважливіші показники господарської діяльності підприємства – прибуток і обсяг реалізованої продукції – знаходяться в прямій залежності від швидкості обороту оборотних активів.

Прискорення оборотності оборотних активів має велике значення для стабільності фінансового стану підприємства з огляду на такі основних причини:

- від швидкості обороту коштів залежить розмір річного доходу, бо підприємство, що має невеликий обсяг коштів, але більш ефективно їх використовує, може робити такий оборот як і підприємство з більшим обсягом коштів, але при меншій швидкості обороту;
- з оборотністю пов'язана відносна величина витрат, що знижує собівартість одиниці продукції із прискоренням обороту коштів;
- прискорення обороту на певній стадії кругообігу коштів (наприклад, скорочення часу перебування матеріалів на складі) призводить до прискорення оборотності на інших стадіях виробництва.

Обов'язковість використання нормативів з огляду на економічну доцільність, визначається менеджментом підприємства або його власником.

Якщо нормативи використовуються в рамках внутрішнього аналізу, то їх дотримання повинне контролюватися. У процесі аналізу з'ясовуються причини утворення завищених або занижених нормативів. Це можливо тільки в умовах внутрішнього управлінського аналізу. Аналіз нормованих оборотних коштів проводиться як у цілому, так і за окремими балансовими статтями, усередині статей – за групами, усередині групи – за видами для виявлення змін або нестач цінностей. Стан виробничих запасів оцінюють за даними аналітичного обліку сировини, матеріалів, палива та інших цінностей, який проводять на складах матеріально відповідальні особи та бухгалтерія.

Незавершене виробництво аналізується за фактичними даними щодо залишків напівфабрикатів і деталей у кожному цеху (складі, на робочому місці), а також залучаються дані норм та запасів кожного виду деталей і напівфабрикатів. Аналіз запасів готової продукції проводиться також за даними аналітичного обліку складів. При цьому перевіряється, чи немає не

відвантаженої через низьку якість продукції, що тривалий час зберігається на складі та ін.

Необхідно визначити запас по кожному виду оборотних коштів по днях, для чого наявний залишок ділять на їх середню витрату. Часто нормативів оборотних коштів не дотримуються через їх недостатню обґрунтованість. Тому у випадках, коли відхилення від нормативів неможливо переконливо пояснити, потрібно перевірити правильність розрахунку нормативів.

Для обґрунтованої оцінки стану оборотних коштів аналізується насамперед їх динаміка, бо балансові залишки оборотних коштів на кінець року нижчі ніж на поточні дати, оскільки перед складанням заключного балансу перевіряється його реальність шляхом проведення інвентаризації, результатом якої є, як правило, списання будь-якого роду витрат, не виявлених протягом року. Аналізуючи стан нормованих оборотних коштів на підприємстві, необхідно зазначити, що перевищення нормативів негативно впливає на його фінансовий стан, оскільки означає надмірне витрачання коштів з позапланових джерел, яке призводить до зростання кредиторської заборгованості тощо.

Для ліквідації понаднормативних запасів необхідно скоротити закупівлю тих матеріалів, що є в надлишку, реалізувати непотрібні матеріали, призупинити незавершене виробництво, вжити необхідних заходів для забезпечення відвантаження покупцям усієї готової продукції.

Таким чином, аналізуючи стан оборотних коштів в умовах ринкової економіки, необхідно розглядати усі конкретні причини, виявляти ті, що негативно впливають на їх стан та розробляти конкретні заходи для їх усунення.

2. Перший етап аналізу оборотних активів підприємства полягає у визначенні показників оборотності. За даними ф.1, ф.2 «Баланс», «Звіт про фінансові результати» визначаються й аналізуються такі основні показники оборотності оборотних коштів:

- оборотність оборотних активів;
- оборотність запасів, дебіторської заборгованості;
- тривалість одного обороту (табл. 1).

Коефіцієнти оборотності обраховуються в кількості разів, зростання є позитивною тенденцією.

На зміну оборотності в днях впливає низка факторів. Факторами першого порядку є два фактори: зміна середньої величини активів; зміни в обсязі реалізації. Двома ж найголовнішими групами активів є необоротні та оборотні активи. Найголовнішими складовими необоротних активів є основні засоби, а оборотних активів – запаси та дебіторська заборгованість.

За оцінками фахівців при ефективному управлінні фінансами підприємство може одержати економію на 50 % за рахунок ефективного управління запасами, на 40 % – за рахунок управління запасами готової продукції і дебіторською заборгованістю і на 10 % – за рахунок управління технологічним циклом.

Показники оборотності оборотних активів підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Джерела інформації
Оборотність оборотних активів ($\hat{E}_{i\text{ai}}$), оборотів	$\frac{\times \text{èñòèé àí ð}^3\text{à}}{\tilde{\text{N}}\text{àð}\text{à}\text{à}\text{í } \tilde{\text{y}} \text{ à}\text{à}\text{è}\text{è}\text{-}\text{è}\text{í } \text{à } \hat{\text{í}} \text{ à}\text{í } \text{ð}\text{í } \text{ò}\text{í } \text{è}\text{ð } \text{à}\text{è}\text{ò}\text{è}\text{à}^3\text{à}}$	$\frac{\hat{\text{O}}.2\text{ð}.035}{\hat{\text{O}}.1\text{ð}.260 + \text{ð}.270^*}$
Тривалість одного обороту оборотних засобів (\hat{A}_i), днів	$360/\hat{E}_{i\text{ai}}$	
Оборотність запасів ($\hat{E}_{i\text{ç}}$), оборотів	$\frac{\times \text{èñòèé àí ð}^3\text{à}}{\tilde{\text{N}}\text{àð}\text{à}\text{à}\text{í } ^3 \text{ ç}\text{à}\text{í } \text{à}\text{ñ}\text{è}}$ або $\frac{\tilde{\text{N}}\text{í } \text{à}^3\text{à}\text{à}\text{ð}\text{ð}^3\text{ñ}\text{ò}\text{ù } \text{ð}\text{à}\text{à}\text{è}^3\text{ç}\text{í } \text{à}\text{à}\text{í } \hat{\text{í}} \text{ ç}\text{í } \text{ð}\text{í } \text{à}\text{ó}\text{è}\text{ð}^3\text{ç}}{\tilde{\text{N}}\text{àð}\text{à}\text{à}\text{í } ^3 \text{ ç}\text{à}\text{í } \text{à}\text{ñ}\text{è}}$	$\frac{\hat{\text{O}}.2\text{ð}.035}{\hat{\text{O}}.1\text{ð}.100 + \dots + \text{ð}.140}$ або $\frac{\hat{\text{O}}.2\text{ð}.040}{\hat{\text{O}}.1\text{ð}.100 + \dots + \text{ð}.140}$
Тривалість одного обороту запасів ($\hat{A}_\text{ç}$), днів	$360/\hat{E}_{i\text{ç}}$	
Оборотність дебіторської заборгованості ($\hat{E}_{i\text{à}}$), оборотів	$\frac{\times \text{èñòèé àí ð}^3\text{à}}{\tilde{\text{N}}\text{àð}\text{à}\text{à}\text{í } \tilde{\text{y}} \text{ à}\text{à}\text{à}^3\text{ò}\text{í } \text{ð}\text{ñ}\text{ü}\text{è}\text{à } \text{ç}\text{à}\text{à}\text{í } \text{ð}\text{à}\text{í } \text{à}\text{à}\text{í } ^3\text{ñ}\text{ò}\text{ù}}$	$\frac{\hat{\text{O}}.2\text{ð}.040}{\hat{\text{O}}.1\text{ð}.150 + \dots + \text{ð}.210}$
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості ($\hat{A}_\text{à}$), днів	$360/\hat{E}_{i\text{à}}$	

* – враховується та частка витрат майбутніх періодів, яка буде використана впродовж 12 місяців з дати балансу.

При визначенні оборотності запасів більше підходить у чисельнику ставити собівартість реалізації, оскільки ці показники зіставляються. За умови бурхливого зростання підприємства доцільно використовувати не середню суму запасів, а суму запасів на кінець періоду, оскільки запаси постійно зростають для забезпечення зростання обсягів реалізації. Коефіцієнти оборотності розраховуються також для аналізу кредиторської заборгованості (табл. 2).

Таблиця 2

Показники оборотності кредиторської заборгованості підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку	Джерела інформації
Оборотність кредиторської заборгованості ($\hat{E}_{\text{èç}}$), оборотів	$\frac{\times \text{èñòèé àí ð}^3\text{à}}{\tilde{\text{N}}\text{àð}\text{à}\text{à}\text{í } \tilde{\text{y}} \text{ è}\text{ð}\text{à}\text{à}\text{è}\text{è}\text{ò}\text{í } \text{ð}\text{ñ}\text{ü}\text{è}\text{à } \text{ç}\text{à}\text{à}\text{í } \text{ð}\text{à}\text{í } \text{à}\text{à}\text{í } ^3\text{ñ}\text{ò}\text{ù}}$ або $\frac{\tilde{\text{N}}\text{í } \text{à}^3\text{à}\text{à}\text{ð}\text{ð}^3\text{ñ}\text{ò}\text{ù } \text{ð}\text{à}\text{à}\text{è}^3\text{ç}\text{í } \text{à}\text{à}\text{í } \hat{\text{í}} \text{ ç}\text{í } \text{ð}\text{í } \text{à}\text{ó}\text{è}\text{ð}^3\text{ç}}{\tilde{\text{N}}\text{àð}\text{à}\text{à}\text{í } \tilde{\text{y}} \text{ è}\text{ð}\text{à}\text{à}\text{è}\text{è}\text{ò}\text{í } \text{ð}\text{ñ}\text{ü}\text{è}\text{à } \text{ç}\text{à}\text{à}\text{í } \text{ð}\text{à}\text{í } \text{à}\text{à}\text{í } ^3\text{ñ}\text{ò}\text{ù } \text{ç}\text{à } \text{ò}\text{í } \text{à}\text{à}\text{ð}}$	$\frac{\hat{\text{O}}.2\text{ð}.035}{\hat{\text{O}}.1\text{ð}.620 - \text{ð}.500 - \text{ð}.510}$ або $\frac{\hat{\text{O}}.2\text{ð}.040}{\hat{\text{O}}.1\text{ð}.520 + \text{ð}.530}$
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості ($\hat{A}_{\text{èç}}$), днів	$360/\hat{E}_{\text{èç}}$	

Усі показники оборотності короткострокових активів та пасивів замикає показник тривалості фінансового циклу. Розрізняють виробничий, операційний та фінансовий цикли.

Виробничий цикл (Production Cycle) – починається з моменту надходження матеріалів на склад підприємства, закінчується в момент відвантаження покупцеві продукції, що була виготовлена з даних матеріалів.

Операційний цикл (Operating Cycle) – інтервал часу, протягом якого поточні активи підприємства роблять повний оборот від придбання запасів для здійснення діяльності до отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції (погашення дебіторської заборгованості).

Фінансовий цикл (Financial Cycle) – починається з моменту оплати постачальникам визначених матеріалів (погашення кредиторської заборгованості), закінчується в момент одержання грошей від покупців за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості).

Таблиця 3

Оцінка тривалості циклів

Показник	Алгоритм розрахунку
Тривалість виробничого циклу ($\dot{A}_{\text{до}}$), днів	Тривалість обороту запасів (виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції)
Тривалість операційного циклу ($\dot{A}_{\text{до}}$), днів	Тривалість виробничого циклу + Тривалість погашення дебіторської заборгованості
Тривалість фінансового циклу ($\dot{A}_{\text{до}}$), днів	Тривалість операційного циклу – Тривалість погашення кредиторської заборгованості

Чим вище значення фінансового циклу, тим більша потреба підприємства в грошових коштах для придбання оборотних засобів. Від’ємне значення фінансового циклу свідчить про те, що підприємство має в безкоштовному користуванні чужі гроші. У тих випадках, коли робочий капітал має від’ємне значення, поняття фінансового циклу не існує.

Другий етап деталізованого аналізу оборотних коштів полягає у порівнянні показників оборотності за поточний рік з аналогічними показниками за минулий рік. Таким чином, виявляються тенденції поліпшення або погіршення. Ця інформація корисна для акціонерів, можливих інвесторів, потенційних покупців, постачальників тощо.

Третім етапом аналізу виступає складання аналітичного висновку.

Метою аналізу оборотності оборотних коштів є також визначення суми грошових коштів, які були вивільнені з обороту внаслідок прискорення їх оборотності або додатково залучені в оборот унаслідок уповільнення їх оборотності. Для цього проводиться такий розрахунок: різниця в оборотності оборотних коштів у днях множить на звітну одноденну виручку.

Отже, в умовах ринкової економіки, аналізуючи тільки оборотність оборотних коштів, не можна дати однозначну відповідь щодо прискорення або уповільнення їх оборотності.

Для цього необхідно вивчати конкретну виробничу ситуацію. Так, інколи високий показник оборотності оборотних коштів може вказувати на недостатність

товарно-матеріальних запасів, що у майбутньому може призвести до гальмування розвитку бізнесу, а інколи низький показник оборотності виправданий, наприклад, коли очікується підвищення цін на сировину та напівфабрикати.

У процесі аналізу цієї складової фінансового стану підприємства слід обов'язково зіставити темпи збільшення обсягу продажів з темпами збільшення виробничих запасів, якщо темпи зростання обсягу продажів будуть вищими за темпи зростання виробничих запасів – це завжди свідчитиме про сталий фінансовий стан підприємства та ефективний фінансовий і виробничий менеджмент підприємства.

Запитання для самоконтролю

1. Яка головна мета аналізу стану та використання оборотних активів підприємства?
2. У чому полягає сутність аналізу стану та використання оборотних коштів підприємства?
3. Які причини зміни загальної суми власних оборотних коштів?
4. Яка методика оцінки використання оборотних активів за видами?
5. У чому полягає значення та сутність аналізу дебіторської заборгованості?
6. Порядок розрахунку коефіцієнта оборотності оборотних коштів, тривалості одного обороту.
7. Дайте визначення операційного і фінансового циклів. Як вимірюється їх тривалість?

Література: 1, 2, 8, 11, 16, 19, 20.

Тема 5. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

1. Економічна сутність та класифікація капіталу підприємства.
2. Оцінка вартості капіталу.
3. Ефект фінансового важеля.

1. Під капіталом розуміють матеріальні засоби і грошові кошти, вкладені в підприємство з метою здійснення підприємницької діяльності. Глибше зрозуміти сутність капіталу можна, розглянувши його класифікацію за різними ознаками.

За ознакою власності капітал поділяють на власний і позиковий.

До *власного* капіталу відносять грошові кошти і матеріальні засоби, які самостійно формуються підприємством для забезпечення свого розвитку.

До *позикового* капіталу відносять грошові кошти та інше майно, що залучається для фінансування розвитку підприємства із зовнішніх джерел на платній поворотній основі.

Аналіз основних відмінностей між власним і позиковим капіталом свідчить, що за рахунок позикового капіталу підприємство має більше можливостей нарощення свого виробничого потенціалу, але при цьому зростає ризик втрати його фінансової стійкості.

За позичковий капітал власник отримує фіксовану винагороду у вигляді відсотків, за власний капітал – фіксованої винагороди немає, винагорода залежить від результатів діяльності і сплачується у вигляді дивідендів.

Аналізуючи власний капітал, необхідно визначати питому вагу його окремих складових, а також динаміку їх складу та структури за певні періоди. Необхідність окремого розгляду елементів власного капіталу пов'язана з тим, що кожен з них є характеристикою правових та інших обмежень підприємства в розпорядженні своїми активами.

Аналіз складу власного капіталу дає можливість виявити його основні функції:

- забезпечення безперервності діяльності;
- гарантії захисту капіталу кредиторів та відшкодування збитків;
- участь у розподілі отриманого прибутку;
- участь в управлінні підприємством.

За *тривалістю використання виділяють довгостроковий* (постійний, перманентний) капітал і *короткостроковий* (змінний) капітал (рис. 2).

Постійний (довгостроковий, перманентний) капітал		Змінний (короткостроковий) капітал
Власний капітал	Довгострокові зобов'язання	Поточні зобов'язання

Рис. 2 Склад капіталу за тривалістю використання

У західній практиці для відокремлення довгострокового капіталу часто використовується термін «капіталізовані джерела». Капіталізовані джерела – це сума довгострокових зобов'язань як перед кредиторами, так і власниками. Капіталізовані джерела мають ще назву «чисті активи».

$$\text{Капіталізовані джерела} = \text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання} =$$

$$\Phi.1 \text{ p.380} + \text{p.430} + \text{p.480} + \text{p.630}^{***},$$

де ^{***} – враховуються доходи майбутніх періодів в частині понад 12 місяців.

$$\text{Чисті активи} = \text{Активи} - \text{Поточні зобов'язання} =$$

$$= \Phi.1 \text{ p.280} - \text{p.620} - \text{p.630}^{**},$$

де ** – враховується та частка доходів майбутніх періодів, яка буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу.

Залежно від напрямку розміщення фінансових ресурсів в активи підприємства капітал поділяється на основний і оборотний.

Схематично склад капіталу залежно від напрямів його розміщення проілюстровано на рис. 3.

Основний капітал (необоротні активи)	Оборотний капітал (оборотні активи)
Основні засоби	Запаси
Нематеріальні активи	Дебіторська заборгованість
Незавершене будівництво	Поточні фінансові інвестиції
Довгострокові фінансові інвестиції	Грошові кошти

Рис. 3. Склад капіталу за напрямками розміщення

Водночас можна окремо виділити капітал, що використовується у внутрішньому обороті підприємства та за його межами. За межами внутрішнього обороту підприємства знаходяться дебіторська заборгованість, довгострокові та поточні фінансові інвестиції. Вкладення частини капіталу в зовнішні фінансові інструменти свідчить, що в попередні періоди у підприємства були вільні грошові кошти. Водночас капітал, інвестований за межами підприємства, можна розглядати як резерв мобілізації в господарський оборот додаткових грошових коштів у разі, коли збільшуються його власні інвестиційні потреби або погіршується поточна платоспроможність.

До основних показників, які характеризують *структуру капіталу*, належать: коефіцієнт фінансової автономії (незалежності), коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансування; коефіцієнт фінансового ризику.

На співвідношення власних і залучених коштів впливає низка факторів, обумовлених внутрішніми та зовнішніми умовами діяльності підприємства та обраної ним фінансової стратегії. До них належать:

- спосіб розміщення джерел майна підприємства в активах;
- тривалість одного обороту коштів;
- співвідношення тривалості виробничо-комерційного циклу і строку погашення кредиторської заборгованості;
- структура витрат підприємства.

Оцінювати структуру капіталу підприємства слід в динаміці за ряд років, з тим щоб виявити основні тенденції змін. Порівняння активів і пасивів підприємства дає можливість оцінити ефективність фінансової політики підприємства.

2. *Вартість капіталу* – це те, у скільки обходиться підприємству весь капітал, що використовується. У широкому розумінні вартість капіталу являє собою розмір фінансової відповідальності, яку бере на себе підприємство за використання у своїй діяльності власного і позикового капіталу. У такій інтерпретації поняття «ціна (вартість) капіталу» дуже близьке за економічним змістом поняттю «рентабельність капіталу».

Ціна капіталу передбачає не тільки визначення відсотків, які необхідно сплатити власникам фінансових ресурсів, а й характеризує ту норму рентабельності інвестованого капіталу, яку має забезпечити підприємство, щоб не зменшити своєї ринкової вартості. Якщо підприємство бере участь в інвестиційному проекті, дохідність якого менша, ніж ціна капіталу, ціна підприємства по завершенні цього проекту зменшиться.

Оцінка вартості капіталу поступово здійснюється в кілька етапів:

- оцінка вартості власного капіталу;
- оцінка вартості позикового капіталу;
- оцінка середньозваженої ціни капіталу.

Власний капітал не є безплатним з різних причин. Основною серед них є та, що капітал може бути вкладений за межами підприємства. Тому вартість власного капіталу звичайно розглядають з погляду *втраченої вигоди*. Наприклад, акціонер, надаючи капітал, втрачає інші можливості отримання доходу від вкладання наявних у нього коштів. Відповідно компенсацією або платою за втрачену вигоду акціонеру мають стати майбутні доходи у вигляді дивідендів і росту вартості акцій.

Проблема визначення вартості власного капіталу є складною. Невипадково в літературі, присвяченій цій проблемі, розглядаються різні підходи до визначення ціни власного капіталу. Серед них можна виділити такі:

- 1) *на основі дивідендів;*
- 2) *на основі доходів;*
- 3) *на основі визначення ціни капітальних активів.*

У процесі самостійного розгляду сутності кожного з указаних способів визначення вартості власного капіталу необхідно враховувати, що використання певних методів розрахунку у вітчизняній практиці ускладнюється низьким рівнем розвитку ринку цінних паперів, відсутністю стабільної інвестиційної та дивідендної політики, неможливістю надійного прогнозування розміру чистого прибутку в майбутньому.

Залучення *позикового капіталу* для підприємства – один із способів розширення його діяльності. При цьому окремі види залучених коштів (кредити банку, кредиторська заборгованість) мають для підприємства різну вартість. Незважаючи на велику кількість видів заборгованості, загальний підхід до визначення вартості залученого капіталу може бути такий: *ціна залученого капіталу визначається відношенням витрат, пов'язаних із залученням фінансових ресурсів, до самої величини капіталу, що залучається.*

Визначивши вартість окремих джерел фінансування – власного і залученого капіталу, необхідно розрахувати середню вартість капіталу. Вартість капіталу підприємства може бути визначена як середньозважена величина вартості всіх категорій капіталу. Головна мета розрахунку цього аналітичного показника полягає в тому, щоб отримати критерії відбору для майбутніх інвестицій, які оцінюються за ставкою дохідності, достатньої, щоб компенсувати витрати вкладників капіталу. Враховуючи, що ступінь участі різних вкладників капіталу у фінансуванні діяльності не рівноцінний, вартість окремих видів фінансування зважується, виходячи з питомої ваги даного джерела в загальному обсязі фінансування. Формула середньозваженої вартості капіталу така:

$$\tilde{N}\hat{A} = \sum k_i \times d_i,$$

де k_i – ціна i -го джерела коштів;

d_i – питома вага джерела коштів у загальній їх сумі.

Визначення ціни капіталу не зводиться тільки до розрахунку відсотків, які необхідно сплатити власникам фінансових ресурсів, а й характеризує ту норму рентабельності, яку повинно забезпечити підприємство, щоб не змінити своєї ринкової вартості. У зв'язку з цим аналіз капіталу доповнюється оцінкою ефективності використання власного і залученого капіталу, який рекомендується здійснювати за допомогою таких показників дохідності:

- загальна рентабельність інвестованого капіталу;
- ставка рентабельності (дохідності) залученого капіталу;
- ставка рентабельності (дохідності) власного капіталу.

3. Залучення банківського кредиту за певних умов є економічно виправданим, незважаючи на збільшення фінансових витрат, пов'язаних зі сплатою відсотків. Тоді, коли ціна банківського кредиту нижча, ніж рентабельність вкладення капіталу в активні операції підприємства, використання залучених коштів є раціональним, оскільки забезпечує збільшення норми прибутку на вкладений капітал.

Це правило оцінки доцільності залучення позикового капіталу дістало назву *ефекта фінансового важеля* ($E_{фв}$):

$$\hat{A}_{\hat{a}} = \left(\hat{A}_{\hat{a}} \times (1 - \hat{E}_{ir}) - r \right) \times \frac{\hat{I}}{\hat{A}\hat{E}},$$

де E_p – економічна рентабельність інвестованого капіталу до сплати відсотків або коефіцієнт прибутковості – відношення суми прибутку до середньої вартості інвестованого капіталу;

K_{on} – коефіцієнт оподаткування – відношення суми податків до суми прибутку;

R – ставка позикового відсотка;

$ПК$ — позиковий капітал;

$ВК$ — власний капітал.

Ефект фінансового важеля показує на скільки відсотків збільшилася рентабельність власного капіталу за рахунок залучення позикових коштів в оборот підприємства. Він виникає тоді, коли економічна рентабельність капіталу вище позикового відсотка.

Ефект фінансового важеля складається з двох елементів:

– різниці між коефіцієнтом прибутковості (рентабельності) інвестованого капіталу після сплати податків і ставкою за кредити $\hat{A}_o \times (1 - \hat{E}_{ir}) - r$;

– плеча фінансового важеля $\frac{\hat{I} \hat{E}}{\hat{A} \hat{E}}$.

Позитивний ефект фінансового важеля виникає, коли $\hat{A}_o \times (1 - \hat{E}_{ir}) - r > 0$. У цьому разі різниця між економічною рентабельністю та ставкою відсотків за кредит вказує на доцільність збільшення плеча фінансового важеля, а це свідчить про можливість збільшення позикового капіталу підприємства. Якщо $\hat{A}_o \times (1 - \hat{E}_{ir}) - r < 0$, маємо від'ємний ефект фінансового важеля, в результаті чого відбувається «проїдання» власного капіталу, що може призвести до банкрутства підприємства.

Але безмежно збільшувати суму залученого капіталу підприємство не може, бо існують обмеження у вигляді коефіцієнта поточної ліквідності та коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами.

Оптимізація структури активів і пасивів з метою отримання прибутку та підвищення рентабельності у фінансовому аналізі називається *левериджем*. В економічному значенні леверидж – це важіль, при незначному посиленні якого можливо суттєво змінити результати виробничо-фінансової діяльності підприємства. Розрізняють такі види левериджу:

Виробничий (операційний) леверидж – це потенційна можливість впливати на прибуток підприємства, змінюючи собівартість продукції та обсяг її випуску. Він виражає взаємозв'язок між обсягом виробництва, постійними і змінними витратами та прибутком. Рівень виробничого левериджу можна розрахувати відношенням темпів приросту валового прибутку до темпів приросту обсягів реалізації в натуральному виразі. Він показує ступінь чутливості валового прибутку до зміни обсягу виробництва. При високому рівні виробничого левериджу навіть незначні зміни виробництва продукції призводять до суттєвих змін прибутку.

Фінансовий леверидж – це потенційна можливість впливати на прибуток шляхом зміни обсягу та структури власного і позикового капіталу. Він виражає взаємозв'язок між прибутком і співвідношенням позикового і власного капіталу. Рівень фінансового левериджу визначається відношенням темпів приросту чистого прибутку до темпів приросту валового прибутку. Він показує у скільки разів темпи приросту чистого

прибутку вище темпів приросту валового прибутку. Це перевищення досягається за допомогою плеча фінансового важеля. Змінюючи плече фінансового важеля, можна вплинути на прибуток і дохідність власного капіталу. Незначні зміни валового прибутку і рентабельності авансованого капіталу в умовах високого фінансового левєриджу можуть призвести до значних змін чистого прибутку, що небезпечно при падінні обсягів виробництва. Зміна структури капіталу у бік збільшення частки позикового капіталу викликає зростання фінансового ризику, хоча при цьому і досягається вищий рівень прибутку.

Виробничо-фінансовий левєридж – це узагальнюючий показник, що дорівнює добутку виробничого та фінансового левєриджу. Він відображає ризик, що пов'язаний з можливим нестатком засобів для відшкодування виробничих і фінансових витрат.

Запитання для самоконтролю

1. Поясніть сутність поняття «капітал».
2. Наведіть класифікацію капіталу підприємства.
3. У чому полягають особливості власного капіталу підприємства?
4. Надайте сутнісну характеристику позичкового капіталу.
5. За допомогою яких показників оцінюється фінансова незалежність підприємства?
6. Визначте головні етапи аналізу джерел формування капіталу підприємства.
7. У чому полягає сутність виробничого левєриджу?
8. За яких умов коефіцієнт фінансового левєриджу дорівнює 1?
9. Як визначається середня вартість капіталу підприємства?
10. Яка існує залежність між рентабельністю й фінансовим левєриджем?

Література: 2, 5, 6, 7, 12, 21.

Тема 6. Аналіз грошових потоків

1. Сутність грошових потоків та їх значення в діяльності підприємства.
2. Аналіз грошових потоків: мета, завдання та методи.
3. Аналіз показників ефективності грошових потоків підприємства.
4. Оцінка ануїтетів.
5. Оптимізація грошових потоків підприємства.

1. Успішне функціонування підприємства можливе лише за умов здійснення безперервного руху грошових коштів – їх надходження

(припливу) та витрачання (відтоку), забезпечення наявності певного вільного залишку на рахунках банку.

Грошові потоки – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів у результаті господарської діяльності підприємств. У загальному вигляді під грошовим потоком мають на увазі різницю між коштами, що надійшли, і сплаченими. Грошові кошти включають кошти в касі та на рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій. Еквівалентами грошових коштів є короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертованими у певну суму коштів і мають незначний ризик щодо зміни вартості. Такими еквівалентами є високоліквідні інвестиції в цінні папери на строк, що не перевищує 3-х місяців.

Значення грошових потоків у діяльності підприємства визначається низкою положень:

1. Грошові потоки обслуговують господарську діяльність підприємства практично у всіх її аспектах. Ефективно організовані грошові потоки підприємства є передумовою досягнення високих фінансових результатів господарської діяльності в цілому.

2. Фінансова стійкість підприємства визначається тим, наскільки різні види грошових потоків синхронізовані між собою за обсягами і в часі.

3. Раціонально організовані грошові потоки дозволяють скоротити потреби підприємства у позиковому капіталі.

4. Грошові кошти є важливим фінансовим важелем забезпечення прискорення обороту капіталу підприємства. Цьому сприяє скорочення тривалості виробничого і фінансового циклів, що досягається в процесі результативного управління грошовими потоками, а також зниження потреби у капіталі, що обслуговує господарську діяльність підприємства.

5. Наявність грошових коштів дають можливість знизити ризик неплатоспроможності підприємства. Навіть у підприємств, що успішно здійснюють свою діяльність і генерують достатню суму прибутку, неплатоспроможність може виникати як наслідок незбалансованості різних видів грошових потоків у часі.

Грошовий потік є агрегованим, оскільки він включає у свій склад різні види потоків, які обслуговують господарську діяльність підприємства. Для забезпечення ефективного цілеспрямованого аналізу грошових потоків доцільно використовувати їх класифікацію. Найбільш повна класифікація грошових потоків підприємства запропонована І. А. Бланком (рис. 4). Розглянута класифікація дозволяє більш цілеспрямовано здійснювати аналіз грошових потоків підприємства за різними видами його діяльності.

Для цілей внутрішнього і зовнішнього аналізу необхідно знати, у який спосіб та з яких джерел підприємство отримує грошові кошти і які основні напрями їх використання.

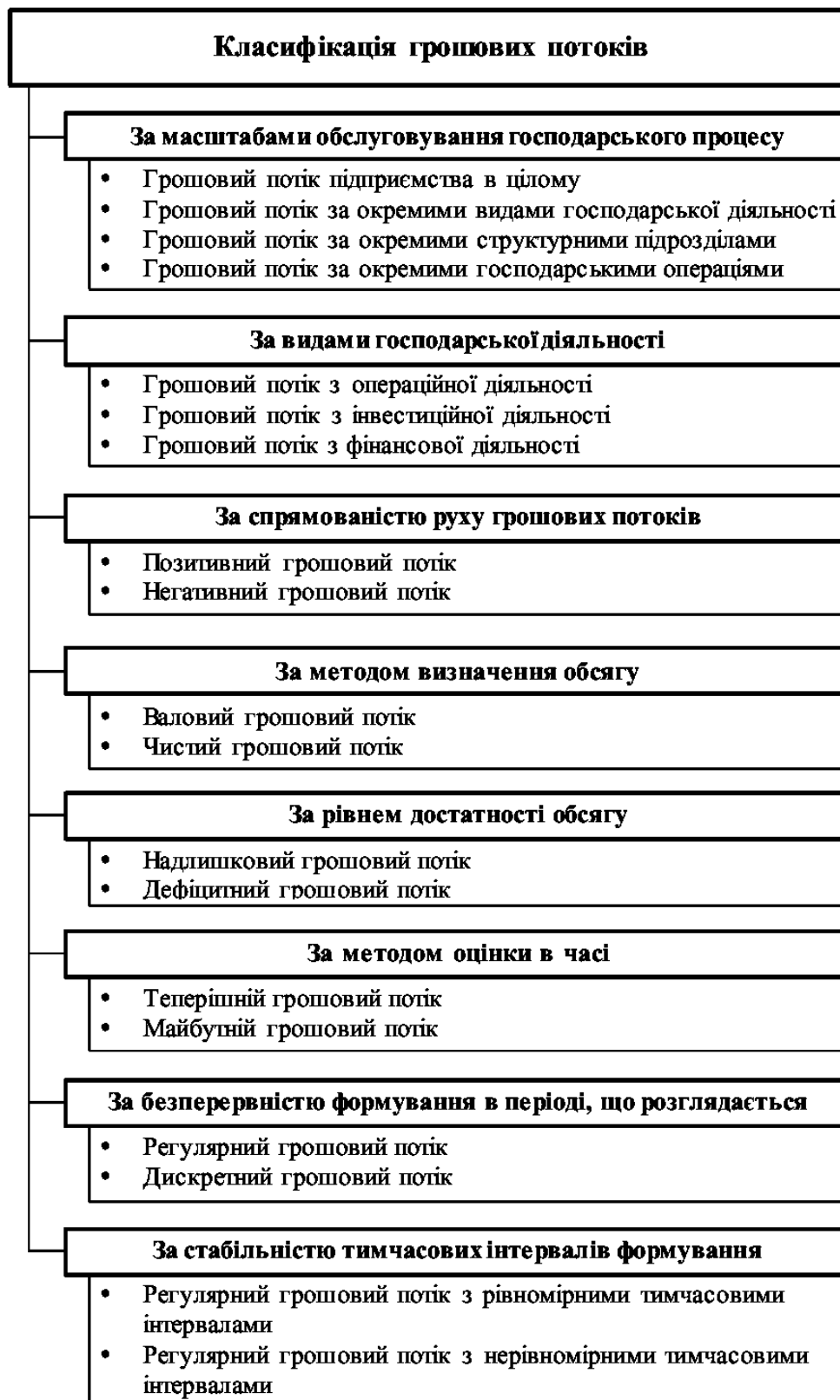

Рис. 4. Класифікація грошових потоків підприємства

2. Аналіз руху потоків грошових коштів дає можливість вивчити їх динаміку, визначити суму перевищення надходжень над витратами (сплатами), що дозволяє робити висновки про можливості внутрішнього самофінансування. Такий аналіз інформує про наявність у підприємства коштів для придбання необхідних засобів виробництва, погашення боргів,

фінансування своєї діяльності. Головна мета аналізу грошових потоків полягає в оцінці здатності підприємства заробляти грошові кошти визначеного розміру і в встановленні строків, необхідні для здійснення запланованих витрат. Для цього необхідно розв'язати такі завдання:

- вивчення обсягів та джерел грошових коштів підприємства;
- дослідження основних напрямів використання грошових коштів;
- аналіз достатності власних коштів для здійснення інвестиційної діяльності;
- з'ясування причин розходження між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошових коштів;
- досягнення фінансової оптимізації.

Рух грошових коштів підприємства відображається в формі № 3 фінансової звітності – «Звіт про рух грошових коштів».

Основними методами аналізу величини грошового потоку є непрямий і прямий. Ці методи розрізняються між собою повнотою представлення даних щодо грошових потоків підприємства, вихідною інформацією для розробки звітності та інших параметрів.

Непрямий метод спрямовано на одержання даних, що характеризують чистий грошовий потік підприємства у звітному періоді. Джерелом інформації для складання звітності про рух коштів підприємства цим методом є звітний баланс і звіт про фінансові результати. Розрахунок чистого грошового потоку підприємства непрямим методом здійснюється за видами господарської діяльності, що дозволяє показати взаємозв'язок між ними. Крім того, цей метод встановлює взаємозв'язок між чистим прибутком і змінами в активах підприємства за звітний період.

Для розрахунку чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності базовим елементом виступає його чистий прибуток, отриманий у звітному періоді. Шляхом здійснення відповідних коректив чистий прибуток перетворюється у показник чистого грошового потоку. Формула, за якою здійснюється розрахунок цього показника, має такий вигляд:

$$ЧГПО = П_ч + A_{оз} + A_{на} + \Delta ДЗ \pm \Delta ЗТМЦ + \Delta КЗ \pm \Delta РФ,$$

де *ЧГПО* – сума чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності у звітному періоді;

П_ч – сума чистого прибутку підприємства;

A_{оз} – сума амортизації основних засобів;

A_{на} – сума амортизації нематеріальних активів;

ΔДЗ – приріст (зниження) суми дебіторської заборгованості;

ΔЗТМЦ – приріст (зниження) суми запасів товарно-матеріальних цінностей, що входять у склад оборотних активів;

ΔКЗ – приріст (зниження) суми кредиторської заборгованості;

ΔРФ – приріст (зниження) суми резервного й інших страхових фондів.

Від інвестиційної діяльності сума чистого грошового потоку визначається як різниця між сумою реалізації окремих видів позаоборотних активів і сумою їх придбання у звітному періоді. Принципова формула, за якою здійснюється розрахунок цього показника має такий вигляд:

$$ЧГП_{ін} = P_{воз} + P_{вна} + P_{дфi} + P_{в.а} + Д_{дфi} - П_{оз} - \Delta НКБ - П_{на} - П_{дфi} - V_{в.а},$$

де $ЧГП_{ін}$ – сума чистого грошового потоку підприємства від інвестиційної діяльності у звітному періоді;

$P_{воз}$ – сума реалізації вибулих основних засобів;

$P_{вна}$ – сума реалізації вибулих нематеріальних активів;

$P_{дфi}$ – сума реалізації довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля підприємства;

$P_{в.а}$ – сума повторної реалізації раніше викуплених власних акцій підприємства;

$Д_{дфi}$ – сума дивідендів (відсотків), отриманих підприємством з довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля;

$П_{оз}$ – сума придбаних основних засобів;

$\Delta НКБ$ – сума приросту незавершеного капітального будівництва;

$П_{на}$ – сума придбання нематеріальних активів;

$П_{дфi}$ – сума придбання довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля підприємства;

$V_{в.а}$ – сума викуплених власних акцій підприємства.

Від фінансової діяльності сума чистого грошового потоку розраховується як різниця між сумою фінансових ресурсів, залучених із зовнішніх джерел, і сумою основного боргу, а також дивідендів (відсотків), виплачених власникам підприємства. Принципова формула, за якою здійснюється розрахунок цього показника, має такий вигляд:

$$ЧГПФ = П_{д.вк} + П_{д.дк} + П_{д.кк} + П_{бц.ф} - V_{д.к.п.} - V_{б.к.к} - Д_{д.в.п.},$$

де $ЧГПФ$ – сума чистого грошового потоку підприємства від фінансової діяльності у звітному періоді;

$П_{д.вк}$ – сума додатково залученого із зовнішніх джерел власного, акціонерного чи пайового капіталу;

$П_{д.дк}$ – сума додатково залучених довгострокових кредитів і позик;

$П_{д.кк}$ – сума додатково залучених короткострокових кредитів і позик;

$П_{бц.ф}$ – сума коштів, що надійшли як безоплатне цільове фінансування підприємства;

$V_{д.к.п.}$ – сума виплати (погашення) основного боргу за довгостроковими кредитами і позиками;

$V_{б.к.к}$ – сума виплати (погашення) основного боргу за короткостроковими кредитами і позиками;

$Д_{д.в.п.}$ – сума дивідендів (відсотків), виплачених власникам підприємства (акціонерам) на вкладений капітал (акції, паї тощо).

Результати розрахунку суми чистого грошового потоку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності дозволяють визначити загальний його обсяг по підприємству в звітному періоді. Цей показник розраховується за такою формулою:

$$ЧГПЗ = ЧГПО + ЧГП_{ін} + ЧГПФ,$$

де *ЧГПЗ* – загальна сума чистого грошового потоку підприємства за звітний період;

ЧГПО, *ЧГП_{ін}*, *ЧГПФ* – сума чистого грошового потоку відповідно від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Використання непрямого методу розрахунку руху коштів дозволяє визначити потенціал формування підприємством основного внутрішнього джерела фінансування свого розвитку – чистого грошового потоку від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, а також виявити динаміку усіх факторів, що впливають на його формування.

Прямий метод спрямовано на одержання даних, що характеризують як валовий, так і чистий грошовий потік підприємства у звітному періоді. Він відображає весь обсяг надходження і витрачання коштів за окремими видами господарської діяльності і по підприємству в цілому. Відмінності отриманих результатів розрахунку грошових потоків за прямим і непрямим методом відносяться тільки до операційної діяльності підприємства.

При прямому методі розрахунку грошових потоків використовують дані бухгалтерського обліку щодо руху грошових коштів на рахунках підприємства. Це дозволяє здійснювати оперативні висновки стосовно достатності грошових коштів для платежів за поточними зобов'язаннями, а також визначає взаємозв'язок між реалізацією і виручкою за звітний період.

Принципова формула, за якою здійснюється розрахунок суми чистого грошового потоку від операційної діяльності підприємства прямим методом, має такий вигляд:

$$ЧГПО = K_{pn} + K_{iod} - K_{z.m} - Z_{non} - Z_{naу} - П_{пнб} - П_{пнф} - K_{од},$$

де *ЧГПО* – сума чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності у звітному періоді;

K_{pn} – сума коштів, отриманих від реалізації продукції;

K_{iod} – сума інших надходжень коштів у процесі операційної діяльності;

K_{z.m} – сума коштів, виплачених за придбання сировини, матеріалів і напівфабрикатів у постачальників;

Z_{non} – сума заробітної плати, виплаченої оперативному персоналу;

Z_{naу} – сума заробітної плати, виплаченої адміністративно-управлінському персоналу;

П_{пнб} – сума податкових платежів, перерахована в бюджет;

P_{mf} – сума податкових платежів, перерахована в позабюджетні фонди;

K_{od} – сума інших виплат коштів у процесі операційної діяльності.

Розрахунки суми чистого грошового потоку підприємства від інвестиційної та фінансової діяльності, а також по підприємству в цілому здійснюються за тим ж алгоритмом, що і при непрямому методі.

Прямий метод може використовуватися в оперативному управлінні для контролю за процесом формування прибутку і висновків щодо достатності коштів для платежів за поточними зобов'язаннями. Недоліком цього методу є те, що він не розкриває взаємозв'язку отриманого фінансового результату і змін абсолютної величини грошових коштів підприємства.

У довгостроковій перспективі прямий метод розрахунку грошового потоку дозволяє оцінити ліквідність підприємства, оскільки детально розкриває рух грошових коштів по рахунках, а також показує рівень покриття інвестиційних і фінансових потреб підприємства наявними у нього грошовими ресурсами.

Перевагами непрямого методу розрахунку грошового потоку при використанні в оперативному управлінні є те, що він дозволяє визначити відповідність між фінансовим результатом і власними оборотними коштами.

3. Проаналізувавши рух грошових коштів за видами діяльності підприємства, необхідно розрахувати показники ефективності використання грошових коштів (табл. 4). Порівняння грошових потоків підприємства з отриманим фінансовим результатом (визначення показників рентабельності) дозволяє встановити позитивні та негативні тенденції використання грошових коштів.

Показники рентабельності грошових потоків можна розраховувати для кожного виду діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) шляхом співвідношення відповідного фінансового результату та аналогічного позитивного грошового потоку.

Розраховані коефіцієнти доцільно аналізувати у динаміці, визначаючи абсолютні та відносні відхилення.

Необхідно враховувати, що зростання показників рентабельності залишку грошових коштів за рахунок його зменшення не є однозначно позитивним результатом. Підвищення рентабельності грошових коштів таким шляхом може негативно відобразитись на абсолютній ліквідності підприємства. У зв'язку з цим, при оцінці ефективності використання грошових коштів на підставі показників рентабельності залишку грошових коштів необхідно одночасно враховувати структуру активів підприємства. Ефективним можна визнати використання грошових коштів, якщо частка активів підприємства у грошовій формі відповідає поточним потребам у них.

Показники оцінки руху грошових коштів

№	Показник	Алгоритм розрахунку	Визначає
1	Рентабельність залишку грошових коштів (D_C)	$D_C = \frac{\hat{O}_D}{C_N} \times 100$ де \hat{O}_D — фінансовий результат діяльності підприємства; C_N — середній залишок грошових коштів.	Суму прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства в середньому впродовж періоду, що досліджується
2	Рентабельність витрачених грошових коштів (D_A)	$D_A = \frac{\hat{O}_D}{\tilde{A}_{II}} \times 100$ де \tilde{A}_{II} — негативний грошовий потік	Суму прибутку (збитку), в розрахунку на 1 грн грошових коштів, які витратило підприємство за період, що досліджується
3	Рентабельність грошових коштів отриманих (D_I)	$D_I = \frac{\hat{O}_D}{\tilde{A}_{II}} \times 100$ де \tilde{A}_{II} — позитивний грошовий потік	Суму прибутку (збитку), на 1 грн грошових коштів, які отримало підприємство за період, що досліджується
4	Рентабельність чистого грошового потоку ($D_{\times I}$)	$D_{\times I} = \frac{\hat{O}_D}{\tilde{A}_{I \times}} \times 100$ де $\tilde{A}_{I \times}$ — чистий грошовий потік	Суму прибутку (збитку) на 1 грн чистого грошового потоку
5	Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (\hat{E}_A)	$\hat{E}_A = \frac{\tilde{A}_{I \times}}{(\hat{E} + \Delta C + \tilde{A})}$ \hat{E} — виплати за позиками; ΔC — приріст залишків матеріальних оборотних активів; \tilde{A} — виплата за дивідендами власникам підприємства	Рівень достатності чистого грошового потоку, який створюється підприємством, з урахуванням потреб фінансування
6	Коефіцієнт ефективності грошових потоків (\hat{E}_A)	$\hat{E}_A = \frac{\tilde{A}_{I \times}}{\tilde{A}_{II}}$	Рівень ефективності грошових потоків

Таким чином, щоб визначити реальний рух грошових коштів підприємства, потрібно оцінити синхронність надходження і витрачання грошових потоків, а також зіставити одержаний фінансовий результат зі станом грошових коштів на підприємстві, необхідно проаналізувати усі напрями надходження грошових коштів, а також їх вибуття. Результати аналізу використовуються для виявлення резервів оптимізації грошових потоків підприємства.

4. Важливим моментом аналізу руху грошових потоків є оцінка ануїтетів.

Ануїтет — це окремий випадок грошового потоку, потік односпрямованих платежів з однаковими інтервалами між послідовними платежами протягом певної кількості років.

Правила оцінки ануїтетних платежів використовуються при оцінці боргових та пайових цінних паперів, в аналізі інвестиційних проектів, в аналізі оренди.

Розрізняють ануїтети пренумерандо та постнумерандо. Ануїтети, для яких платежі здійснюються на початку відповідних інтервалів, мають назву *ануїтету пренумерандо*; якщо платежі здійснюються в кінці інтервалу – *постнумерандо*.

Оцінка ануїтетів передбачає розгляд двох задач: прямої та зворотної.

За допомогою прямого методу визначають грошовий потік, який буде отриманий в майбутньому. Вихідною інформацією в цій задачі є поточна сума і ставка, а процес фінансових розрахунків здійснюється за схемою нарощення:

$$S = P \sum_{k=1}^n (1+i_c)^{n-k} = P \times FM_3(i_c, n)$$

де P – величина окремого платежу;

i_c – складна відсоткова ставка, за якою нараховуються відсотки;

S – нарощена (майбутня) сума всього ануїтету постнумерандо;

n – кількість платежів;

$FM_3(i_c, n)$ – мультиплікатор, який розраховується за формулою:

$$FM_3(i_c, n) = \frac{(1+i_c)^n - 1}{i_c}$$

Мультиплікатор показує, чому дорівнюватиме сумарна величина строкового ануїтету в одну грошову одиницю до кінця строку його дії.

Зворотна задача передбачає оцінку грошових надходжень з позиції поточного моменту, під яким у даному випадку розуміють момент часу, з якого починають відлік рівних інтервалів, що входять до ануїтету.

Вихідною інформацією для вирішення цієї задачі є очікувана до отримання в майбутньому сума і ставка, а процес фінансових розрахунків здійснюється за схемою дисконтування. Загальна формула для оцінки поточної вартості строкового ануїтету постнумерандо має вигляд:

$$A = P \sum_{k=1}^n \frac{1}{(1+i_c)^k} = P \times FM_4(i_c, n)$$

де A – сучасна величина всього ануїтету постнумерандо (тобто сума сучасних величин усіх платежів);

$FM_4(i_c, n)$ – мультиплікатор.

Сучасне значення кожного платежу (за даної відсоткової ставки i_c) визначається за формулою:

$$A_k = \frac{P}{(1+i_c)^k}$$

$$FM_4(i_c, n) = \frac{1-(1+i_c)^{-n}}{i_c}$$

Економічний зміст дисконтованого множника полягає в такому: він показує, чому дорівнює з позиції поточного моменту величина анuitету з регулярними грошовими надходженнями в розмірі однієї грошової одиниці, що триває n рівних періодів із заданою відсотковою ставкою i_c .

Розглянемо анuitет пренумерандо.

На відміну від анuitету постнумерандо, період нарахування відсотків на кожний платіж у даному випадку збільшується на один рік, тобто кожна нарощена сума S_k збільшується в $(1+i_c)$ разів. Майбутня вартість анuitету пренумерандо обчислюється:

$$S_n = P \times FM_3(i_c, n) (1+i_c)$$

Приведена вартість анuitету пренумерандо відповідно розраховується:

$$A_n = P \times FM_4(i_c, n) (1+i_c)$$

Для спрощення техніки розрахунку мультиплікаторів, майбутньої і теперішньої вартості потоків існують спеціальні фінансові таблиці, де наводяться значення відповідних показників в залежності від відсоткової ставки та періоду нарощування чи дисконтування.

5. Оптимізація грошових потоків — це процес вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з врахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності.

Найважливішими завданнями оптимізації грошових потоків є:

- виявлення і реалізація резервів, що дозволяють знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів;
- забезпечення оптимальної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі і за обсягом;
- оптимальне узгодження в управлінні грошовими потоками за окремими видами господарської діяльності з метою досягнення загальної стратегічної мети підприємства;
- нарощування обсягу та поліпшення якості чистого грошового потоку, що формується в процесі господарської діяльності підприємства.

Основними цілями оптимізації грошових потоків підприємства є забезпечення:

- збалансованості обсягів грошових потоків;
- синхронності формування грошових потоків у часі;
- зростання чистого грошового потоку підприємства.

Основними об'єктами оптимізації виступають:

- позитивний грошовий потік;
- негативний грошовий потік;
- залишок грошових активів;
- чистий грошовий потік.

Найважливіша передумова здійснення оптимізації грошових потоків – це вивчення факторів, що впливають на їх обсяги і характер формування у часі. Ці фактори поділяються на зовнішні та внутрішні.

У системі *зовнішніх факторів* основну роль відіграють такі:

1. Кон'юнктура товарного ринку. Зміну кон'юнктури товарного ринку визначає основна компонента позитивного грошового потоку підприємства – обсяг надходження коштів від реалізації продукції. Підвищення кон'юнктури товарного ринку, у сегменті якого підприємство здійснює свою операційну діяльність, призводить до зростання обсягу позитивного грошового потоку за цим видом господарської діяльності.

2. Кон'юнктура фондового ринку. Цей фактор впливає насамперед на можливість формування грошових потоків за рахунок емісії акцій і облігацій підприємства. Крім того, він визначає можливість ефективного використання тимчасово вільного залишку коштів, зумовленого нестикованістю обсягів позитивного і негативного грошових потоків підприємства в часі.

3. Система оподаткування підприємств. Податкові платежі складають значну частину обсягу негативного грошового потоку підприємства, а встановлений графік їх здійснення визначає характер цього потоку в часі.

4. Сформована практика кредитування постачальників і покупців продукції. Вона визначає порядок придбання продукції – на умовах її передоплати, на умовах готівкового платежу, на умовах відстрочки платежу (надання комерційного кредиту). Вплив цього фактора виявляється у формуванні як позитивного (при реалізації продукції), так і негативного (при закупівлі сировини, матеріалів, напівфабрикатів тощо) грошового потоку підприємства в часі.

5. Система здійснення розрахункових операцій суб'єктів, господарювання. Характер розрахункових операцій впливає на формування грошових потоків у часі: якщо розрахунок готівкою прискорює здійснення цих потоків, то розрахунки чеками, акредитивами й іншими платіжними документами ці потоки відповідно сповільнюють.

6. Доступність фінансового кредиту. Цей фактор багато в чому визначається сформованою кон'юнктурою кредитного ринку (тому він розглядається як зовнішній, що не враховує рівень кредитоспроможності конкретних підприємств).

7. Можливість залучення коштів безоплатного цільового фінансування. Цей фактор проявляється в тому, що формуючи визначений додатковий обсяг позитивного грошового потоку, він не призводить до формування відповідного обсягу негативного грошового потоку. Це створює позитивні передумови щодо зростання суми чистого грошового потоку підприємства.

У системі *внутрішніх факторів* основну роль відіграють такі:

1. Життєвий цикл підприємства. На різних стадіях життєвого циклу формуються не тільки різні обсяги грошових потоків, але і їх види (за структурою джерел формування позитивного грошового потоку і напрямів використання негативного грошового потоку).

2. Тривалість операційного циклу. Збільшення обсягів грошових потоків при прискоренні операційного циклу не тільки не призводить до зростання потреби у коштах, інвестованих в оборотні активи, але навіть знижує величину цієї потреби.

3. Сезонність виробництва і реалізації продукції. Цей фактор впливає на формування грошових потоків підприємства в часі, визначаючи ліквідність цих потоків у розрізі окремих тимчасових інтервалів.

4. Невідкладність інвестиційних програм. Цей фактор впливає не тільки на обсяги грошових потоків підприємства, але і на характер їх проходження в часі.

5. Амортизаційна політика підприємства. Обрані підприємством методи амортизації основних засобів, а також терміни амортизації нематеріальних активів створюють різну інтенсивність амортизаційних потоків, що коштами безпосередньо не обслуговуються.

6. Коефіцієнт операційного важеля. Цей показник впливає на пропорції темпів зміни обсягу чистого грошового потоку й обсягу реалізації продукції.

Основою оптимізації грошових потоків підприємства є забезпечення збалансованості обсягів позитивного і негативного їх видів. На результати господарської діяльності підприємства негативний вплив мають як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки.

Запитання для самоконтролю

1. Назвіть фінансові ситуації, пов'язані з наявністю чи відсутністю грошових коштів.
2. Розкрийте значення грошових потоків у діяльності підприємства.
3. Які основні показники характеризують обсяг сформованих грошових потоків підприємства?
4. За якими ознаками класифікуються грошові потоки підприємства?
5. Розкрийте сутність методів розрахунку грошового потоку підприємства.
6. Назвіть алгоритми розрахунку чистого грошового потоку за видами діяльності підприємства.

7. За яким видом діяльності підприємства є відмінності щодо розрахунку грошових потоків за прямим і непрямим методом?
8. Розкрийте переваги і недоліки основних методів розрахунку грошового потоку підприємства.
9. Яка форма фінансової звітності є основним джерелом інформації для аналізу грошових потоків підприємства? Розкрийте її зміст і значення.
10. Розкрийте особливості аналізу грошових потоків підприємства.
11. Назвіть показники ефективності грошових потоків підприємства та алгоритми їх розрахунку.
12. Висвітліть найважливіші завдання оптимізації грошових потоків підприємства.
13. Які цілі та об'єкти оптимізації грошових потоків підприємства?
14. Назвіть зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на формування грошових потоків підприємства. Розкрийте їх зміст.

Література: 1, 5, 8, 17, 20, 23, 25.

Тема 7. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

1. Сутність ліквідності та платоспроможності підприємства.
2. Аналіз ліквідності балансу.
3. Оцінка основних показників ліквідності.

1. З позиції фінансової діяльності будь-якому підприємству доводиться вирішувати такі завдання:

- підтримання спроможності своєчасно відповідати за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями;
- забезпечення фінансування в необхідних обсягах.

Ці завдання формуються з позиції коротко- та довгострокової перспектив. Фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності та платоспроможності.

Незважаючи на те, що на практиці поняття ліквідності та платоспроможності тісно взаємозв'язані, вони не є тотожними. *Ліквідність* у загальному розумінні означає здатність цінностей перетворюватися в грошові кошти. Вона характеризується наявністю у підприємства ліквідних засобів у формі залишку грошей у касі, грошових коштів на рахунках у банку та тих елементів оборотних активів, що легко реалізуються.

Ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність цього виду активів.

Слід зауважити, що у складі поточних активів є такі їх елементи, які можна швидко продати, але зі значною знижкою в ціні. До таких елементів належать виробничі запаси, при реалізації яких підприємство отримує 40 і менше відсотків від їх облікової вартості.

У зв'язку з цим ліквідність необхідно розглядати:

- 1) як час, необхідний для продажу активів;
- 2) як суму, одержану від продажу активу.

Платоспроможність підприємства характеризується його можливістю і здатністю своєчасно й повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також державою .

Основними ознаками платоспроможності є:

- 1) наявність у достатньому обсязі коштів на поточному рахунку;
- 2) відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Оцінка платоспроможності необхідна не тільки для підприємства з метою аналізу й прогнозування його подальшої фінансової діяльності, а й для його зовнішніх партнерів і потенційних інвесторів. Як правило, досліджують поточну і перспективну платоспроможність.

Поточна платоспроможність характеризує поточний стан розрахунків на підприємстві та аналізується на підставі даних про його фінансові потоки: приток грошових коштів має забезпечити покриття поточних зобов'язань господарюючого суб'єкта.

Перспективна платоспроможність визначає можливість підприємства у майбутньому розраховуватися за своїми короткостроковими боргами і досліджується переважно за допомогою показників ліквідності. Саме від рівня ліквідності залежить як перспективна, так і поточна платоспроможність. Отже, ліквідність і платоспроможність не тотожні, хоча й дуже близькі поняття, причому ліквідність є більш місткою категорією, ніж платоспроможність.

Основною ознакою ліквідності є формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами. Чим більше це перевищення, тим сприятливіший фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності. Якщо величина оборотних активів недостатньо велика порівняно з короткостроковими пасивами, поточний стан є нестійким і може виникнути ситуація, коли воно не матиме достатньо грошових коштів для розрахунків за своїми зобов'язаннями і змушене буде або порушити технологічний процес (наприклад, терміново продати частину запасів чи обтяжувати себе новими боргами), або розпродати частину довгострокових активів.

При визначенні рівня ліквідності недостатнім є лише порівняння величини поточних активів з величиною поточних пасивів. На практиці іноді виникає ситуація, коли поточні активи перевищують за величиною короткострокові пасиви, показники ліквідності характеризують фінансовий стан як задовільний, проте така оцінка вважається помилковою, оскільки в оборотних активах значну частку посідають неліквіди та прострочена дебіторська заборгованість.

Можливість отримання більш точної оцінки ліквідності виникає в процесі здійснення внутрішнього аналізу, який ґрунтується на повних даних бухгалтерського обліку. Однак наявність неліквідів у структурі

поточних активів не тільки робить результати зовнішнього аналізу ліквідності дуже умовними, а й значно погіршує якісний склад оборотних активів та негативно впливає на рівень ліквідності.

У свою чергу, наслідками низького рівня ліквідності є неспроможність підприємства швидко розраховуватися за допомогою наявного на балансі майна за своїми зобов'язаннями, що призводить до зниження дохідності, неплатежів і банкрутства.

Крім того, важкі наслідки низької ліквідності відчувають не тільки самі підприємства, а й їх кредитори, постачальники, оскільки відбувається затримка сплати відсотків і суми боргу, в крайньому разі – часткова або повна втрата неповернутого боргу, а також невиконання умов контракту тощо.

Отже, можна зробити висновок, що від структури оборотних активів за ступенем ліквідності залежить платоспроможність підприємства.

2. Підприємство може бути ліквідним у більшому або меншому ступені, оскільки до складу активів входять різні елементи, серед яких є як ті, що легко реалізуються, так і ті, що важко реалізуються для погашення зовнішньої заборгованості

За ступенем ліквідності статті активів умовно можна розподілити на чотири групи:

Перша група (A_1) – це абсолютно ліквідні активи, такі як грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення.

Друга група (A_2) – активи, що швидко реалізуються. Це готова продукція, відвантажені товари і дебіторська заборгованість. Ліквідність таких активів різна і залежить від низки факторів: своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообороту в банках, попиту на продукцію та її конкурентоспроможності, місцезнаходження контрагентів та їх платоспроможності, умов надання комерційних кредитів покупцям, форм розрахунків тощо.

Третя група (A_3) – це активи, що повільно реалізуються. До них належать виробничі запаси та незавершене виробництво.

Четверта група (A_4) – це активи, що важко реалізуються. До них належать основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові вкладення, незавершене будівництво.

Пропорція, в якій ці групи мають перебувати, визначається:

- 1) характером і сферою діяльності підприємства;
- 2) швидкістю обороту коштів підприємства;
- 3) співвідношенням оборотних і необоротних активів;
- 4) «якістю» – ступенем ліквідності поточних активів;

1) сумою та строковістю зобов'язань, на покриття яких призначені статті активів.

Оскільки в складі короткострокових пасивів можна виділити зобов'язання різного ступеня строковості, то одним зі способів оцінки ліквідності на стадії попереднього аналізу є зіставлення певних елементів активу з елементами пасиву.

У зв'язку з цим усі зобов'язання підприємства залежно від строковості їх погашення поділяють на чотири групи:

Перша група (P_1) – найтерміновіші зобов'язання (кредиторська заборгованість та кредити банку, строк повернення яких настав).

Друга група (P_2) – середньострокові зобов'язання (короткострокові кредити банку).

Третя група (P_3) – довгострокові зобов'язання (довгострокові кредити банку та позики).

Четверта група (P_4) – власний (акціонерний) капітал, що постійно є в розпорядженні підприємства.

Баланс вважають абсолютно ліквідним, якщо:

$$A_1 \geq P_1; A_2 \geq P_2; A_3 \geq P_3; A_4 \leq P_4.$$

При цьому, якщо виконуються перші три обов'язкові умови ліквідності $A_1 \geq P_1; A_2 \geq P_2; A_3 \geq P_3$, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то виконується і остання нерівність $A_4 \leq P_4$, яка має балансуєчий характер та підтверджує наявність у суб'єкта господарювання власних оборотних коштів і означає дотримання мінімальної умови фінансової стійкості.

Невиконання однієї з перших трьох нерівностей свідчить про порушення ліквідності балансу. При цьому нестача коштів по одній групі активів компенсується їх надлишком по іншій групі лише теоретично, оскільки при цьому має місце компенсація за вартісною величиною. Однак у реальній платіжній ситуації менш ліквідні активи не можуть замінити більш ліквідні. Тому якщо будь-яка з нерівностей має знак, протилежний зафіксованому в оптимальному варіанті, ліквідність балансу більшою або меншою мірою буде відрізнятися від абсолютної.

Зіставлення найліквідніших активів і тих їх елементів, що швидко реалізуються, з найбільш строковими зобов'язаннями і короткостроковими пасивами дає можливість оцінити поточну ліквідність. Порівняння активів, що повільно реалізуються, з довгостроковими зобов'язаннями відображує перспективну ліквідність.

3. Продовжує аналіз ліквідності – дослідження відповідних фінансових коефіцієнтів, яке здійснюється поетапним зіставленням окремих груп активів з короткостроковими пасивами на підставі даних балансу.

Узагальнюючим показником ліквідності є *коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)*, який визначається співвідношенням усіх поточних активів до поточних зобов'язань і характеризує достатність оборотних активів підприємства для погашення своїх боргів. Загальний

коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних активів припадає на кожну грошову одиницю поточних зобов'язань

$$\hat{E}_{i\ddot{e}} = \frac{\hat{I} \hat{A}}{\hat{E}\ddot{I}}$$

де OA – оборотні активи;

$KП$ – короткострокові пасиви.

Багаторазове перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями дає можливість зробити висновок про те, що підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які формуються з власних джерел. З позиції кредиторів така ситуація є більш прийнятною, оскільки посилює їх упевненість у погашенні боргів. Однак з погляду ефективності діяльності підприємства значне накопичення запасів, відволікання коштів у дебіторську заборгованість спричиняє уповільнення оборотності його коштів, а отже, призводить до зменшення маси прибутку. Тому необхідно встановити оптимальний розмір такого перевищення.

В економічній літературі наводиться теоретичне значення коефіцієнта поточної ліквідності – від 1,5 до 2. Проте це лише орієнтовне значення, яке вказує на порядок показника, а не його точне нормативне значення.

Застосування такого нормативного значення коефіцієнта поточної ліквідності до всіх підприємств є економічно недоцільним. Навіть якщо не враховувати галузеві особливості (коли зміна нормативного значення коефіцієнта є об'єктивною, оскільки відбиває структуру активів і пасивів, що змінюється залежно від сфери діяльності), на одному й тому самому підприємстві в різні періоди його діяльності нормативний рівень коефіцієнта може суттєво відрізнятись.

За своїм змістом, аналогічним коефіцієнту поточної ліквідності, є *коефіцієнт швидкої ліквідності*, який розраховують по більш вузькому колу оборотних активів, коли з їх загальної величини вилучають найменш ліквідну частку – виробничі запаси за формулою

$$\hat{E}_{o\ddot{e}} = \frac{\hat{I} \hat{A} - \hat{A}\zeta}{\hat{E}\ddot{I}}$$

де $BЗ$ – виробничі запаси.

Логіка такого вилучення полягає у тому, що грошові кошти, які можна отримати на випадок змушеної реалізації виробничих запасів, можуть бути значно менші за витрати на їх придбання.

Аналізуючи динаміку цього показника, слід звертати увагу на фактори, що зумовили його зміну. Так, якщо зростання коефіцієнта швидкої ліквідності було пов'язане в основному зі збільшенням величини невиправданої дебіторської заборгованості, то навряд чи така тенденція може бути охарактеризована як позитивна.

Орієнтовним значенням показника вважається рівень від 0,5 до 1, але для цього показника, як і для попереднього, підприємство самостійно встановлює норматив, ураховуючи різні фактори впливу.

Найжорсткішим критерієм ліквідності є *коефіцієнт абсолютної ліквідності*, який визначається відношенням найбільш ліквідних активів (грошових коштів) до поточних зобов'язань:

$$\hat{E}_{\text{àë}} = \frac{\tilde{A}\hat{E}}{\hat{E}\tilde{I}}$$

де *ГК* – грошові кошти.

Цей коефіцієнт показує, яка частка короткострокової заборгованості в разі потреби може бути погашена негайно за рахунок наявних грошових коштів. Теоретично достатнім вважається, якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності вищий як 0,2–0,35. Це означає, що 20–30 % своїх короткострокових боргів підприємство може погасити в поточний момент. Ось чому цей показник називають ще коефіцієнтом платоспроможності.

При оцінці ліквідності та платоспроможності крім відносних використовують також абсолютні показники. Одним із основних показників є *власні оборотні кошти*. Цей показник характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів (тобто активів, що мають оборотність менш як один рік). Він є розрахунковим показником і залежить як від структури активів, так і від структури джерел коштів. Величину власних оборотних коштів розраховують за формулою:

$$\hat{A}\hat{I}\hat{E} = \hat{I}\hat{A} - \hat{E}\tilde{I}$$

Економічна інтерпретація показника полягає в тому, що він показує, яка сума оборотних коштів залишається в розпорядженні підприємства після розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями. За інших однакових умов величина власних оборотних коштів, як правило, збільшується зі зростанням обсягів виробничої діяльності. Основним і постійним джерелом збільшення власних оборотних коштів є прибуток. Цей показник є абсолютним, тобто непристосованим для просторово-часового зіставлення, не існує і будь-яких орієнтирів по його величині. Хоча слід зауважити, що значення цього показника для підприємства пов'язане не стільки з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів, як певної гарантії ліквідності на випадок перевищення перших над другими (тобто з оцінкою абсолютної величини власних оборотних коштів), скільки з характером і причинами його змін та тим безпосереднім впливом, який він має на платоспроможність.

Крім розглянутих вище фінансових показників визначається коефіцієнт, що характеризує ступінь *забезпеченості поточної діяльності власними оборотними коштами*. Його розраховують за формулою:

$$\hat{E}_3 = \frac{\hat{A}\hat{I}\hat{E}}{\hat{I}\hat{A}}$$

Цей коефіцієнт показує, яка частка оборотних активів фінансується за рахунок коштів підприємства. Значущість коефіцієнта пояснюють тим, що у фінансовому плані поточна діяльність виражається в постійній трансформації короткострокових активів і пасивів. Очевидно, будь-який актив має два джерела покриття: власні й позикові кошти. При укладанні кредитних угод і договорів постачання кредитори завжди звертають увагу на кредитоспроможність контрагента, у тому числі з позиції забезпеченості наданого кредиту (товарного, комерційного, банківського) власними коштами постачальника (одержувача коштів). Чим вища частка власних коштів позичальника в покритті оборотних активів, тим безпечнішим для кредитора є укладання кредитних угод.

Наступним показником є *маневреність власних оборотних коштів (функціонуючого капіталу)*, який характеризує частку власних оборотних коштів, яка знаходиться у формі грошових коштів, тобто коштів, що мають абсолютну ліквідність.

За інших однокових умов, зростання показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція. Прийнятне орієнтовне значення показника встановлюється підприємством самостійно і залежить від того, наскільки висока щоденна потреба підприємства у вільних грошових ресурсах.

Показником, який також являє певний інтерес для аналітика, є *коефіцієнт покриття запасів*. Його розраховують як співвідношення величини «нормальних» джерел покриття запасів до суми запасів.

До «нормальних» відносять джерела, які можуть розглядатися як джерела покриття запасів. До них належать:

- власні оборотні кошти;
- короткострокові кредити та позики банків під товарні запаси;
- кредиторська заборгованість за отримані сировину, матеріали.

Якщо значення цього показника менше за одиницю, то поточний фінансовий стан підприємства вважають нестійким. Логіка розрахунку коефіцієнта покриття запасів полягає в тому, щоб перевірити, які джерела коштів і в якому обсязі використані для покриття виробничих запасів. Залежно від того, яке із джерел коштів використовують для формування запасів, можна з певною часткою впевненості судити про рівень платоспроможності господарюючого суб'єкта.

Безумовно, наведеними показниками не обмежується різноманітність способів оцінки ліквідності та платоспроможності. Це пов'язане насамперед з тим, що всі вони не враховують розміру джерел притоку і відтоку грошових коштів у короткостроковій перспективі, а отже, не дають можливості визначити спроможність підприємства стабільно забезпечувати перевищення коштів над платіжними зобов'язаннями.

Тому з метою оперативного внутрішнього аналізу поточної платоспроможності, щоденного контролю за надходженням коштів від продажу продукції, погашення дебіторської заборгованості та іншими надходженнями грошових коштів, а також для контролю за виконанням платіжних зобов'язань перед постачальниками, банками та іншими

кредиторами складають платіжний календар, в якому, з одного боку, розраховують наявні та очікувані надходження грошових коштів, а другого – розмір їх витрачання на той самий період.

Оперативний платіжний календар складають на підставі даних про відвантаження та реалізацію продукції, закупівлю засобів виробництва, документів про розрахунки з оплати праці, видавання авансів працівникам, виписки з банківських рахунків тощо.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність ліквідності і платоспроможності та їх значення при оцінюванні фінансового стану підприємства.
2. У чому полягає зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства?
3. Перерахуйте основні стадії оцінювання ліквідності підприємства.
4. Наведіть класифікацію активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості погашення.
5. У чому полягає зіставлення елементів активу з відповідними елементами пасиву?
6. Охарактеризуйте систему показників ліквідності: методику їхнього розрахунку, економічну інтерпретацію.
7. Як розраховується робочий капітал? Наведіть основні етапи його аналізу.
1. Які фактори впливають на підвищення ліквідності?
10. За допомогою яких показників оцінюється довгострокова платоспроможність

Література: 1, 2, 4, 7, 13, 18, 23.

Тема 8. Аналіз фінансової стійкості підприємства

1. Поняття про фінансову стійкість підприємства, завдання та джерела її аналізу.
2. Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства.
3. Аналіз відносних показників фінансової стійкості.

1. У процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності відбувається кругообіг капіталу, змінюються структура активів і джерел їхнього фінансування, наявність і потреба у фінансових ресурсах і, як наслідок, змінюється фінансовий стан підприємства, який може бути стійким, нестійким (передкризовим) і кризовим.

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною

структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів та джерел їх фінансування.

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, що забезпечують йому незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан.

Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цю ступінь незалежності можна оцінювати, за різними критеріями:

- рівнем покриття матеріальних запасів стабільними джерелами фінансування;
- часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування;
- платоспроможністю підприємства (його потенційною спроможністю покрити термінові зобов'язання мобільними активами).

Стійкий фінансовий стан впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансову діяльність, як складову господарської діяльності, необхідно спрямувати на забезпечення планомірного надходження грошових коштів, дотримання розрахункової дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власного і позикового капіталу та найефективніше його використання.

На фінансову стійкість підприємства впливають різноманітні фактори:

- ступінь залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів;
- місце підприємства на товарному ринку;
- потенціал у діловому співробітництві;
- наявність платоспроможності дебіторів;
- ефективність господарських і фінансових операцій.

Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється за даними бухгалтерського балансу шляхом розрахунку відносних показників, оскільки абсолютні показники балансу в умовах інфляційних процесів важко привести в порівняльний стан. Відносні показники можна порівнювати з:

- нормативними значеннями для оцінювання ступеня ризику і прогнозування можливості банкрутства;
- аналітичними даними інших підприємств, що дає можливість виявити сильні й слабкі сторони підприємства та його можливості;
- аналітичними даними за попередні періоди для вивчення тенденцій поліпшення або погіршення фінансового стану підприємства.

2. Абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, які характеризують ступінь забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування.

Співвідношення окремих запасів та джерел їх фінансування дає можливість охарактеризувати тип фінансової стійкості. При визначенні типу фінансової стійкості до запасів відносять виробничі запаси, готову продукцію, незавершене виробництво, товари, витрати майбутніх періодів, строк погашення яких менший ніж 12 місяців.

До загальних (нормальних) джерел фінансування запасів (ЗД) відносять робочий капітал та короткострокові кредити банків. Для характеристики наявності джерел фінансування запасів виділяють три основних показники.

1. Наявність власних коштів (В) – визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства:

$$B = BK - HA = \Phi.1 \text{ р.}380 + \text{р.}430 - \text{р.}080.$$

2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал) (ВД) – визначається збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ):

$$ВД = B + ДЗ = \Phi.1 \text{ р.}380 + \text{р.}430 + \text{р.}480 + \text{р.}630^{***} - \text{р.}080,$$

де *** — враховуються доходи майбутніх періодів у частині понад 12 місяців.

3. Наявність загальних коштів (ЗК) – фінансування запасів визначається збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК):

$$ЗК = ВД + КК = \Phi.1 \text{ р.}380 + \text{р.}430 + \text{р.}480 + \dots + \text{р.}630^{***} + \text{р.}500 - \text{р.}080.$$

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування.

1. Надлишок (+) або дефіцит (–) власних коштів (ФВ):

$$\Phi B = B - Зn,$$

де $Зn$ – запаси.

2. Надлишок (+) або дефіцит (–) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД):

$$\Phi ВД = ВД - Зn.$$

3. Надлишок (+) або дефіцит (–) загальних коштів (ФЗК):

$$\Phi ЗК = ЗК - Зn.$$

Для характеристики фінансового стану на підприємстві розглядають чотири типи фінансової стійкості.

Перший – *абсолютна фінансова стійкість* ($B > 3n$). Такий тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів, що трапляється вкрай рідко. Більше того, абсолютна фінансова стійкість навряд може розглядатись як ідеальна, оскільки означає, що керівництво підприємства не використовує зовнішні джерела фінансування для основної діяльності.

Другий – *нормальна фінансова стійкість* ($B < 3n < B + ДЗ$). У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних коштів також і довгострокові позикові кошти. Такий тип фінансування запасів є «нормальним» з точки зору фінансового менеджменту. Нормальна фінансова стійкість є найбажанішою для підприємства.

Третій – *нестійкий (передкризовий) фінансовий стан* ($B + ДЗ < 3n < B + ДЗ + КК$). Спостерігається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відновлення рівноваги внаслідок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів. Фінансова нестійкість вважається нормальною (допустимою), якщо величина залучених для фінансування запасів короткострокових кредитів та запозичених коштів не перевищує сумарної вартості сировини, матеріалів та готової продукції.

Четвертий – *кризовий фінансовий стан* ($3n > B + ДЗ + КК$). Підприємство перебуває на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик.

3. Після аналізу абсолютних показників фінансової стійкості розраховують відносні коефіцієнти, завдяки чому можна побачити співвідношення коштів підприємства за різними джерелами, структуру капіталу. Розраховані коефіцієнти за звітний період порівнюють з нормативним їх значенням, з показниками за попередній період та досягнутими на аналогічних підприємствах. В результаті виявляються реальний фінансовий стан, слабкі і сильні сторони діяльності підприємства.

Усі відносні показники фінансової стійкості можна поділити на дві групи:

- 1) коефіцієнти капіталізації, що характеризують фінансовий стан підприємства з позиції структури джерел засобів;
- 2) коефіцієнти покриття, що характеризують фінансову стійкість з позиції витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел фінансування.

Серед коефіцієнтів капіталізації рекомендується розраховувати і аналізувати такі:

1. Коефіцієнт автономії K_{aut} (або коефіцієнт фінансової незалежності)

$$\hat{E}_{\text{аао}} = \frac{\hat{A}\hat{E}}{\hat{A}\hat{A}} = \frac{\hat{O}.1\delta.380 + \delta.430}{\hat{O}.1\delta.640} \geq 0,5$$

Цей коефіцієнт характеризує частку власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення коефіцієнта автоматизації, тим підприємство фінансово стійке і незалежне від зовнішніх кредиторів та інвесторів.

2. Коефіцієнт фінансової залежності $K_{\text{зал}}$ (або коефіцієнт концентрації позикового капіталу):

$$\hat{E}_{\text{çàë}} = \frac{\check{I}\hat{E}}{\hat{A}\hat{E}} = \frac{\hat{O}.1\delta.480 + \delta.620}{\hat{O}.1\delta.640} \leq 0,5$$

Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і втрату фінансової незалежності.

3. Коефіцієнт фінансового ризику $K_{\text{фр}}$ показує співвідношення позикових і власних засобів:

$$\hat{E}_{\text{óò}} = \frac{\check{I}\hat{E}}{\hat{A}\hat{E}}$$

Даний показник показує скільки на кожен гривню власних засобів, вкладених в активи підприємства, припадає позикових коштів. Чим більше значення показника, тим вищий ризик акціонерів, оскільки у разі невиконання зобов'язань зростає можливість банкрутства підприємства.

4. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами ($K_{\text{зоэ}}$):

$$\hat{E}_{\text{çíç}} = \frac{\hat{A}\hat{I}\hat{E}}{\hat{I}\hat{A}} = \frac{\hat{O}.1\delta.380 - \delta.080}{\hat{O}.1\delta.260 + \delta.270} \geq 0,1$$

5. Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними оборотними коштами ($K_{\text{ззв}}$):

$$\hat{E}_{\text{ççá}} = \frac{\hat{A}\hat{I}\hat{E}}{\check{C}\hat{A}} = \frac{\hat{O}.1\delta.380 - \delta.080}{\hat{O}.1\delta.100 + \dots + \delta.140}$$

6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{\text{м}}$):

$$\hat{E}_i = \frac{\hat{A}\hat{I}\hat{E}}{\hat{A}\hat{E}} = \frac{\hat{O}.1\delta.380 - \delta.080}{\hat{O}.1\delta.380 + \delta.430} \geq 0,5$$

Наведений показник показує наскільки мобільні власні джерела засобів з фінансової точки зору. Він може варіювати залежно від структури капіталу і галузевої належності підприємства. Бажано, щоб коефіцієнт маневреності дещо зростав, але доцільно допускати різке його збільшення, оскільки автоматично зменшуюся інші показники, наприклад, коефіцієнт

автономії, що призводить до більшої залежності підприємства від кредиторів.

Розглянемо деякі коефіцієнти покриття.

1. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень ($K_{п.д.в.}$)

$$\hat{E}_{\text{вдв}} = \frac{\hat{A}\hat{C}}{\hat{I}\hat{A}} = \frac{\hat{O}.1\delta.480}{\hat{O}.1\delta.080}$$

2. Коефіцієнт структури довгострокових джерел фінансування.

Обчислюючи ці показники, в розрахунках використовують тільки довгострокові джерела засобів. У цю групу входять два взаємодоповнюючі показники: коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів ($K_{дзнз}$) і коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел ($K_{фнкд}$):

$$\hat{E}_{\text{дзнз}} = \frac{\hat{A}\hat{E}}{\hat{A}\hat{E} + \hat{A}\hat{C}} = \frac{\hat{O}.1\delta.380 + \delta.430}{\hat{O}.1\delta.380 + \delta.430 + \delta.480}$$

Сума цих показників дорівнює одиниці. Зростання коефіцієнта $K_{дзнз}$ в динаміці є негативною тенденцією та означає, що з позиції довгострокової перспективи підприємство все більше залежить від зовнішніх інвесторів.

3. Коефіцієнт забезпеченості по кредитах $K_{зк}$ (або коефіцієнт покриття відсотків):

$$\hat{E}_{\text{зк}} = \frac{\hat{O}D_{\text{вдв}} + \hat{O}\hat{A}}{\hat{O}\hat{A}} = \frac{\hat{O}.2\delta.170 + \delta.140}{\hat{O}.2\delta.140}$$

За допомогою даного коефіцієнта оцінюється потенційна можливість підприємства погасити борг. Коефіцієнт показує ступінь захищеності кредиторів від несплати процентних платежів. Якщо буде зменшуватися значення коефіцієнта в динаміці, то це буде свідчити про збільшення витрат підприємства на виплату відсотків за кредит.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення фінансової стійкості підприємства.
2. Розкрийте значення фінансової стійкості.
3. Назвіть основні завдання аналізу фінансової стійкості.
4. Які джерела інформації використовуються у процесі аналізу фінансової стійкості?
5. Назвіть абсолютні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства.
6. Які відносні показники (коефіцієнти) використовуються для оцінки фінансової стійкості?
7. Які фактори впливають на фінансову стійкість підприємства?

8. Як розраховуються показники наявності джерел засобів підприємства для формування його запасів і витрат?
9. Як розраховуються показники забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування?

Література: 1, 2, 6, 8, 10, 23, 25.

Тема 9. Аналіз ділової активності підприємства

1. Поняття та етапи проведення аналізу ділової активності підприємства.
2. Основні напрями оцінки ділової активності підприємства.
3. Методика аналізу ділової активності підприємства.

1. У широкому розумінні ділова активність охоплює всі заходи і зусилля підприємства, спрямовані на підвищення його конкурентоспроможності. Такий підхід передбачає оцінку конкурентних переваг продукції, ділової репутації підприємства та його клієнтів, широти ринків збуту тощо. У контексті фінансового аналізу цей термін розглядають у вузькому сенсі, а саме – на рівні поточної операційної і комерційної діяльності. Передусім оцінюється ефективність використання ресурсів підприємства та визначаються резерви її підвищення. В свою чергу, наявність і ефективність використання ресурсів значною мірою визначають результативність діяльності підприємства. В рамках фінансового аналізу ділова активність відображає ефективність використання ресурсів підприємства та можливості підвищення результативності його господарської діяльності.

Для оцінки ділової активності в фінансовому аналізі здебільшого використовують дві групи показників: показники рентабельності і оборотності.

Кількісна оцінка ділової активності може бути здійснена за такими етапами:

- 1) дослідження динаміки і співвідношення темпів зростання абсолютних показників згідно з золотим правилом економіки :

$$100\% < T_{c.k} < T_p < T_n,$$

де $T_{c.k}$ – темп зміни сукупного капіталу, авансованого в діяльність підприємства;

T_p – темп зміни обсягів реалізації продукції;

T_n – темп зміни прибутку.

- 2) вивчення значень і динаміки відносних показників, які характеризують рівень ефективності використання авансованих і спожитих ресурсів підприємства. Доцільно проаналізувати показники:

оборотності, ресурсовіддачі, тривалості циклів (операційного, фінансового);

3) вивчення значень і динаміки показників рентабельності, які характеризують відносну дохідність підприємства;

4) аналіз коефіцієнтів стійкого зростання підприємства.

2. Аналіз ділової активності підприємства здійснюється на якісному та кількісному рівнях. Якісний рівень оцінки може бути отриманий у результаті порівняння діяльності даної компанії з однотипними за сферою застосування капіталу підприємствами. Такими якісними критеріями є:

- широта ринків збуту продукції;
- наявність продукції, що експортується;
- наявність унікальної продукції, техніко-економічні параметри якої перевищують або відповідають світовим аналогам;
- репутація підприємства;
- стійкість зв'язків з клієнтами, партнерами тощо.

Кількісну оцінку та аналіз ділової активності здійснюють за двома напрямками:

1) ступенем виконання плану на основі показників, що забезпечують задані темпи їх зростання;

2) рівнем ефективності використання ресурсів.

Найінформативніші аналітичні висновки формуються в результаті зіставлення темпів їх змін. У цьому зв'язку найоптимальнішим є зіставлення таких показників:

$$100\% < T_{c.k} < T_p < T_n,$$

де $T_{c.k}$ – темп зміни сукупного капіталу, авансованого в діяльність підприємства;

T_p – темп зміни обсягів реалізації продукції;

T_n – темп зміни прибутку.

Перша нерівність ($100\% < T_{c.k}$) означає, що економічний потенціал підприємства зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності.

Друга нерівність ($T_{c.k} < T_p$) вказує на те, що в порівнянні із збільшенням економічного потенціалу обсяг реалізації підвищується більш високими темпами, тобто ресурси комерційної організації використовуються більш ефективно, підвищується віддача з кожної грошової одиниці, вкладеної в компанію.

Із третьої нерівності ($T_p < T_n$) видно, що прибуток зростає вищезгаданими темпами, що свідчить про відносне зниження витрат виробництва та обігу як результат дій, спрямованих на оптимізацію технологічного процесу і взаємовідносин з контрагентами.

Реалізація другого напрямку аналізу ділової активності полягає в оцінці ефективності використання ресурсів підприємства.

У процесі своєї виробничо-господарської діяльності підприємство використовує такі види ресурсів:

- фінансові;
- матеріальні;
- трудові.

Всі види ресурсів, які використовуються підприємством у процесі виробничо-господарської діяльності, являють собою комплексну взаємозалежність та взаємозв'язок складових його економічного потенціалу, що формується залежно від потреб виробництва з метою отримання економічних вигід у майбутньому.

Метою аналізу ділової активності підприємства є розрахунок відповідних аналітичних показників, виявлення тенденцій і причин їх змін для дослідження досягнутого рівня ефективності виробничо-господарської діяльності та визначення потенційних можливостей підприємства щодо підвищення останнього.

Основні завдання аналізу ділової активності підприємства:

- аналіз виробничо-господарської ситуації, що склалася на підприємстві в попередні періоди його функціонування, оцінка її відповідності рівням ділової активності;
- діагностика бізнес-середовища підприємства, виявлення основних факторів впливу на зміни рівнів ділової активності суб'єкта господарювання за період, що досліджується;
- аналіз темпів зростання основних результативних показників; з'ясування причин їх відхилення від ідеальної моделі залежностей, що існують між ними;
- оцінка ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів;
- визначення резервів підвищення ефективності виробництва та розробка оптимальних заходів їх використання з метою підвищення ділової активності підприємства.

3. Для досягнення високого рівня ділової активності підприємства потрібні значні фінансові ресурси, у структурі джерел формування яких прибуток займає провідне місце. Саме тому головним етапом аналітичної роботи, пов'язаної з оцінкою ділової активності, є дослідження факторів, які впливають на прибуток: обсягів реалізації і собівартості продукції.

Аналіз виробництва та реалізації продукції

Основними завданнями аналізу виробництва і реалізації продукції є:

- оцінка ступеня виконання плану реалізації продукції та виробничої програми;
- оцінка динаміки випуску і реалізації продукції;
- визначення впливу різних факторів на зміни величини цих показників;
- кількісна оцінка резервів зростання випуску та реалізації продукції.

Аналіз динаміки обсягу випуску та реалізації продукції здійснюється за допомогою базисних, ланцюгових та середньорічних темпів зростання (приросту).

Середньорічний темп зростання (приросту) виробництва та реалізації продукції можна розрахувати по середньгеометричній або середньоарифметичній зваженій. Аналіз обсягів виробництва та реалізації здійснюється у вартісних і натуральних показниках. Доповнює та поглиблює аналіз оцінка ступеня виконання плану виробництва та реалізації продукції. У процесі оцінки виявляють причини та наслідки розбіжностей між фактичними та плановими показниками.

Якщо фактичний обсяг виробництва менший за плановий, підприємство не виконує договірних зобов'язань з обсягу реалізації продукції. Причинами виникнення такої ситуації можуть бути велика кількість бракованої продукції, використання основних засобів не на повну потужність, простої обладнання, нестача сировини, матеріалів тощо.

У випадку, коли фактичні обсяги виробництва перевищують обсяги реалізації, на підприємстві накопичуються понаднормативні запаси нереалізованої продукції. Основними причинами виникнення такої ситуації можуть бути низька якість продукції, невідповідність обсягів виробництва місткості ринку, вибір неефективних форм і методів просування товарів.

У процесі аналітичних процедур оцінюються наслідки таких ситуацій для підприємства. У першому випадку – це штрафні санкції за порушення договірних зобов'язань, у другому – виникнення витрат, пов'язаних з наявними понаднормативними запасами: зростання складських витрат, податку на майно, уповільнення оборотності оборотних коштів, омертвіння капіталу в запасах.

Отже, аналіз виконання плану виробництва та реалізації продукції спрямований на виявлення причин неефективного використання виробничого потенціалу.

Вивчивши динаміку виконання плану з виробництва та реалізації продукції, необхідно визначити фактори, що впливають на зміни їх обсягу.

Враховуючи те, що визначальною умовою реалізації є виробництво, особливу увагу приділяють факторам, що впливають на обсяг виробництва продукції. Їх можна об'єднати в три групи:

- 1) забезпеченість підприємства основними засобами та ефективно їх використання;
- 2) забезпеченість підприємства сировиною і матеріалами та ефективність їх використання;
- 3) забезпеченість підприємства трудовими ресурсами та ефективність їх використання.

Розрахунок впливу даних факторів на обсяг виробленої та реалізованої продукції здійснюють, використовуючи один із прийомів детермінованого аналізу факторних систем. Виходячи з причин зміни середньорічного виробітку, фондо- та матеріаловіддачі, розраховують їх вплив на випуск / реалізацію продукції множенням їх приросту за рахунок i -го фактора

на фактичні чисельність персоналу, середньорічну вартість основних виробничих засобів і суму спожитих матеріальних ресурсів.

Основні джерела резервів збільшення випуску та реалізації продукції:

1. Резерви зростання виробництва продукції:

- за рахунок поліпшення використання трудових ресурсів (створення додаткових робочих місць; скорочення втрат робочого часу; підвищення рівня продуктивності праці);

- за рахунок підвищення ефективності використання основних засобів (придбання додаткових машин і обладнання; більш повне використання їх фонду робочого часу; підвищення продуктивності роботи обладнання);

- за рахунок поліпшення використання сировини і матеріалів (додаткове придбання сировини і матеріалів; скорочення понадпланових відходів сировини і матеріалів; скорочення норм витрачання сировини, матеріалів на одиницю продукції)

2. Резерви скорочення нереалізованої продукції

Аналіз собівартості продукції

Наступною характеристикою ділової активності є собівартість, яка визначає переваги підприємства в ціновій конкуренції, впливає на фінансові результати його діяльності, темпи розширеного відтворення, фінансовий стан суб'єктів господарювання.

Аналіз собівартості продукції здійснюється за такою схемою:

1) визначають абсолютні та відносні відхилення показників собівартості від аналогічних показників плану і минулих років;

2) здійснюють оцінку зміни структури собівартості, визначають відхилення частки окремих статей витрат від аналогічних даних плану і минулих років, розраховують вплив цих відхилень на підсумковий показник. Разом з тим виділяють статті витрат, що мають найбільшу частку в собівартості, і статті витрат, по яких відбулися суттєві зміни. Характерною особливістю цього розділу аналізу є те, що статті витрат у цьому разі виступають і як фактори, які впливають на зміну собівартості, і як окремі компоненти, які формують її структуру;

3) визначають рівень витрат на 1 грн товарної продукції, який характеризує їх окупність, здійснюють аналіз динаміки цього показника та оцінку факторів, що впливають на його рівень.

Безпосередній вплив на зміни рівня витрат на одну грошову одиницю продукції здійснюють п'ять факторів, які перебувають з ним у прямій функціональній залежності:

- 1) структура виготовленої продукції;
- 2) обсяг виробництва в натуральних показниках;
- 3) рівень витрат на виробництво окремих виробів;
- 4) ціни та тарифи на спожиті матеріальні ресурси;
- 5) ціни на продукцію.

Вплив цих факторів на зміну витрат на одну грошову одиницю товарної продукції розраховують способом ланцюгових підстановок

Отже, результати дослідження темпів і тенденцій змін основних показників діяльності дають змогу визначити динамічність розвитку підприємства, його внутрішні резерви до подальшого отримання прибутку, поточну активність комерційної структури в сприйнятті новаторських ідей, перспективність вкладеного додаткового капіталу в її діяльність тощо.

Проте, в обліково-аналітичній практиці економічно розвинених країн для характеристики ділової активності компаній крім темпових показників використовують *коефіцієнти стійкого економічного зростання*, який розраховують за формулою:

$$\hat{E}_{a.c} = \frac{\times \dot{I} - \dot{A}}{\hat{A}\hat{E}} \times 100,$$

де *ЧП* – чистий прибуток (прибуток, призначений до розподілення акціонерів);

Д – дивіденди, що сплачуються акціонерам;

ВК – власний капітал.

Враховуючи те, що власний капітал акціонерної компанії може збільшуватися або за рахунок додаткового випуску акцій, або за рахунок реінвестування отриманого прибутку, коефіцієнт k_{ez} відображує, якими темпами в середньому збільшується власний капітал за рахунок саме останнього фактора.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «ділова активність».
2. Які цілі та завдання аналізу ділової активності?
3. Охарактеризуйте послідовність проведення аналізу ділової активності підприємства.
4. Які показники використовуються для оцінки ділової активності?
5. Що мають на увазі під стійким зростанням підприємства?
6. Як оцінити стійкість зростання підприємства?
7. Які існують шляхи забезпечення стійкого зростання підприємства?
8. Охарактеризуйте фактори підвищення ділової активності.

Література: 2, 3, 5, 12, 21.

Тема 10. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства

1. Завдання й джерела інформації аналізу фінансових результатів підприємства.

2. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності.
3. Аналіз основних показників рентабельності.

1. Рівень ефективності господарської діяльності будь-якого підприємства визначають фінансові результати, отримані внаслідок цієї діяльності. Це можуть бути як прибуток, так і збитки.

Позитивний фінансовий результат діяльності підприємства характеризується абсолютними і відносними показниками (сумою отриманого прибутку і рівнем рентабельності).

У зростанні прибутку зацікавлені як підприємство, так і держава. Розмір прибутку залежить не тільки від ефективності діяльності підприємства, а й від чинників макроекономічного характеру.

Головними завданнями аналізу фінансових результатів підприємства є:

- вивчення обсягів, складу і динаміки фінансових результатів діяльності підприємства;
- перевірка обґрунтованості й напруженості планового прибутку;
- загальна оцінка виконання плану, прогнози, динаміка;
- визначення відхилення фактичного прибутку від передбаченого планом (розрахунком, прогнозом), вивчення динаміки зміни прибутку за кілька звітних періодів;
- виявлення чинників вливу на формування прибутку, оцінка їх динаміки та розрахунки такого впливу;
- вивчення напрямів і тенденцій розподілу прибутку;
- виявлення резервів збільшення прибутку;
- розробка заходів, спрямованих на реалізацію виявлених резервів.

Джерелами аналітичної інформації є:

1. Бізнес-план.
2. Фінансовий план.
3. Баланс підприємства (форма 1).
4. Звіт про фінансові результати (форма 2).
5. Звіт про рух грошових коштів (форма 3).
6. Звіт про власний капітал (форма 4).
7. Декларація про прибуток підприємства.
8. Доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).
9. Зведена таблиця основних показників (форма 22).
10. Дані бухгалтерського обліку.

У процесі діяльності підприємства використовують такі показники прибутку: валовий прибуток; загальна сума прибутку; прибуток від іншої звичайної діяльності; прибуток від надзвичайних подій; неоподаткований прибуток (цільовий); чистий прибуток; нерозподілений прибуток.

Аналіз результатів діяльності підприємства включає такі обов'язкові елементи:

1. Горизонтальний аналіз фінансових результатів за звітний період — дослідження змін кожного показника за аналізований період;
2. Вертикальний аналіз – дослідження структури відповідних

показників і їх змін;

3. Трендовий аналіз – дослідження у загальному вигляді динаміки зміни показників фінансових результатів за кілька звітних періодів.

Аналіз загальної суми прибутку підприємства здійснюють за таким алгоритмом: спочатку розраховують темп зростання прибутку за звітний рік порівняно з минулим роком, а потім цей показник – з даними плану (прогнозу) прибутку за звітний період. Такий аналіз доповнюють вивченням складових частин загальної суми прибутку, напрямів розвитку їх у звітному періоді, аналізом структури прибутку за звітний період.

Аналіз фінансових результатів здійснюється на основі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати».

У процесі аналізу фінансових результатів необхідно:

- проаналізувати рівень і динаміку фінансових результатів;
- оцінити темпи зростання прибутку в цілому та окремих його складових;
- виявити чинники, що впливають на зміни прибутку, та визначити рівень їх впливу;
- оцінити рівень рентабельності підприємства;
- виявити резерви збільшення прибутку;
- проаналізувати розподіл прибутку та оцінити його раціональність.

2. *Факторний аналіз* – це методика комплексного системного вивчення і вимірювання впливу чинників на величину результативних показників.

Одним із прийомів проведення факторного аналізу є прийоми елімінації. Елімінувати означає усунути, вилучити вплив усіх чинників крім одного на величину результативного показника. Аналіз загального прибутку свідчить, що найбільшу частку в його складі займає прибуток від операційної діяльності.

До факторів, що впливають на прибуток від операційної діяльності належать зміна:

- ціни на реалізовану продукцію;
- обсягів реалізації продукції;
- структури реалізованої продукції;
- собівартості одиниці продукції;
- собівартості продукції за рахунок структурних зрушень у складі продукції.

Сутність методики визначення впливу факторів на прибуток від операційної діяльності полягає в послідовному аналізі кожного з них, тобто припускається, що інші фактори в даний момент на прибуток не впливають.

1. Вплив на прибуток змін ціни на реалізовану продукцію ($\Delta \dot{I} \delta_{\dot{o}}$)

$$\Delta \dot{I} \delta_{\dot{o}} = \sum_{i=1}^n O_{\delta \dot{I} i} (\ddot{O}_{i1} - \ddot{O}_{i0}),$$

де $O_{\delta I_i}$ – обсяг реалізації i -го виду продукції у звітному періоді ($i=1, n$);

C_{i1}, C_{i0} – ціна реалізації i -го виду продукції відповідно у звітному та попередньому періодах.

Для кожного виду продукції визначається можливе одержання додаткового прибутку за умови реалізації обсягів продукції у звітному періоді за цінами, що перевищують ціни попереднього періоду.

2. Вплив на прибуток зміни обсягів реалізації продукції ($\hat{I} \delta_{i.\delta}$)

$$\Delta \hat{I} \delta_{i.\delta} = \hat{I} \delta_0 \left(\frac{\tilde{N}_{1,0}}{\tilde{N}_0} - 1 \right),$$

де Pr_0 – прибуток від реалізованої продукції за попередній період;

$C_{1,0}$ – фактична собівартість реалізованої продукції у звітному періоді, що розрахована в цінах і тарифах попереднього періоду.

Фактична собівартість реалізованої продукції у звітному році в цінах і тарифах попереднього періоду визначається за формулою

$$\tilde{N}_{1,0} = \sum_{i=1}^n \tilde{N}_{i0} \hat{I} \delta_{i1},$$

Фактична собівартість реалізованої продукції у попередньому періоді визначається за формулою

$$\tilde{N}_0 = \sum_{i=1}^n \tilde{N}_{i0} \hat{I} \delta_{i0},$$

де C_{i0} – собівартість i -го виду продукції у попередньому періоді;

Op_{i1} – обсяг реалізації i -го виду продукції у звітному періоді.

де Op_{i0} – обсяг реалізації i -го виду продукції у попередньому періоді.

З'ясовується, яка сума додаткового прибутку була отримана лише за рахунок зростання обсягів виробництва окремих видів продукції.

З метою виключення впливу цінового фактора обсяги виробництва продукції виражаються через собівартість. Припускається, що пропорційно до зміни обсягів виробництва змінюється прибуток.

3. Вплив на прибуток змін у структурі реалізованої продукції:

$$\Delta \hat{I} \delta_{\hat{n}.\hat{i}.\delta} = \hat{I} \delta_0 \left(\frac{\hat{A} \delta_{1,0}}{\hat{A} \delta_0} - \frac{\tilde{N}_{1,0}}{\tilde{N}_0} \right),$$

де $Vp_{1,0}$ – виручка від реалізації продукції за звітний період за цінами попереднього періоду;

Vp_0 – виручка від реалізації продукції за попередній період.

Виручка від реалізації продукції за звітний період за цінами попереднього періоду визначається за формулою:

$$\hat{A}\delta_{1,0} = \sum_{i=1}^n \hat{I} \delta_{i1} \ddot{O}_{i0},$$

4. Вплив на прибуток зміни собівартості одиниці продукції

$$\Delta \ddot{I} \delta_{\tilde{N}_i} = \sum_{i=1}^n (\tilde{N}_{i1} - \tilde{N}_{i0}) \times \tilde{N} \delta_{i1},$$

де C_{i1} – собівартість i -го виду продукції у звітному періоді.

5. Вплив на прибуток зміни собівартості продукції за рахунок структурних зрушень у складі продукції визначається за формулою:

$$\Delta \ddot{I} \delta_{\tilde{n}.c.} = \tilde{N}_0 \times \frac{\hat{A}\delta_{1,0}}{\hat{A}\delta_0}.$$

6. Загальний вплив факторів на прибуток від реалізації продукції визначається за формулою:

$$\Delta \ddot{I} \delta_{c.} = \Delta \ddot{I} \delta_{\ddot{o}.} + \Delta \ddot{I} \delta_{i.\ddot{o}.} + \Delta \ddot{I} \delta_{\tilde{n}.\ddot{o}.i.} + \Delta \ddot{I} \delta_{C_i} + \Delta \ddot{I} \delta_{c.}$$

7. Загальне зростання операційного прибутку становитиме:

$$\Delta \ddot{I} \delta_{i.i.} = \ddot{I} \delta_1 - \ddot{I} \delta_0 = \Delta \ddot{I} \delta_{c.} + \Delta \ddot{I} \delta_{i.}$$

де Pr_1 – операційний прибуток за звітний період;

ΔPr_0 – зростання інших операційних доходів.

3. Рентабельність (від німецького *rentabel* – дохідність, прибутковість) – це рівень прибутковості, який вимірюється у відсотках. Підприємство вважається рентабельним, якщо доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) покривають витрати виробництва і, крім того, забезпечують прибуток, достатній для нормального його функціонування.

Основними завданнями аналізу (оцінки) рентабельності є:

- оцінка ефективності діяльності підприємства на поточний момент;

- виявлення зміни рентабельності протягом певного періоду;
 - визначення факторів, які вплинули на зміну рентабельності;
- визначення резервів зростання рентабельності.

Рентабельність оцінюють з різною метою залежно від потреби (зовнішньої чи внутрішньої). Найчастіше рентабельність підприємств оцінюють потенційні інвестори з метою доцільності інвестування коштів. Для державних підприємств така оцінка може здійснюватися на державному рівні з метою виявлення можливостей підвищення рентабельності за наявності негативних тенденцій у державному секторі. На приватних підприємствах оцінку рентабельності з метою прийняття необхідних управлінських рішень, направлених на підтримання або підвищення рівня рентабельності, проводять їх власники та виконавчі директори.

Основними джерелами інформації для проведення аналізу рентабельності є «Баланс» (ф. 1), «Звіт про фінансові результати» (ф. 2).

Рентабельність підприємства можна оцінити за допомогою системи показників. За даними сукупності показників рентабельності оцінюють ефективність звичайної діяльності та її складових: операційної, інвестиційної, фінансової, та відповідності завданням фінансової політики.

Аналіз показників рентабельності є важливим для оцінки потенційних можливостей підприємства щодо формування прибутку та оцінки фінансового стану. У складі фінансового аналізу обов'язковим є проведення також порівняльного аналізу аналогічних підприємств.

Аналіз рентабельності на підприємстві здійснюють за системою показників, використання кожного з яких залежить від характеру оцінки ефективності діяльності підприємства.

До основних показників рентабельності належить:

- рентабельність активів;
- рентабельність виробництва;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність вкладень (інвестицій);
- рентабельність основної діяльності;
- рентабельність продукції.

1. *Рентабельність активів (майна)* – показує, який прибуток отримує підприємство з кожної гривні, вкладеної в його активи. Цей показник обчислюють за формулою:

$$D_A = \frac{\ddot{I}_x}{\hat{A}\hat{A}} = \frac{\hat{O}.2\delta.220}{\hat{O}.1\delta.640}$$

Аналіз рентабельності активів здійснюють для оцінки ефективності діяльності підприємства, а також використовують при вивченні попиту на продукцію.

На рентабельність активів впливають: оборотність активів; рентабельність реалізованої продукції.

2. *Рентабельність сукупного капіталу* обчислюють за формулою:

$$D_E = \frac{\ddot{I}_{\hat{a}\hat{i}}}{\hat{A}\hat{A}} = \frac{\hat{O}.2\delta.170}{\hat{O}.1\delta.640}$$

Показник рентабельності власного капіталу цікавить перш за все інвесторів.

3. *Рентабельність власного капіталу* розраховується за формулою:

$$D_{A\hat{E}} = \frac{\ddot{I}_x}{\hat{A}\hat{E}} = \frac{\hat{O}.2\delta.220}{\hat{O}.1\delta.380 + \delta.430}$$

Цей показник цікавить наявних і потенційних власників і акціонерів. Рентабельність власного капіталу показує, який прибуток приносить кожна інвестована власниками капіталу грошова одиниця.

Це основний показник, що використовують для характеристики ефективності вкладень у діяльність того або іншого виду.

На рентабельність власного капіталу впливають: зміна чистого прибутку, фондвіддача, структура авансованого капіталу.

4. *Рентабельність продажу.* При оцінці рентабельності продажу на основі показників прибутку і виручки від реалізації розраховують коефіцієнти рентабельності всієї продукції або окремих її видів. Аналогічно рентабельності капіталу, існує багато показників оцінки рентабельності продажу, різноманіття яких зумовлене вибором того чи іншого виду прибутку. Найчастіше використовують валовий, операційний або чистий прибуток. Відповідно розраховують три показники рентабельності продажу.

Валова рентабельність реалізованої продукції визначається за формулою:

$$D_A = \frac{\dot{I}_A}{\hat{A}D} = \frac{\hat{O}.2\delta.050}{\hat{O}.2\delta.035}$$

Коефіцієнт валового прибутку показує ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення.

Операційна рентабельність реалізованої продукції визначається за формулою:

$$D_i = \frac{\dot{I}_i}{\hat{A}D} = \frac{\hat{O}.2\delta.100}{\hat{O}.2\delta.035}$$

Цей коефіцієнт показує рентабельність підприємства після вирахування затрат на виробництво і збут товару.

Показник операційної рентабельності є одним із найкращих інструментів визначення операційної ефективності і свідчить про спроможність керівництва підприємства отримати прибуток від діяльності до вирахування витрат, які не належить до операційної ефективності. Аналіз цього показника у сукупності з показником валової рентабельності дозволяє сформулювати уявлення про те, чим викликані зміни рентабельності. Якщо, наприклад, протягом ряду років валова рентабельність суттєво не змінилась, а показник операційної рентабельності поступово знижувався, то реальна причина прихована, цілком імовірно, у зростанні витрат за статтями адміністративних і збутових витрат.

Чиста рентабельність реалізованої продукції визначається за формулою:

$$D_x = \frac{\dot{I}_x}{\hat{A}D} = \frac{\hat{O}.2\delta.220}{\hat{O}.2\delta.035}$$

Найчастіше використовують саме показник чистої рентабельності реалізованої продукції. Незмінність протягом якого-небудь періоду показника операційної рентабельності з одночасним зниженням показника чистої рентабельності може свідчити або про збільшення фінансових витрат і отримання збитків від участі в капіталі інших підприємств, або підвищення суми сплачених податкових платежів. Цей коефіцієнт повністю відображає вплив структури капіталу і фінансування підприємства на її рентабельність.

5. *Рентабельність виробництва* свідчить, наскільки є ефективною віддача виробничих засобів, тобто відображає величину прибутку, що припадає на кожну гривню виробничих ресурсів (матеріальних активів) підприємства. Визначається за формулою:

$$D_A = \frac{\dot{I}_{\text{аіі}}}{\tilde{N}\hat{\zeta} + \tilde{N}\hat{\sigma}\hat{\sigma}}$$

У процесі аналізу необхідно вивчити динаміку перелічених вище показників рентабельності та провести їх порівняння із значеннями аналогічних коефіцієнтів по галузі, а також з показниками рентабельності конкурентів.

Запитання для самоконтролю

1. Яка діяльність підприємства може приносити прибуток, окрім основної діяльності?
2. Які показники прибутку можна розрахувати на основі величини чистого прибутку?
3. В чому полягає сутність факторного аналізу?
4. За допомогою яких показників вимірюється рентабельність?
5. Охарактеризуйте основні показники рентабельності і методики їхнього розрахунку.

Література: 2, 4, 6, 8, 10, 13, 15, 19.

Тема 11. Аналіз кредитоспроможності підприємства

1. Аналіз кредитоспроможності позичальника.
2. Оцінка кредитоспроможності підприємства на підставі фінансових коефіцієнтів.
3. Оцінка кредитоспроможності на підставі аналізу грошових потоків.

1. *Кредитоспроможність* – це спроможність клієнта в повному обсязі та у визначений кредитною угодою строк розраховуватися за своїми

борговими зобов'язаннями. Кредитоспроможність пов'язана із платоспроможністю.

Платоспроможність характеризується своєчасністю погашення всіх видів боргів, у тому числі кредитів та позик, і тому є більш широким поняттям, ніж кредитоспроможність.

Кредитоспроможність позичальника характеризується:

- репутацією позичальника, яка відрізняється своєчасністю розрахунків за раніше отриманими кредитами, якістю наданих звітів, відповідальністю та компетенцією керівництва;

- поточним фінансовим станом і спроможністю виробляти конкурентоспроможну продукцію;

- можливістю в разі потреби мобілізувати грошові кошти з різних джерел;

- дохідністю підприємства, яка обумовлює його можливість сплачувати відсотки за кредит при здійсненні нормальної фінансової діяльності;

- метою використання кредитних ресурсів;

- сумою кредиту, яка оцінюється, зважаючи на проведення позичальником заходів, спрямованих на визначення ліквідності балансу, співвідношення між власними й позиковими коштами;

- погашенням кредиту, вивчення якого здійснюється шляхом аналізу повернення кредиту за рахунок реалізації матеріальних цінностей, надання гарантій, використання заставного права;

- забезпеченістю кредиту з погляду визначення прав кредитора брати в заставу під видану позичку активи підприємства, включаючи цінні папери .

Метою аналізу кредитоспроможності є оцінка результатів фінансової діяльності позичальника, на підставі якої кредитор приймає рішення щодо можливості надання кредиту або припинення кредитних відносин з клієнтом.

Досягнення мети реалізується через вирішення таких завдань:

- вивчення фінансового стану клієнта;

- попередження втрат кредитних ресурсів у результаті неефективної роботи позичальника;

- стимулювання суб'єктів господарювання в підвищенні ефективності своєї фінансово-господарської діяльності .

Основними джерелами інформації для оцінки кредитоспроможності підприємства є баланс та інші форми бухгалтерської звітності на кілька звітних дат.

До способів оцінки кредитоспроможності належать:

- 1) фінансові коефіцієнти, які дають можливість оцінити фінансовий стан і ефективність роботи підприємства;

- 2) аналіз грошового потоку, за допомогою якого можна виявити тенденції та сезонну потребу підприємства в грошових ресурсах;

- 3) оцінку ділового ризику, яка уможливорює визначення рівня впливу на підприємство ризику, пов'язаного з діловим середовищем.

Оцінку кредитоспроможності позичальника виконують у два етапи. На першому етапі визначають показники, які характеризують фінансовий стан

підприємства, а на другому здійснюють оцінку та узагальнення показників і визначають клас надійності позичальника.

2. У світовій та вітчизняній практиці використовують різні фінансові коефіцієнти для оцінки кредитоспроможності позичальника. Їх вибір визначається особливостями клієнтури банку, можливими причинами фінансових труднощів та кредитною політикою кредитора.

Методика оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства поєднує як об'єктивні дані, що формуються на підставі фінансової звітності, так і чинники, що мають суб'єктивний характер. Останні визначаються на основі інформації, якою володіє банк, та пакета документів, які надає позичальник для одержання кредиту. Установи банку здійснюють оцінку фінансового стану позичальника – юридичної особи – перед наданням йому позики, а в подальшому – щокварталу для визначення розміру відрахувань до резерву та контролю за діяльністю позичальника.

Аналіз фінансово-господарської діяльності позичальника згідно з Положенням Національного банку України передбачає дослідження таких показників:

- обсягу реалізації продукції;
- собівартості;
- прибутків і збитків;
- рентабельності;
- платоспроможності;
- фінансової стійкості;
- складу та динаміки дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Крім того, комерційним банкам рекомендується враховувати такі суб'єктивні показники, як:

- ефективність управління підприємством;
- ринкова позиція позичальника та його залежність від циклічних і структурних змін в економіці та в галузі;
- наявність державних замовлень і державної підтримки позичальника;
- професіоналізм керівництва та його ділова репутація.

З метою більш точного визначення кредитоспроможності позичальника, а відповідно рівня фінансового ризику банку використовують методики, які ґрунтуються на аналізі фінансових коефіцієнтів. Як правило, система оціночних коефіцієнтів зводиться до таких п'яти груп:

- I. Коефіцієнти ліквідності.
- II. Коефіцієнти ефективності або оборотності.
- III. Коефіцієнти фінансової стійкості (фінансового левериджу).
- IV. Коефіцієнти прибутковості.
- V. Коефіцієнти обслуговування боргу .

Показники кредитоспроможності, що входять до кожної із цих груп, можуть відрізнятися великою різноманітністю.

3. Аналіз грошового потоку – спосіб оцінки кредитоспроможності підприємства, в основу якого покладено використання факторних показників, що характеризують оборот коштів у клієнта в звітному періоді. Саме цим методом аналізу грошового потоку принципово відрізняється від методу оцінки кредитоспроможності клієнта на основі системи фінансових коефіцієнтів, розрахунок яких будується на звітних (сальдових) показниках.

Аналіз грошового потоку полягає в зіставленні відтоку і надходження коштів у позичальника за період, який відповідає строку надання кредиту .

Різниця між надходженням і витрачанням коштів визначає величину чистого грошового потоку. Як уже зазначалося, зміни величини запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, інших активів і пасивів, основних засобів по-різному впливають на чистий грошовий потік. Для визначення цього впливу порівнюють залишки за статтями запасів, дебіторів, кредиторів тощо на початок і кінець періоду. Зростання залишків запасів, дебіторів та інших активів протягом періоду означає відтік коштів і враховується при розрахунку із знаком «-», а зменшення – приток коштів і фіксується із знаком «+». Збільшення величини довго- та короткострокової заборгованості, а також інших пасивів розглядається як надходження коштів («+»), а зниження – як їх витрачання («-»).

Крім того, у визначенні вхідних та вихідних потоків, пов'язаних із зміною величини основних засобів, є певні особливості. Враховуються не тільки зростання або зниження їх залишку за період, а й результати реалізації частки основних засобів протягом періоду. Перевищення ціни реалізації над балансовою оцінкою розглядається як надходження коштів, а зворотна ситуація – як їх витрачання.

Для аналізу грошового потоку використовують дані як мінімум за три останніх роки. Якщо клієнт мав стійкі перевищення надходження коштів над їх витрачанням, то це свідчить про його фінансову стійкість, а отже, кредитоспроможність. Коливання величини чистого грошового потоку, а також короточасне перевищення витрат над надходженням коштів указує на більш низький рейтинг клієнта за рівнем кредитоспроможності.

Насамкінець, систематичне перевищення відтоку грошових коштів над їх притоком характеризує клієнта як некредитоспроможного. Середня величина чистого грошового потоку, що мало підприємство протягом досліджуваного періоду, може бути використана як межа надання нових кредитів чи позик. Перевищення позитивного грошового потоку над негативним відображає, в якому розмірі клієнт може погашати за період боргові зобов'язання. На основі співвідношення величини чистого грошового потоку і розміру боргових зобов'язань клієнта визначається клас його кредитоспроможності. Нормативні рівні цього співвідношення:

I клас — 0,75;

II клас — 0,30;

III клас — 0,25;

IV клас — 0,20;

V клас — 0,15 .

Аналіз грошового потоку дає можливість зробити висновок про слабкі місця в управлінні підприємством. Наприклад, витрачання коштів може бути пов'язане з управлінням запасами, розрахунками (дебітори, кредитори), фінансовими платежами (податки, відсотки, кредити). Виявлення слабких ланок менеджменту використовують для розробки умов кредитування, відображених у кредитній угоді. Наприклад, якщо основним фактором витрачання коштів є надмірне відволікання коштів у розрахунки, то умовою кредитування клієнта може бути підтримання оборотності дебіторської заборгованості протягом усього строку користування кредитом на певному рівні. З такої причини впливу коштів, як недостатня величина акціонерного капіталу, умовою кредитування може бути збереження певного нормативного рівня коефіцієнта фінансового левериджу.

Для прийняття рішення про доцільність і розмір надання кредиту на відносно тривалий строк аналіз грошового потоку здійснюється не тільки на основі факторних даних за минулі періоди, а й на підставі прогнозних даних на плановий період. При цьому фактичні дані використовують для розрахунку прогнозних показників. Прогнозна величина окремих елементів притоку і відтоку коштів визначається з урахуванням їх середнього значення за минулі періоди та планових темпів зростання виручки від реалізації.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність кредитоспроможності підприємства і яка мета її визначення?
2. Як здійснюється аналіз кредитоспроможності клієнта (позичальника)?
3. Назвіть показники, що характеризують кредитоспроможність підприємства-позичальника.
4. За якою схемою здійснюється аналіз класів, що характеризують надійність підприємства?

Література: 2, 4, 5, 7, 12, 13, 16, 20, 25.

Тема 12. Аналіз інвестиційної активності підприємства

1. Сутність та класифікація інвестицій.
2. Аналіз ефективності інвестиційних проектів.
3. Аналіз інвестицій у цінні папери.

1. *Інвестиції* – це вкладення капіталу в різних його формах з метою забезпечення розвитку і підвищення ринкової вартості підприємства.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Вважається, що більш докладно економічну природу інвестицій пояснює класифікація, в основу якої покладено різні ознаки.

За *видами* інвестиції поділяють на:

– грошові кошти, цільові банківські внески, паї, акції та інші цінні папери;

– рухоме та нерухоме майно;

– майнові права, пов'язані з авторським правом, досвідом та іншими видами інтелектуальних цінностей;

– сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, які оформлені у вигляді технічної документації та виробничого досвіду, необхідного для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованого («ноу-хау»);

– права користування землею, ресурсами, а також майнові права;

– інші цінності.

За *об'єктами вкладення капіталу* розрізняють:

– реальні інвестиції, які включають вкладення капіталу в матеріальні (будинки, споруди, обладнання тощо) і нематеріальні (патенти, ліцензії, «ноу-хау», науково-технічні та проектно-конструкторські роботи у вигляді документації, програмні засоби тощо) активи;

– фінансові інвестиції, що акумулюють вкладення коштів у різні фінансові інструменти – цінні папери, депозити, цільові банківські внески.

За *характером участі в інвестиційному процесі* інвестиції поділяють на:

– прямі, які передбачають безпосередню участь інвестора у виборі об'єкта інвестування та вкладанні коштів. При цьому інвестор безпосередньо залучений в усі стадії інвестиційного циклу, в тому числі в передінвестиційні дослідження, проектування й будівництво об'єкта інвестування, а також виробництво кінцевої продукції;

– непрямі, що здійснюються через різного роду фінансових посередників (інвестиційні фонди та компанії), які акумулюють і розміщують на свій погляд найбільш ефективно фінансові кошти. Такі посередники беруть участь в управлінні об'єктами інвестування, а отримані доходи розподіляють серед клієнтів.

За *регіональною ознакою* виділяють інвестиції:

– внутрішні, тобто вкладення суб'єктів господарської діяльності певної держави;

– іноземні – вкладення іноземних юридичних, фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних урядових і неурядових організацій;

– зарубіжні – вкладення коштів в об'єкти інвестування за межами території певної країни.

За *періодом інвестування* прийнято розподіляти інвестиції на:

- короткострокові, як правило, тривалістю не більш як один рік (короткострокові депозитні внески, короткострокові фінансові вкладення);
- довгострокові, тривалістю більш як один рік.

За *формами власності* інвестиції поділяють на:

- приватні кошти громадян, підприємств недержавної форми власності, неурядових організацій;
- державні, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів різних рівнів державними підприємствами і установами;
- змішані, які передбачають вкладення як приватного, так і державного капіталу в об'єкти інвестування.

За *ступенем ризику* інвестиції поділяють на такі види:

- *безризикові*, які характеризують вкладення коштів у такі об'єкти інвестування, за якими відсутній реальний ризик втрат капіталу або очікуваного доходу і практично гарантоване отримання розрахункової реальної суми чистого інвестиційного прибутку;
- *ризикові*, ступінь ризику в яких залежить від реакції ринку на зміни результатів роботи підприємства, строків інвестування та отримання результатів, масштабів проекту, його цілей (створення нової продукції, зменшення витрат виробництва, розширення обсягів продажу тощо).

Критеріями оцінки ступеня ризику можуть бути:

- а) можливість втрати всієї суми розрахункового прибутку – допустимий ризик;
- б) можливість втрати не тільки прибутку, а й розрахункового валового доходу після реалізації проекту – критичний ризик;
- в) можливість втрати всіх активів і банкрутство інвестора – катастрофічний ризик.

За *формами відтворення* розрізняють такі інвестиції:

- нове будівництво або будівництво підприємств, будинків, споруд, яке здійснюється на нових майданчиках відповідно до первісно затвердженого проекту;
- розширення діючого підприємства – будівництво подальших черг діючого підприємства, додаткових виробничих комплексів і виробництв, розширення існуючих цехів з метою збільшення виробничих потужностей;
- реконструкція діючого підприємства – здійснення по єдиному проекту повного або часткового переобладнання та перебудови виробництв із заміною морально застарілого і фізично зношеного обладнання з метою випуску нової продукції;
- технічне переоснащення – комплекс заходів, спрямованих на підвищення техніко-економічного рівня виробництва окремих цехів, виробництв, ділянок.

Незважаючи на широкий спектр розглянутих ознак, наведена класифікація не є вичерпною і в разі потреби може бути доповнена.

Так, за *видами обраної підприємством інвестиційної стратегії* виділяють:

- пасивні інвестиції, тобто такі, які підтримують на незмінному

рівні показники прибутковості вкладень за рахунок заміни застарілого обладнання:

- активні інвестиції, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності фірми та її прибутковості порівняно з раніше досягнутими рівнями за рахунок упровадження нової технології, організації випуску продукції, що користується попитом, освоєнням нових ринків збуту .

За характером використання капіталу в інвестиційному процесі виділяють:

- первинні інвестиції, які характеризують використання знов сформованого для інвестиційних цілей капіталу за рахунок як власних, так і позикових фінансових ресурсів;

- реінвестиції, які являють собою повторне використання капіталу в інвестиційних цілях за умови попереднього його вивільнення в процесі реалізації раніше обраних інвестиційних процесів;

- дезінвестиції, які являють собою процес вилучення раніше інвестованого капіталу з інвестиційного обороту без подальшого його використання в інвестиційних цілях.

Управлінські рішення щодо доцільності інвестицій (особливо реальних), як правило, належать до рішень стратегічного характеру. Вони потребують ретельного аналітичного обґрунтування через цілу низку причин.

По-перше, будь-яка інвестиція потребує концентрації великого обсягу грошових коштів.

По-друге, інвестиції, як правило, не дають миттєвої віддачі і внаслідок цього виникає ефект іммобілізації власного капіталу, коли кошти «омертвілі» в активах, які, можливо, почнуть приносити прибуток лише через певний час. Тому будь-яка інвестиція передбачає наявність у компанії фінансового наробітку, що дає можливість безболісно пережити етап становлення нового бізнесу (підрозділу, технологічної лінії тощо).

По-третє, у переважній більшості випадків інвестиції здійснюються із залученням позикового капіталу, а тому передбачається обґрунтування структури джерел, оцінка вартості їх обслуговування та формування аргументів, завдяки яким можна залучити потенційних інвесторів.

В основу аналітичного обґрунтування процесу прийняття управлінських рішень інвестиційного характеру покладено оцінку та порівняння обсягу передбачуваних інвестицій і майбутніх грошових надходжень.

2. Провідне місце серед усіх напрямів інвестиційної діяльності посідають капітальні інвестиції, які є основою розвитку підприємства.

У світовій практиці існує значна кількість показників і методів визначення ефекту та витрат за інвестиційними проектами різних видів. Методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів можна умовно поділити на два рівні. На першому рівні використовують порівняно прості методи, що ґрунтуються на облікових (бухгалтерських) оцінках і за якими можна швидко оцінити та відсіяти неефективні інвестиційні проекти. На другому рівні використовують складніші та точніші методи, які враховують

часовий лаг між початковими інвестиціями і надходженнями майбутніх доходів.

На першому рівні застосовують оцінку на підставі розрахунку:

- облікової (бухгалтерської) норми доходу;
- періоду окупності.

Ці методи наочні і легкі в розрахунку, але оскільки вони статичні, то мають суттєву ваду: не враховують вартості грошей за часом.

Облікова норма доходу (ОНД) характеризує відношення величини середнього чистого прибутку, отриманого в результаті капітальних інвестицій, до середньої або початкової вартості інвестицій.

Облікову норму доходу порівнюють з рентабельністю активів підприємства. Доцільно реалізовувати проект, якщо облікова норма доходу більша від рентабельності активів ($ОНД > РА$).

Оцінювання на основі *періоду окупності (ПО)* полягає у визначенні кількості років, необхідних для отримання прибутку, що дорівнює вкладеним у проект коштам. Тобто показує, скільки років піде на повне відшкодування інвестиційних витрат. Величину інвестицій потрібно розділити на середньорічний чистий прибуток (або середньорічні чисті грошові надходження). Якщо прогнозують різні грошові потоки за роками, то щорічні грошові потоки слід складати доти, доки сума не зрівняється із сумою початкових вкладень. Обирають проект з найменшим терміном окупності.

Основні методи другого рівня:

- чистої теперішньої (приведеної) вартості;
- внутрішньої норми (ставки) доходу;
- дисконтний період окупності.

В основу використання цих методів покладено концепцію зміни вартості грошей з часом. Вкладання капіталу і отримання доходів від інвестиційного проекту – операції, розірвані в часі. А гроші з часом знецінюються під впливом ризику, невизначеності майбутнього, інфляції тощо. Отже, гроші сьогодні дорожчі, ніж завтра, тому при проведенні аналізу інвестиційних проектів необхідно застосовувати процеси дисконтування (визначення теперішньої вартості) та нарощення (визначення майбутньої вартості грошових потоків). У практиці фінансового аналізу інвестиційних проектів найчастіше застосовують метод чистої теперішньої вартості, що передбачає розрахунок таких показників.

Чисті грошові надходження (ЧГН) (Net Cash Inflow, NCI) – різниця між усіма грошовими надходженнями за визначений період і грошовими витратами підприємства за цей самий період (або сума чистого прибутку й амортизації).

Дисконтна ставка – відсоткова ставка, використовується для обчислення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків.

Коефіцієнт дисконтування (капіталізації доходів) – знижувальний коефіцієнт, який використовується для обчислення теперішньої вартості майбутніх надходжень:

$$\frac{1}{(1+r)^N},$$

де r – дисконтна ставка;

N – кількість років.

Дисконтований грошовий потік — теперішня вартість майбутніх надходжень доходів (з урахуванням знецінення грошей з часом):

$$\hat{O}A = \frac{\hat{I} \hat{A}}{(1+r)^N},$$

або в англійських термінах:

$$PV = \frac{FV}{(1+r)^N},$$

де TB (Present Value, PV) – теперішня вартість майбутніх грошових надходжень;

MB (Future Value, FV) – очікувані майбутні грошові надходження від інвестицій.

Чиста теперішня вартість (ЧТВ) (Net Present Value, NPV) – це різниця між теперішньою вартістю майбутніх чистих грошових надходжень та сумою інвестиційних витрат за проектом (чисті інвестиції).

Суму чистої теперішньої вартості за інвестиційним проектом розраховують за такою формулою:

$$\times \hat{O}A = \hat{O}A_{\times \hat{A}i} - \times I = \sum \frac{\hat{I} \hat{A}_{\times \hat{A}i}}{(1+r)^N} - \times I,$$

або в англійських термінах:

$$NPV = PV_{NCl} - NI = \sum \frac{FV_{NCl}}{(1+r)^N} - NI,$$

де $TB_{чГН}$ (PV_{NCl}) – сума теперішньої вартості майбутніх чистих грошових надходжень за інвестиційним проектом (дисконтовані чисті грошові надходження);

$MB_{чГН}$ (FV_{NCl}) – очікувані майбутні чисті грошові надходження за інвестиційним проектом;

$ЧИ$ (NI) – чисті інвестиції.

Показник чистої теперішньої вартості дає змогу порівняти між собою теперішню вартість майбутніх доходів від реалізації інвестиційного

проекту з інвестиційними витратами, які необхідно здійснити в оточному періоді.

Якщо чиста теперішня вартість позитивна ($ЧТВ > 0$), інвестування є економічно прийнятним; якщо негативна ($ЧТВ < 0$), то воно не вигідне для інвесторів, бо в цьому разі майбутні доходи (з урахуванням знецінювання з часом) не відшкодовують первісних інвестицій. Якщо розглядається кілька проектів, то обирається проект з найбільшою чистою теперішньою вартістю.

При використанні зазначених показників найвідповідальнішим моментом є вибір дисконтної ставки. Її розмір має враховувати ризикованість проекту. Дисконтні ставки зростають, якщо зростають відсотки за кредитами і темпи інфляції. Більш тривалий проект зазвичай ризикованіший, оскільки зростає невпевненість у поверненні вкладених грошей. Тому, за інших рівних умов, довгострокові проекти варто дисконтувати за вищими ставками, ніж короткострокові.

Індекс рентабельності інвестицій (IP) (Profitability Index, *PI*) – характеризує дисконтний дохід від інвестиційного проекту на одиницю інвестиційних витрат:

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{A_t}{(1+i)^t}}{I_0},$$

або

$$PI = \frac{PV_{NCF}}{NI}.$$

Якщо значення показника більше від одиниці ($IP > 1$), то підприємство схвалює такий проект, і навпаки, якщо значення менше від одиниці ($IP < 1$), то проект відхиляється, бо показник вказує на втрату грошей у майбутньому. При розгляді кількох проектів кращим буде той, у якого вищий індекс рентабельності.

Внутрішня норма доходу (ВНД) (Internal Rate of Return, *IRR*) – це такий рівень рентабельності, за якої теперішня вартість майбутніх чистих грошових надходжень точно дорівнює обсягу початкових інвестицій ($ТВЧГН = ЧІ$), тобто чиста теперішня вартість проекту дорівнює нулю.

У цьому випадку дисконтна ставка дорівнює внутрішній нормі доходу ($r = ВНД$). Внутрішню норму доходу можна розглядати або як мінімально допустиму норму прибутку, або як максимально допустимий рівень витрат, які можуть бути пов'язані з даним проектом (наприклад, ставку відсотка, під яку підприємство залучає кошти для інвестицій).

Якщо внутрішня норма доходу більша або дорівнює вартості капіталу, то проект приймається, якщо менша – відхиляється.

Дисконтний період окупності (Discounted Payback Period, *DPP*) визначає кількість років, потрібних на повне відшкодування дисконтованої вартості інвестицій за рахунок теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень.

Термін окупності повинен бути меншим від загального терміну життя проекту. Проекти з коротшим терміном дисконтованої окупності переважніші.

3. Фінансові інвестиції оцінюють аналогічно капітальним, шляхом зіставлення обсягу інвестиційних витрат, з одного боку, із сумою чистих грошових надходжень від здійснення такого інвестування – з іншого. Особливість такого зіставлення полягає в тому, що грошові надходження інвестори можуть отримати двома шляхами:

- у вигляді дивідендів чи відсотків;
- за рахунок курсових різниць між ціною продажу (погашення) і ціною придбання паперу.

Зазвичай інвестор сподівається отримати дохід обома шляхами. Розглянемо основні методи оцінювання ефективності фінансових інвестицій, зокрема оцінювання вартості акцій та облігацій.

Очікувана норма доходності (r) – ставка відсотка, яку інвестор сподівається наступного року отримати від інвестицій в цінний папір. Визначається за формулою:

$$r = \frac{\tilde{A}I_1 + \ddot{O}_1 - \hat{O}A_{0T}}{\hat{O}A_{0T}},$$

або

$$r = \frac{CF_1 + P_1 - PV_S}{PV_S},$$

де GH_1 (CF_1) – грошові надходження, очікувані від фінансових інвестицій наприкінці першого року;

TB_{III} (PV_S) – теперішня вартість цінного паперу;

$Ц_1$ (P_1) – очікувана ціна цінного паперу наприкінці першого року.

Теперішню вартість цінного паперу визначають так:

$$\hat{O}A_{0T} = \frac{\tilde{A}I_1 + \ddot{O}_1}{1+r}.$$

У розглянутих формулах термін інвестування – рік. Загальна формула для визначення теперішньої вартості цінного паперу, якщо тривалість інвестування N років, матиме вигляд:

$$\hat{O}A_{0T} = \sum_{t=1}^N \frac{\tilde{A}I_t}{(1+r)^t} + \frac{\ddot{O}_N}{(1+r)^N},$$

де N – тривалість періоду, роки;

GH_t – грошові надходження t -го року;

$Ц_N$ – очікувана ціна цінного паперу наприкінці року N .

До традиційних фінансових активів належать акції та облігації; акції можуть бути привілейованими та звичайними (простими).

Оскільки акції зазвичай або не мають встановленого терміну обігу, або мають досить тривалий термін обігу, то N – нескінченність, а теперішня вартість очікуваної майбутньої ціни акції наближається (друга складова в формулі) до нуля і може не враховуватися в розрахунку теперішньої вартості акції.

Отже, для визначення теперішньої вартості акції потрібно просто продисконувати потік грошових надходжень за дисконтною ставкою, що дорівнює нормі дохідності цінних паперів з подібним ступенем ризику:

$$\hat{A}_{\hat{r}} = \sum_{t=1}^N \frac{\tilde{A}_t}{(1+r)^t},$$

або

$$PV_S = \sum_{t=1}^N \frac{CF_t}{(1+r)^t}.$$

Власники привілейованих акцій одержують фіксовані дивіденди і дисконтовану суму доходу від володіння привілейованою акцією визначають за формулою довічної ренти (ануїтету).

Величина дивідендів за звичайними акціями наперед не визначається і залежить від ефективності роботи підприємства. Тому вартість цього джерела фінансових ресурсів не можна розрахувати з великою точністю. Існують різні методи оцінювання вартості капіталу, залученого за рахунок звичайних акцій, серед яких найпоширенішою є модель Гордона.

Відповідно до моделі Гордона передбачається, що дивіденди зростають щорічно постійними темпами і теперішня вартість звичайної акції (TB_3) описується формулою:

$$\hat{A}_C = \frac{\ddot{A}_0(1+g)}{r-g} = \frac{\ddot{A}_1}{r-g},$$

де D_0 – останній сплачений дивіденд на акцію;

D_1 – очікуваний дивіденд на акцію через рік;

g – постійний темп приросту дивідендів, %.

Необхідно мати на увазі, що модель Гордона має сенс тільки тоді, коли очікуваний темп зростання дивідендів менший від дисконтної ставки, тобто її не можна використовувати для оцінювання акцій підприємств, що мають високі темпи зростання.

Якщо дивіденди зростають нерівномірно, визначення ціни акції ускладнюється. Її треба визначати поетапно, за періодами, коли дивіденди зростають порівняно рівномірно. Тобто слід обрахувати майбутні дивіденди окремо за кожен період, потім дисконтувати ці суми і скласти отримані значення теперішньої вартості.

Доходність облігації визначають двома факторами: щорічними купонними виплатами (відсоток від номінальної вартості облігації) і різницею між ціною погашення і придбання паперу. Щорічні купонні виплати є ануїтетом, тому теперішню вартість облігації (TB_0) розраховують як суму теперішньої вартості ануїтету (щорічних купонних виплат) та теперішньої вартості номінальної вартості облігації:

$$\hat{A}_0 = \hat{A}_A + \hat{A}_{I\hat{I}} = A \sum_{i=1}^n \frac{1}{(1+r)^i} + \frac{I}{(1+r)^N},$$

де TB_A – теперішня вартість щорічних купонних виплат (ануїтету) за облігацією;

$TB_{НО}$ – теперішня вартість номінальної вартості облігації;

A – фіксований щорічний дохід (ануїтет);

H – номінальна вартість облігації;

N – кількість років обігу облігації;

r – ринкова відсоткова ставка за борговими зобов'язаннями.

Запитання для самоконтролю

1. Назвіть класифікаційні ознаки інвестицій та види інвестицій за кожною з них.
2. Охарактеризуйте джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємств.
3. Сформулюйте завдання фінансового аналізу інвестиційної діяльності підприємства.
4. В чому суть терміну «капітальні інвестиції»? Назвіть їхні форми.
5. Розкрийте сутність і мету управління капітальними інвестиціями підприємства.
6. Охарактеризуйте методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів.
7. Наведіть методика розрахунку показників оцінки ефективності інвестиційних проектів.
10. Дайте визначення фінансовим інвестиціям.
11. Які Вам відомі форми фінансових інвестицій?
12. Назвіть основні завдання та методи аналізу інвестицій у цінні папери.

Література: 1, 2, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 22.

Тема 13. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства

1. Сутність, мета і вимоги щодо організації комплексного фінансового аналізу підприємства.
2. Основні етапи проведення комплексного фінансового аналізу.

1. Загалом, комплексна оцінка фінансового стану підприємства дає можливість забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі. Оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських та фінансових рішень щодо проблемних питань купівлі-продажу бізнесу, напрямків виробничого розвитку, залучення чи здійснення інвестицій тощо.

Комплексний фінансовий аналіз використовується власниками для обґрунтування рішень стратегічного характеру, менеджерами підприємств – для інформаційного забезпечення потреб оперативного фінансового планування. Такий аналіз є складовою інструментарію антикризового управління та методологічною базою провадження справи про банкрутство. Результативні показники комплексного аналізу потенційним інвесторам підприємства необхідні для розроблення інвестиційних проектів та прийняття рішень щодо фінансування, кредиторам – для обґрунтування рішень про надання кредиту, його обсягів та умов. Вважається, що цей вид аналізу, який дає можливість проведення як ретроспективної, так і перспективної оцінки фінансового стану підприємства, оптимально відповідає вимогам виконання таких завдань:

- залучення фінансових ресурсів;
- пошук високорентабельних проектів;
- оцінка надійності партнерів;
- оцінка доцільності інвестування;
- оптимізація фінансової діяльності підприємства;
- комплексне фінансове оздоровлення суб'єкта господарювання.

Вимоги до організації процесу проведення комплексного фінансового аналізу підприємства:

1) методологічна база комплексного аналізу повинна базуватись на таких методиках, які давали б можливість в обмежені строки оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання. Слід відзначити, що за тривалістю процедура проведення комплексного аналізу серед інших видів фінансового аналізу підприємства посідає друге місце, поступаючись лише експрес-аналізу. Якщо експрес-аналіз протягом одного – двох днів на підставі даних фінансової звітності повинен виявити та ідентифікувати проблемні напрямки фінансово-господарської діяльності підприємства, то комплексний фінансовий аналіз протягом двох-трьох тижнів проведення процедури оцінки фінансового стану підприємства має не тільки ідентифікувати проблемні елементи, а й зробити обґрунтовані висновки щодо розвитку тенденції зміни фінансового стану суб'єкта господарювання в цілому, використовуючи форми фінансової звітності, а також

розшифровки статей звітності, дані аналітичного обліку, аудиторського звіту та інші наявні та доступні джерела інформації.

2) на підставі практичних результатів проведення комплексного фінансового аналізу аналітиками було напрацьовано досить ефективний прийом організації аналізу фінансових звітів – порівняльний аналіз. Він являє собою внутрішньогосподарський аналіз зведених показників фінансової звітності за окремими напрямками діяльності самого підприємства та його дочірніх підприємств або міжгосподарський аналіз показників даної фірми у порівнянні з відповідними показниками конкурентів, середньогалузевими чи середніми показниками. Залежно від поставленого завдання щодо організації комплексного фінансового аналізу конкретного об'єкта – підприємства – необхідно насамперед визначитись з оптимальною базою для порівняння значень аналітичних індикаторів – значень фінансових показників. Так, базою для забезпечення порівняльного аналізу можуть бути такі системи:

- середньогалузеві значення показників;
- показники фінансово-господарської діяльності підприємств, що є лідерами у галузі, до якої належить об'єкт дослідження;
- певні нормативні значення фінансових показників відповідно до законодавчих та/або внутрішніх нормативних документів, рекомендацій науковців;
- цільові значення фінансових показників, визначені потенційними інвесторами або замовниками дослідження;
- оптимальні та/або критичні значення фінансових показників, розраховані аналітиками для підприємства, яке аналізується, враховуючи специфіку та особливості його фінансово-господарської діяльності;
- усереднені за часом значення фінансових показників, обчислені за даними фінансово-господарської діяльності підприємства у найсприятливіші періоди його функціонування.

3) для здійснення комплексного аналізу необхідно забезпечити формування групи показників, які б у своїй сукупності відповідали вимогам комплексної характеристики поточного стану підприємства та перспектив його подальшого розвитку. При цьому слід пам'ятати, що використання надлишкової кількості фінансових коефіцієнтів може спричинити втрату часу на математичне та аналітичне забезпечення дослідження функціонально взаємозалежних між собою показників (наприклад, індекс постійного активу та коефіцієнт маневреності власних коштів). Це, у свою чергу, значно знизить оперативність комплексного аналізу, яка є критичною характеристикою його ефективності. Наповненість цільової сукупності тими чи іншими фінансовими показниками залежатиме від завдань, які поставлені перед аналізом його замовниками у кожному конкретному випадку. Серед таких вимог, що висуваються до потенційних показників, можна виділити невелику сукупність критичних значень.

4) ефективність комплексного аналізу значною мірою залежить від можливості побудови адекватної системи однозначності інтерпретації результатів математичної та аналітичної обробки визначеної групи цільових показників з метою запобігання та уникнення двозначності висновків, протиріч у поглядах окремих експертів щодо ідентифікації становища об'єкта дослідження.

У сучасній практиці фінансового аналізу загалом та комплексного аналізу зокрема поширеним засобом досягнення визначеної вище мети є розроблення системи ранжування, відповідно до якої кожному значенню цільового показника відповідає однозначно визначений ранг, а сума рангів, отриманих даним підприємством за результатами аналізу, є підставою для однозначної характеристики його фінансово-економічного становища, розвитку тенденцій його зміни та перспектив подальшого функціонування. Таким чином, відособлена оцінка окремих сторін фінансово-господарської діяльності підприємства на основі математичного моделювання органічно компонується в єдиному інтегральному фінансовому показнику. Отриманий у результаті комплексного аналізу інтегрований показник є характеристикою об'єкта аналізу – підприємства – щодо його відповідності поточним ринковим умовам. Подальші висновки є інформаційною основою для виконання поставленого управлінського завдання та дають можливість зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому.

2. В організації процесу комплексного фінансового аналізу можна виділити кілька взаємозв'язаних етапів, сутнісне наповнення яких може відрізнятися залежно від потреб аналізу, виконуючи при цьому аналогічні функції.

На *першому етапі* замовник комплексного аналізу забезпечує постановку цільової функції моделі обробки вхідної інформаційної бази. Адекватна постановка цільової функції має сформулювати чітко розуміння мети комплексного аналізу в окремо взятому випадку, а також специфіки цього випадку. Таким чином, до виконавців дослідження підприємства доводиться цільова функція комплексного фінансового аналізу, яка передбачає такі елементи:

- об'єкт дослідження та його специфіка (зокрема, галузева приналежність, форма власності, величина підприємства, ринкова позиція та рівень монополізації галузі тощо);
- інформаційна база та її часові лаги (насамперед фінансова звітність за зіставні часові проміжки);
- мета та завдання проведення дослідження (зокрема, ідентифікація ділової надійності, оцінка кредитоспроможності, прогнозування банкрутства тощо);
- сукупність напрямків аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства – об'єкта дослідження, які є складовими узагальнюючого інтегрального показника (ефективність підприємницької діяльності,

ризикованість діяльності, довгострокові та короткострокові перспективи платоспроможності, ефективність управління підприємством – об'єктом дослідження тощо);

- форма подання кінцевої (вихідної) інформації (визначення абсолютної величини інтегрального показника, формування порівняльної таблиці тощо);

- методика формування пропозиції щодо провадження заходів з метою – забезпечення досягнення мети комплексного фінансового аналізу.

На другому етапі передбачається обґрунтування процедур та проведення первинної обробки, узагальнення та консолідації вхідної фінансової інформації. Практична реалізація такої первинної обробки інформації має відповідати критеріям оперативності формування та отримання готової для подальшої математичної обробки фінансової інформації.

Отже, для забезпечення виконання завдань, які висувуються на другому етапі моделі, що розглядається, реалізується така сукупність ітерацій:

- групування інформаційних джерел відповідно до визначених напрямків дослідження фінансового стану об'єкта аналізу та формування об'єктів спостереження (зокрема, платоспроможність, ділова активність, фінансові результати, майно підприємства тощо);

- формування відповідно до специфіки цільової функції сукупності фінансових показників та коефіцієнтів як форми узагальнення даних за згрупованими інформаційними джерелами;

- обґрунтування вибору форм обробки вхідної інформації відповідно до визначеної сукупності показників.

Третій етап моделі обробки вхідної інформаційної бази передбачає забезпечення технічної реалізації методичних засад, визначених на першому етапі моделі, на підставі обґрунтованої на другому етапі сукупності сфер аналізу та об'єктів дослідження. При цьому забезпечується вибір необхідної методики (поєднання математичних, статистичних та/або аналітичних моделей) консолідації результатів первинної обробки вхідної інформації за певними напрямками дослідження, визначення структури та порядку формування цільового інтегрального показника як вихідної інформації комплексного фінансового аналізу. Ефективність комплексного фінансового аналізу та адекватність кінцевих результатів поставленим завданням не в останню чергу забезпечується доцільністю вибору інструментарію, що здійснюється на даному етапі, та обґрунтованістю такого вибору.

Інструментарій, що може бути використаний виконавцем комплексного аналізу для обробки вхідної фінансової інформації, широко представлений у літературі з питань фінансового аналізу цілим рядом формалізованих методик, які, відповідно до специфіки їх загальних характеристик, можна об'єднати у три великі групи:

- ранжування фінансових показників та коефіцієнтів;

- розрахунок інтегрального показника фінансового стану підприємства – об'єкта дослідження;

- порівняння розрахункових показників з еталонними величинами.

Отримання формалізованих даних математичного, статистичного та аналітичного узагальнення вхідної фінансової інформації щодо підприємства – об'єкта дослідження не завершує процедури комплексного фінансового аналізу, оскільки вони потребують відповідної інтерпретації та пояснення, яке відбувається на *четвертому етапі* моделі обробки вхідної інформаційної бази. Інтерпретація результатів обробки фінансової інформації має здійснюватися, зважаючи на сталу однозначну систему критеріїв, що відповідають напрямкам комплексного аналізу та запитам замовників дослідження.

При цьому формулювання висновків щодо об'єкта дослідження на підставі проведених розрахунків не тільки дає можливість замовникам комплексного аналізу одержати відповіді на поставлені ними питання, а й є основою прогнозування зміни економічного потенціалу об'єкта дослідження. Таким чином, органічним доповненням до попереднього етапу комплексного аналізу є процес формування сценаріїв майбутнього тренду фінансово-господарської діяльності підприємства, що має місце на останньому – *п'ятому етапі*.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність, мету і значення комплексного фінансового аналізу.
2. Яких вимог необхідно дотримуватись при проведенні комплексного фінансового аналізу?
3. Що слугує базою для забезпечення порівняльного аналізу?
4. Назвіть критерії, яким повинна відповідати інформаційна база комплексного фінансового аналізу.
5. Які проблемні питання виникають у процесі проведення комплексного фінансового аналізу?
6. Розкрийте загальну схему комплексного фінансового аналізу.
7. Висвітліть методи комплексного фінансового аналізу.
8. Які чинники впливають на вибір методу комплексного фінансового аналізу?
9. Назвіть недоліки звітної інформації, які необхідно враховувати для об'єктивності комплексного фінансового аналізу.

Література: 1, 2, 4, 7, 12, 16, 21, 23.

ЧАСТИНА 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття є однією з основних форм навчання, які допомагають формувати погляди, виробляють уміння формулювати думки, висловлювати їх, критично підходити до власних поглядів і розвивають практичні навички студентів.

Під час підготовки до практичних занять студент повинен зрозуміти й засвоїти теоретичний матеріал з теми, відпрацювати питання, які виносяться на самостійне вивчення, ознайомившись з рекомендованою літературою; підготуватися до участі в дискусії з питань, які виносяться на практичне заняття, і вирішити практичні та тестові завдання.

Тема 1. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

План

1. Зміст і поняття фінансової звітності.
2. Основні форми фінансової звітності підприємств.

Література: 1, 4, 9, 10, 19, 23.

Тестові завдання

1. Фінансова звітність – це:

- а) звітність, що містить інформацію про фінансовий стан підприємства за звітний період;
- б) бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства за звітний період;
- в) звітність, що засвідчує зобов'язання однієї сторони сплатити грошові кошти іншій стороні в зазначений термін;
- г) вірної відповіді немає.

2. Активи – це:

- а) частина в активах підприємства, що залишається після відрахування його зобов'язань;

б) ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигід у майбутньому;

в) усі зобов'язання, що не є поточними зобов'язаннями;

г) короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, що вільно конвертуються у визначені суми коштів і що характеризуються незначним ризиком змін вартості.

3. Метою якого звіту є надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки та збитки від діяльності підприємства за звітний період?

а) «Баланс»;

б) «Звіт про фінансові результати»;

в) «Звіт про рух коштів»;

г) «Звіт про власний капітал».

4. Звичайна діяльність – це:

а) основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю;

б) операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою підприємства і забезпечує основну частку його доходу;

в) будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що забезпечують її чи виникають у результаті її проведення;

г) усі відповіді вірні.

5. Кошти – це:

а) готівка, кошти на рахунках у банках і депозити до запитання;

б) фінансові інвестиції, що вільно конвертуються у суми коштів і характеризуються незначним ризиком зміни їхньої вартості;

в) ресурси, що контролюються підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигід у майбутньому;

г) готівка, фінансові інвестиції, кошти на рахунках у банках..

6. Оборотні активи – це:

а) короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, що вільно конвертуються у визначені суми коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості;

б) кошти і їхні еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного чи циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати Балансу;

в) активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку, зростання вартості капіталу або інших вигід для інвестора;

г) усі активи підприємства.

7. У статті Балансу «Довгострокові фінансові інвестиції» відображаються:

а) фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, що не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент;

б) заборгованість юридичних та фізичних осіб, що не виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після дванадцяти місяців із дати Балансу;

в) витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи або послуги;

г) зафіксована в установчих документах загальна вартість активів власників, що є внеском у капітал підприємства.

8. *Основна діяльність – це:*

а) операція, що відрізняється від звичайної діяльності підприємства, і не очікується, що вона буде повторюватися періодично в кожному наступному звітному періоді;

б) операції, пов'язані з виробництвом чи реалізацією продукції (товарів, послуг, робіт), що є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу;

в) будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що забезпечують її або виникають у результаті її проведення;

г) усі відповіді не вірні.

9. *Операційна діяльність – це:*

а) операція, що відрізняється від звичайної діяльності підприємства, і не очікується, що вона буде повторюватися періодично в кожному наступному звітному періоді;

б) операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, послуг, робіт), що є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу;

в) будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що забезпечують її чи виникають у результаті її проведення;

г) основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Тема 2. Аналіз майна підприємства

План

1. Вертикальний і горизонтальний аналіз балансу підприємства.
2. Загальна оцінка стану майна підприємства та його складових частин.
3. Аналіз виробничого потенціалу підприємства.
4. Основні показники оцінки майнового стану підприємства.
5. Аналіз складу і динаміки мобільних (оборотних) коштів.

6. Аналіз складу і динаміки необоротних активів.

Література: 1, 2, 4, 5, 11, 15, 16, 20.

Тестові завдання

1. Який перший етап аналізу майна підприємства:

- а) вертикальний та горизонтальний аналіз балансу;
- б) загальна оцінка стану підприємства та його складові частини;
- в) аналіз виробничого потенціалу (основні засоби, виробничі запаси, незавершене виробництво);
- г) розрахунок та аналіз основних показників оцінки майнового стану підприємства.

2. До основних показників майнового стану не належать:

- а) сума господарських засобів, що знаходяться в розпорядженні підприємства;
- б) частка основних засобів у активах;
- в) коефіцієнт покриття запасів;
- г) коефіцієнт зносу активної частки основних засобів.

3. Коефіцієнт оновлення визначається за формулою:

- а) знос / балансова вартість основних засобів за первісною вартістю;
- б) відношення вартості основних засобів до підсумку балансу – нетто;
- в) балансова вартість основних засобів, що надійшли за період звіту / балансова вартість основних засобів на кінець періоду;
- г) підсумок балансу на початок року / підсумок балансу на кінець року.

4. В основі вертикального аналізу лежить:

- а) подання бухгалтерської звітності у вигляді відносних величин, що характеризують структуру узагальнюють підсумкових показників, що узагальнюють;
- б) обчислення базисних темпів зростання балансових статей або статей звіту про фінансові результати;
- в) розрахунок основних показників оцінки майнового стану;
- г) усі відповіді вірні.

5. Аналіз джерел майна підприємства здійснюється за даними:

- а) «Балансу»;
- б) «Звіту про фінансові результати»;
- в) «Звіту про рух коштів»;
- г) «Звіту про власний капітал».

Практичні завдання

1. За даними таблиці оцінити склад та структуру майна підприємства та зробити висновки.

Розміщення майна	На початок року		На кінець року		Зміни за рік		
	тис. грн	% до підсумку	тис. грн	% до підсумку	тис. грн	% до початку року	% до зміни підсумку активу балансу
Імобілізовані засоби (необоротні активи)							
Нематеріальні активи	1 310		2 068				
Основні засоби	271 564		601 430				
Незавершене будівництво	—		43 913				
Довгострокові фінансові інвестиції	—		1 750				
Інші необоротні активи	—		—				
Усього	272 874		649 161				
Мобільні засоби (оборотні активи)							
Запаси	7 992		8 915				
Розрахунки з дебіторами	86 798		452 911				
Короткострокові фінансові вкладення	—		17 250				
Грошові кошти	2 734		7 262				
Інші оборотні активи	—		7				
Усього	97 524		486 345				
Витрати майбутніх періодів	182		—				
Підсумок	370 580		1 135 506				

2. Виручка за рік зросла з 7200 тис. до 8712 тис. г. о. Середній залишок оборотних коштів збільшився з 344 тис. до 387,2 тис. г.о. Необхідно розрахувати оборотність оборотних коштів в днях, коефіцієнт оборотності, дати їм оцінку і визначити суму грошових коштів, вивільнених з обороту.

3. Визначити вартість вивільнення оборотного капіталу, якщо вартість реалізованої продукції 50 млн грн, вартість оборотних коштів 10 млн грн, тривалість обороту скорочується на 12 днів.

4. За I півріччя 2011 р. підприємство виробило продукцію, виробнича собівартість якої становить 360000 г.о. Витрати, пов'язані з продажем цієї

продукції (комерційні витрати) — 20000 г.о. Середній термін відвантаження готової продукції постачальникам до зарахування виручки за цю продукцію — 5 днів. Визначити оборотний капітал у дебіторській заборгованості.

Тема 3. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

План

1. Аналіз структури капіталу підприємства.
2. Оцінка вартості капіталу підприємства.
3. Ефект фінансового важеля.

Література: 2, 5, 6, 7, 12, 21.

Тестові завдання

1. Загальна сума коштів, яку необхідно сплатити за використання певного обсягу фінансових ресурсів, виражена у відсотках до цього обсягу, називається:

- а) ціна капіталу;
- б) рентабельність капіталу;
- в) зважена ціна капіталу.

2. Можна виділити три основних джерела прибутку:

- а) статутний капітал; пайовий капітал; вилучений капітал;
- б) власний капітал; додатковий вкладений капітал; неоплачений капітал;
- в) позиковий капітал; акціонерний капітал; реінвестований прибуток.

3. Ціна джерела коштів «привілейовані акції» (K_{na}) розраховується за формулою:

- а) розмір фіксованого дивіденду / поточна (ринкова) ціна привілейованої акції;
- б) прогнозне значення дивіденду на найближчий період / поточна (ринкова) ціна привілейованої акції;
- в) прогнозне значення дивіденду на найближчий період / поточна (ринкова) ціна привілейованої акції + прогнозований темп приросту дивідендів.

4. Показник ціни авансованого капіталу визначає:

- а) сформований на підприємстві мінімум повернення на вкладені у його діяльність кошти та їх рентабельність;

б) загальну суму коштів за рік, що витрачені на обслуговування власного та залученого капіталу;

в) ціну існуючої структури капіталу за даними минулих періодів.

5. Який метод отримав найбільше поширення у визначенні ціни джерела засобів «прости акції» (K_{oa}):

а) модель Гордона;

б) теорія Модільяні-Міллера;

в) метод розрахунку норми рентабельності інвестицій;

г) CAPM.

6. Леверидж – це:

а) деякий фактор, незначна зміна якого може призвести до істотної зміни результатів;

б) рух засобів, пов'язаних із придбанням або реалізацією основних засобів і нематеріальних активів;

в) отримання виручки від реалізації, аванси, сплата за рахунками постачальників та одержання короткострокових кредитів і позик.

7. Існує три види левериджу:

а) виробничий леверидж; фінансовий леверидж; економічний леверидж;

б) виробничий леверидж; фінансовий леверидж; виробничо-фінансовий леверидж;

в) фінансовий леверидж; економічний леверидж; математичний леверидж.

8. Виробничий леверидж – це:

а) потенційна можливість впливати на прибуток підприємства шляхом зміни обсягу і структури довгострокових пасивів;

б) потенційна можливість впливати на валовий дохід шляхом зміни структури собівартості й обсягу випуску;

в) леверидж, для якого характерний взаємозв'язок трьох показників: виторг, витрати виробничого і фінансового характеру та чистий прибуток.

9. Метод «мертвої точки» щодо оцінки і прогнозування левериджу полягає:

а) у визначенні для кожної конкретної ситуації обсягу випуску, що забезпечує беззбиткову діяльність;

б) у визначенні для кожної конкретної ситуації обсягу випуску, що забезпечує збиткову діяльність;

в) у прийнятті управлінських рішень інвестиційного характеру.

10. Рівень виробничого левериджу прийнято вимірювати таким показником:

а) темп зміни валового доходу / темп зміни обсягу реалізації в натуральних одиницях, %;

б) темп зміни чистого прибутку / темп зміни валового доходу, %;

в) темп зміни валового доходу / темп зміни чистого прибутку.

Практичні завдання

1. Для заснування нового бізнесу потрібно 350000 г.о. Можливі два варіанти залучення коштів:

Варіант 1. Випуск незабезпечених боргових зобов'язань на суму 150000 у.о. під 15% плюс 200000 у.о. звичайних акцій номіналом 5 г.о.

Варіант 2. Випуск незабезпечених боргових зобов'язань на суму 170000 г.о. під 22% плюс 180000 г.о. звичайних акцій номіналом 9 г.о.

Прибуток до сплати відсотків, податків та дивідендів прогнозується в наступному році в розмірі 95680 г.о. Ставка податку на прибуток 23%.

Визначити дохід на акцію, на який можуть розраховувати акціонери в кожному з варіантів.

2. Компанія Б емітувала 18-відсоткові боргові зобов'язання. Чому дорівнює ціна цього джерела, якщо податок на прибуток компанії становить 25%?

3. Розрахувати середньозважену ціну капіталу компанії А, якщо структура її джерел така:

Джерела коштів	Частка в загальному обсязі джерел, %	Ціна, %
1. Акціонерний капітал	60	16
2. Довгострокові боргові зобов'язання	15	19,5
3. Короткострокові боргові зобов'язання	25	7,8

4. Ринкова ціна акцій компанії 15,7 г.о. Фіксований дивіденд прогнозується у розмірі 2,5 г.о.

Визначити ціну власного капіталу компанії.

5. Необхідно проаналізувати рівень виробничого левериджу трьох підприємств А, Б, В, якщо є такі дані:

Показник	А	Б	В
1. Ціна одиниці продукції, г.о.	5,5	5,5	5,5
2. Змінні витрати на одну одиницю продукції, г.о.	2,07	1,6	1,28
3. Постійні витрати, г. о.	246 700	310 500	400 600
4. Обсяг реалізації, одиниць у базисному періоді	120 000	120 000	120 000
у звітному періоді	138 000	138 000	138 000

Для зручності проведення необхідних розрахунків рекомендується використовувати таку аналітичну таблицю:

Підприємство	Обсяг реалізації, одиниць	Обсяг реалізації, г.о.	Повні витрати, г.о.	Валовий прибуток, г.о.

Тема 5. Аналіз грошових потоків

План

1. Поняття, види і значення грошових потоків підприємства.
2. Аналіз руху грошових коштів.
3. Оцінка ануїтетів.
4. Оцінка оптимального рівня грошових коштів.

Література: 1, 5, 8, 17, 20, 23, 25.

Тестові завдання

1. *Тривалість фінансового циклу (ТФЦ) у днях розраховується за формулою:*

а) тривалість операційного циклу (ТОЦ) – час обороту кредиторської заборгованості (ЧОК);

б) тривалість операційного циклу (ТОЦ) + час обороту кредиторської заборгованості (ЧОК);

в) час обороту виробничих запасів (ЧОЗ) + час обороту дебіторської заборгованості (ЧОД) – час обороту кредиторської заборгованості (ЧОК);

г) вірні відповіді а, в.

2. *Методи аналізу грошових потоків класифікуються на:*

а) прямий та непрямий методи;

б) прямий та пропорційний методи;

в) методи обробки рядів динаміки;

г) формалізовані та неформалізовані;

3. *Які види діяльності розглядаються при аналізі руху грошових коштів?*

а) операційна діяльність;

б) інвестиційна діяльність;

в) фінансова діяльність;

г) інші операції;

д) усі відповіді вірні;

є) вірні відповіді а, в.

4. Які моделі застосовуються до грошових коштів, розроблені в теорії управління запасами, що дозволяють оптимізувати величину грошових коштів?

- а) модель Манделла-Флемінга;
- б) модель Баумоля та Міллера-Орра;
- в) крива Філіпса та Лоренца;
- г) модель Хікса-Хансена.

5. Яку модель використовують підприємства, для яких не можна визначити надходження та використання грошових коштів на кожний день?

- а) модель Баумоля;
- б) модель Міллера-Орра;
- в) модель Манделла-Флемінга;
- г) модель Хікса-Хансена.

6. Яка модель передбачає, що підприємство починає працювати, маючи максимальний і доцільний для нього рівень грошових коштів, а потім постійно витрачає їх протягом певного періоду часу:

- а) модель Манделла-Флемінга;
- б) модель Міллера-Орра;
- в) модель Баумоля;
- г) модель Хікса-Хансена.

Практичні завдання

1. Аналізується два варіанти накопичення коштів за схемою ануїтету постнумерандо, тобто надходження грошових коштів здійснюється наприкінці відповідного часового інтервалу:

Варіант 1: роблять внесок на депозит 700 г.о. кожні півроку за умови, що банк нараховує 16% річних з піврічним нарахуванням відсотків.

Варіант 2: здійснюється щорічний внесок у розмірі 1150 г.о. на умовах 10% річних за умови щорічного нарахування відсотків.

Необхідно визначити:

- яка сума коштів буде на рахунку через 11 років при реалізації кожного з планів? Який варіант привабливіший?
- Чи зміниться ваш вибір, якщо відсоткова ставка у варіанті 2 буде зменшена до 8%?

2. З метою реконструкції основного виробництва компанія А залучила банківський кредит на п'ять років у розмірі 200000 г.о. під 12% річних, які нараховуються за схемою складних відсотків на непогашений залишок. Повертати необхідно однаковими сумами наприкінці кожного року.

Визначте величину річного платежу.

3. З метою розширення виробництва мале підприємство А залучило кредит на сім років у розмірі 310100 г.о. під 14% річних. Повертати треба однаковими сумами на початку кожного року.

Необхідно визначити загальну суму відсотків до сплати.

4. Ураховуючи прогнозні дані щодо обсягів реалізації продукції, підприємству А з метою розширення виробництва необхідно через сім років придбати виробниче приміщення, для чого необхідно мати 450500г.о. Найбільш безпечним способом накопичення є придбання безризикованих державних цінних паперів, в які підприємство має намір щорічно вкладати кошти за схемою постнумерандо.

Необхідно визначити величину цих внесків, якщо даний вид цінних паперів генерує річний дохід за ставкою 14% при піврічному нарахуванні відсотків.

5. Підприємство з метою підтримання конкурентоспроможності купує нову технологічну лінію для виробництва продукції за 1750670 г.о. на таких умовах:

25% вартості необхідно сплатити негайно; залишкову частку необхідно погашати річними платежами протягом восьми років з нарахуванням 12% річних на непогашену частину кредиту за схемою постнумерандо.

Необхідно визначити загальну суму відсотків до сплати.

Тема 6. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства

План

1. Сутність ліквідності і платоспроможності підприємства.
2. Аналіз ліквідності балансу.
3. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності.

Література: 1, 2, 4, 7, 13, 18, 23.

Тестові завдання

1. Ліквідність – це:

а) наявність у підприємства грошових коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що вимагає негайного погашення;

б) спроможність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх строку;

в) оцінка структури капіталу за даними минулих періодів;

г) наявність боргів, строк погашення яких не перевищує одного року.

2. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються умови:

- а) $A1 \leq П1$; $A2 \leq П2$; $A3 \leq П3$; $A4 \geq П4$;
- б) $A1 \leq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \geq П3$; $A4 \leq П4$;
- в) $A1 \geq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \geq П3$; $A4 \leq П4$;
- г) $A1 \leq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \leq П3$; $A4 \geq П4$.

3. Який із цих коефіцієнтів не належить до головних коефіцієнтів ліквідності?

- а) загальний коефіцієнт покриття;
- б) коефіцієнт швидкої ліквідності;
- в) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- г) коефіцієнт ліквідної платоспроможності.

4. Коефіцієнт швидкої ліквідності визначається:

- а) грошові кошти / поточні зобов'язання;
- б) оборотні активи – запаси / поточні зобов'язання;
- в) оборотні активи / поточні зобов'язання;
- г) грошові кошти / капітал, що функціонує.

5. Платоспроможність – це:

а) наявність у підприємства грошових коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що вимагає негайного погашення;

б) спроможність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх строку;

в) економічні відносини між юридичними та фізичними особами і державами з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення і, як правило, виплатою відсотка;

г) рух засобів, пов'язаних із придбанням чи реалізацією основних засобів та нематеріальних активів.

7. В якому розділі балансу містяться відомості з короткострокових зобов'язань підприємства:

- а) II розділ активу;
- б) III розділ активу;
- в) III розділ пасиву;
- г) IV розділ пасиву.

8. Найменш ліквідним активом є:

- а) дебіторська заборгованість;
- б) грошові кошти та їх еквіваленти;
- в) короткострокові інвестиції;
- г) запаси.

9. Величина власних оборотних коштів розраховується за формулою:

- а) власний капітал + довгострокові кредити банків + довгострокові позики – необоротні активи;
- б) власний капітал + довгострокові кредити банків – необоротні активи;
- в) довгострокові кредити банків + довгострокові позики – необоротні активи;
- г) власний капітал + довгострокові кредити банків + довгострокові позики.

10. Який показник характеризує ту частину власних обігових коштів, що знаходяться у формі грошових коштів, які мають абсолютну ліквідність?

- а) показник маневреності власних обігових коштів;
- б) величина власних оборотних коштів;
- в) коефіцієнт покриття запасів;
- г) частка власних оборотних коштів у загальній їх сумі;
- д) усі відповіді вірні.

Практичні завдання

1. На підставі інформації, наведеної нижче, необхідно розрахувати коефіцієнт платоспроможності та оцінити стан і динаміку платоспроможності суб'єкта господарювання за звітний період.

Грошові кошти			Майбутні платежі		
Вид коштів	Звітний період		Вид платежів	Звітний період	
	початок	кінець		початок	кінець
Каса	5 617	4 671	Податки	9 372	12 713
Розрахунковий рахунок	114 368	97 513	Оплата праці	36 064	43 417
Інші грошові кошти	14 761	19 207	Платежі постачальникам	86 517	77 317

2. Використовуючи надану бухгалтерську інформацію, оцініть ліквідність підприємства А, зіставляючи елементи поточних активів, згруповані за ступенем ліквідності, з відповідними елементами поточних пасивів, згрупованих за ступенем строковості їх погашення.

Стан поточних активів

Показник	На початок періоду	На кінець періоду
Оборотні активи, всього:	650 262	631 233
Виробничі запаси, всього	168 504	178 756

У тому числі залежані	52 891	61943
Незавершене виробництво	22 715	83 486
Витрати майбутніх періодів	27 944	66 315
Готова продукція, всього	87 338	25 449
У тому числі готова продукція, що не користується попитом	29 456	9 716
Дебіторська заборгованість, всього	275 045	221 463
У тому числі сумнівна	64 312	57 725
Грошові кошти	68 716	55 764

Стан короткострокових пасивів

Показник	На початок періоду	На кінець періоду	Короткострокова заборгованість		
			прострочена	строк погашення 1 місяць	строк погашення 3 місяці і більше
Короткострокові кредити банку	110 560	150 650	—	—	150 650
Кредиторська заборгованість, всього:	306 956	421 287	26 587	301 176	93 524
У тому числі:					
за товари та послуги	180 310	226 920	18 634	127 526	80 760
за заробітною платою	26 715	42 361	2 939	39 422	—
за платежами до бюджету	45 613	37 517	—	37 517	—
за розрахунками за соцстрахом	54 318	44 650	—	44 650	—
за позабюджетними платежами	—	18 348	—	18 348	—
іншим кредиторам	—	51 491	5 014	33 713	12 764
Короткострокові пасиви — всього	417 516	571 937	26 587	301 176	244 174

На початок періоду питома вага прострочених короткострокових пасивів становила 9%, зі строком погашення 1 місяць – 68%; 3 місяці і більше – 23%.

3. Використовуючи надану інформацію за рік і враховуючи швидкість обороту дебіторської та кредиторської заборгованості, установіть нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності для підприємства №1 та підприємства №2.

Показник	Підприємство 1	Підприємство 2
Величина оборотних активів, усього	114 763	245 713
У тому числі величина дебіторської заборгованості	51 582	42 610
Величина короткострокових пасивів, усього	60 402	136 507
У тому числі величина кредиторської заборгованості	13 013	68 449
Обсяг реалізації продукції	464 240	613 570
Величина сукупних витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції	371 392	490 856

Тема 7. Аналіз фінансової стійкості підприємства

План

1. Значення фінансової стійкості підприємства.
2. Аналіз абсолютних і відносних показників фінансової стійкості.
3. Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства.

Література: 1, 2, 6, 8, 10, 23, 25.

Тестові завдання

1. Який показник дає загальну оцінку фінансової стійкості?
 - а) співвідношення власних і залучених коштів;
 - б) коефіцієнт фінансової залежності;
 - в) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
 - г) вірної відповіді не має.
2. Фінансова стійкість – це:
 - а) спроможність підприємства вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями;
 - б) наявність у підприємства грошових коштів і еквівалентів;
 - в) визначений стан рахунків підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність;
 - г) рух засобів, пов'язаних з придбанням чи реалізацією основних засобів.
3. Який з цих показників не належить до оцінки фінансової стійкості підприємства:
 - а) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
 - б) коефіцієнт концентрації власного капіталу;
 - в) коефіцієнт структури довгострокових вкладень;
 - г) обсяг власних оборотних коштів.
4. Коефіцієнт фінансової залежності розраховується:
 - а) власний капітал / валюта балансу;
 - б) валюта балансу / власний капітал;
 - в) власні кошти / власний капітал;
 - г) залучений капітал / власний капітал.
5. Який коефіцієнт характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність?
 - а) коефіцієнт концентрації власного капіталу;
 - б) коефіцієнт фінансової залежності;
 - в) коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів;

г) коефіцієнт структури залученого капіталу.

6. Коефіцієнт концентрації власного капіталу визначається так:

- а) власний капітал / усього господарчих коштів;
- б) усього господарчих коштів / власний капітал;
- в) власні кошти / власний капітал;
- г) залучений капітал / власний капітал.

7. Який показник є протилежним коефіцієнту фінансової залежності?

- а) коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- б) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- в) коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів.

8. Який показник розраховується за формулою:

довгострокові зобов'язання / залучений капітал?

- а) коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- б) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- в) коефіцієнт структури позичкового капіталу;
- г) коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів.

Практичні завдання

1. Розрахувати коефіцієнти та оцінити фінансову стійкість підприємства на підставі даних:

Показник	Тисяч г.о.
1. Власні кошти	200
2. Позикові кошти	150
3. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	Визначити
4. Власні оборотні кошти	30
5. Коефіцієнт маневреності оборотних коштів	Визначити
6. Сума накопиченої амортизації	60
7. Первісна вартість майна	130
8. Коефіцієнт накопичення амортизації	Визначити
9. Вартість основних засобів	170
10. Вартість майна за підсумком балансу	350
11. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	Визначити
12. Кількість днів обороту оборотних коштів	15
13. Коефіцієнт оборотності	10
14. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Визначити
15. Середня вартість оборотних коштів	150
16. Виручка від реалізації	3000
17. Коефіцієнт оборотності	20
18. Середня іммобілізація коштів у розрахунки	460
19. Середній строк погашення дебіторської заборгованості	Визначити
20. Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках (дебіторської заборгованості)	Визначити

2. Проаналізувати показники фінансової стійкості підприємства за даними таблиці:

Показник	На початок року	На кінець року
1. Коефіцієнт автономії	0,90	0,85
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,11	1,17
3. Коефіцієнт позикових коштів	0,11	0,17
4. Коефіцієнт покриття інвестицій	0,90	0,85
5. Коефіцієнт забезпечення поточних активів власними оборотними коштами	0,09	0,14
6. Коефіцієнт забезпечення матеріально-виробничих запасів власними оборотними коштами	0,14	0,18
7. Коефіцієнт співвідношення матеріально-виробничих запасів і власних оборотних коштів	6,7	5,6
8. Коефіцієнт покриття матеріально-виробничих запасів	0,68	0,58
9. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,01	0,03
10. Коефіцієнт маневреності функціонуючого капіталу	0,29	0,22
11. Індекс постійного активу	0,90	0,97
12. Коефіцієнт реальної вартості майна	0,95	0,92
13. Коефіцієнт накопичення амортизації	0,49	0,51
14. Коефіцієнт співвідношення поточних активів і майна	0,13	0,20

3. Визначити маневреність власних оборотних коштів, загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт критичної оцінки та коефіцієнт автономії (незалежності), зробити висновки. Дані в тис. грн:

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення
1. Власні кошти	55	50	
2. Майно підприємства	100	102	
3. Гроші	30	25	
4. Ринкові цінні папери	5	5	
5. Дебіторська заборгованість	20	28	
6. Активи	100	120	
7. Зобов'язання	30	45	
8. Поточні пасиви	70	78	
9. Функціонуючий капітал	70	78	

Тема 8. Аналіз ділової активності підприємства

План

1. Теоретичні аспекти оцінки ділової активності суб'єктів господарювання.
2. Основні напрямки оцінки ділової активності підприємства.

3. Методика здійснення аналізу ділової активності підприємства.

Література: 2, 3, 5, 12, 21.

Тестові завдання

1. Показники ділової активності характеризують:

- а) результати й ефективність поточної основної виробничої діяльності;
- б) структуру капіталу;
- в) залежність підприємства від зовнішніх інвесторів;
- г) частину вартості запасів, що покривається власними оборотними коштами.

2. Який з нижченаведених показників не належить до групи показників ділової активності підприємства?

- а) продуктивність праці;
- б) оборотність коштів;
- в) період окупності власного капіталу;
- г) тривалість операційного циклу.

3. Коефіцієнт оборотності мобільних засобів розраховується:

- а) виручка від реалізації продукції / середня за період величина запасів і витрат за балансом + середня за період величина коштів, розрахунків та інших активів;
- б) виручка від реалізації продукції / середня за період величина коштів, розрахунків та інших активів;
- в) виручка від реалізації продукції / середня за період величина готової продукції;
- г) усі відповіді вірні.

4. Аналіз ділової активності здійснюється за такими якісними критеріями:

- а) широта ринку збуту продукції;
- б) наявність продукції, що поставляється на експорт;
- в) репутація підприємства, популярність у клієнтів;
- г) усі відповіді вірні.

5. Який показник ділової активності показує, за якими середніми темпами підприємство може розвиватися у майбутньому?

- а) коефіцієнт стійкості економічного зростання;
- б) чистий прибуток;
- в) оборотність капіталу;
- г) оборотність кредиторської заборгованості.

6. Який показник розраховується за формулою: виручка від реалізації / підсумок середнього балансу-нетто?

- а) коефіцієнт стійкості економічного зростання;
- б) оборотність капіталу;
- в) оборотність власного капіталу;
- г) фондвіддача.

7. Як розраховується показник оборотності запасів у обертах?

- а) собівартість реалізації / середні запаси;
- б) виручка від реалізації / середній розмір власного капіталу;
- в) виручка від реалізації / підсумок середнього балансу-нетто.

8. Який коефіцієнт визначає швидкість обороту мобільних засобів підприємства?

- а) коефіцієнт оборотності мобільних засобів;
- б) коефіцієнт стійкості економічного зростання;
- в) фондвіддача;
- г) оборотність запасів.

9. Зниження якого показника вказує про відносно збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва?

- а) коефіцієнт оборотності мобільних засобів;
- б) коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів;
- в) коефіцієнт оборотності готової продукції.

10. Який показник іноді називають ресурсовіддачею?

- а) коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості;
- б) коефіцієнт оборотності авансованого капіталу;
- в) коефіцієнт стійкості економічного зростання;
- г) чистий прибуток.

Практичні завдання

1. Здійсніть аналіз виконання плану та динаміки обсягу реалізації продукції по концерну «Світанок», якщо є така інформація:

Підприємство та його філії	Обсяг реалізації продукції, г.о.		
	За минулий рік	За звітний рік	
		За планом	За фактом
Головне підприємство	587 650	595 330	601 897
Філія №1 (м. Львів)	287 944	300 500	295 950
Філія №2 (м. Одеса)	478 642	500 000	547 689
Філія №3 (м. Керч)	317 944	385 650	410 970
Усього по підприємству	1 672 180	1 781 480	1 856 506

2. Здійсніть факторний аналіз змін обсягу реалізації продукції. На підставі наданої інформації складіть баланс товарної продукції, г.о.

Показник	За планом	За фактом
1. Випуск товарної продукції	1 918 475	1 931 331
2. Залишок готової продукції на складі: на початок року на кінець року	186 044 127 613	133 443 99 641
3. Залишок товарів відвантажених: на початок року на кінець року	386 914 547 830	401 642 432 755
4. Списано продукції	34 510	77 514

3. Проаналізуйте собівартість товарної продукції концерну за рік, г.о.

Підприємство та його філії	За плановою собівартістю	За фактичною собівартістю
Головне підприємство	428 638	463 461
Філія № 1 (м. Львів)	246 410	266 355
Філія № 2 (м. Одеса)	390 000	471 013
Філія № 3 (м. Керч)	289 238	287 679
Усього	1 354 286	1 488 508

4. Визначити мінімальний обсяг реалізації продукції і виручки від реалізації для досягнення самоокупності за таких умов:

Ціна одиниці продукції – 5 г.о.

Обсяг реалізації за планом – 10000 шт.

Постійні витрати – 20000 г.о.

Змінні витрати – 24000 г.о.

5. За нижче наведеними даними визначити:

а) скільки відсотків прибутку зможе зберегти підприємство, коли виручка від реалізації скоротиться на 25%;

б) відсоток зниження виручки, за якого підприємство повністю залишиться без прибутку та знову опиниться на порозі рентабельності;

в) на скільки відсотків необхідно знизити постійні витрати, щоб при скороченні виручки на 25% та при значенні сили дії операційного важеля – 3, підприємство зберегло 75% очікуваного прибутку.

1. Валова маржа	450 млн грн
2. Постійні витрати	300 млн грн
3. Прибуток	150 млн грн

6. Підприємство має річну виручку від реалізації 250000 тис. г.о., змінні витрати 180000 тис. г.о., постійні витрати 100000 тис. г.о., збиток 30000 тис. г.о. Визначити умови для досягнення критичного обсягу реалізації.

Тема 9. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства

План

1. Завдання й джерела інформації аналізу фінансових результатів.
2. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності.
3. Аналіз показників рентабельності.
4. Оцінка резервів зростання прибутку.

Література: 2, 4, 6, 8, 10, 13, 15, 19.

Тестові завдання

1. Показники рентабельності:

- а) відносні характеристики фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства;
- б) характеризують дохідність підприємства з різних позицій і грукують їх згідно з інтересами учасників економічного процесу та ринкового обміну;
- в) характеризують кінцеві результати господарювання і визначають співвідношення між наявними та використаними ресурсами;
- г) це інструмент інвестиційної політики і ціноутворення;
- д) вірні відповіді а, б, в;
- є) усі відповіді вірні.

2. Загальна рентабельність виробництва (рентабельність фондів визначається:

- а) прибуток / середньорічна вартість основних фондів;
- б) $\text{прибуток} \times 100 / (\text{середньорічна вартість основних фондів} - \text{середньорічні залишки матеріальних оборотних коштів})$;
- в) $\text{прибуток} \times 100 / (\text{середньорічна вартість основних фондів} + \text{середньорічні залишки матеріальних оборотних коштів})$;
- г) прибуток / середній розмір позичкового капіталу.

3. Рентабельність реалізованої продукції (рентабельність продажів) розраховується за формулою:

- а) $\text{прибуток} \times 100 / \text{виручка від реалізації продукції}$;
- б) $\text{товарна продукція у відпускних цінах} \times 100 / \text{собівартість товарної продукції}$;
- в) $\text{прибуток} \times 100 / \text{собівартість одиниці продукції}$;
- г) $\text{виручка від реалізації продукції} / \text{прибуток} \times 100$.

4. Рівень рентабельності одиниці продукції визначають 2 фактори:

- а) зміна продажноної ціни та зміна собівартості;
- б) зміна фондомісткості та зміна коефіцієнта закріплення матеріальних оборотних коштів;

в) зміна частки прибутку на 1 грн та зміна фондівіддачі основних виробничих фондів;

г) вірної відповіді не має.

5. Який коефіцієнт рентабельності відображає ефективність використання всього майна підприємства:

а) рентабельність продажів;

б) рентабельність власного капіталу;

в) рентабельність перманентного капіталу;

г) рентабельність усього капіталу фірми.

6. Динаміка якого показника впливає на рівень котирування акцій:

а) рентабельність власного капіталу;

б) рентабельність усього капіталу фірми;

в) рентабельність продажів.

7. Зменшення якого показника свідчить про зниження цін при постійних витратах на виробництво продукції:

а) рентабельність власного капіталу;

б) рентабельність усього капіталу фірми;

в) рентабельність продажів;

г) період окупності власного капіталу.

8. Як розраховується рівень рентабельності виробництва:

а) балансовий прибуток / середньорічна вартість виробничих фондів;

б) середньорічна вартість виробничих фондів / балансовий прибуток;

в) балансовий прибуток / середньорічна вартість основних фондів.

9. Рентабельність одиниці продукції визначається:

а) $\text{прибуток} \times 100 / \text{виручка від реалізації продукції}$;

б) $\text{товарна продукція у відпускних цінах} \times 100 / \text{собівартість товарної продукції}$;

в) $\text{прибуток} \times 100 / \text{собівартість одиниці продукції}$;

г) $\text{виручка від реалізації продукції} / \text{прибуток} \times 100$.

Практичні завдання

1. Підприємство виготовляє запчастини до автомобілів – масляні фільтри – і реалізує їх по 10 г.о. за фільтр. Змінні витрати на одиницю продукції – 3,6 г.о. Квартальний обсяг продажу – 250 тис. шт. Постійні витрати підприємства становлять 975000 г.о. Поріг рентабельності перейдено. Надходить комерційна пропозиція продати додатково 20 тис. фільтрів по 5,25 г.о. Виконання цього замовлення пов'язане зі зростанням змінних витрат на 72 тис. г.о. Постійні витрати не змінюються. Чи варто прийняти пропозицію?

2. Фірма «Пошук» випускає каркаси. Виробничі витрати – 120

грн/шт., змінні витрати на збут – 14 грн/шт., середні постійні витрати – 8 грн/шт. Фірма випускає 10000 каркасів, ціна – 200 грн/шт. До фірми надходить пропозиція на закупівлю 5000 каркасів. Якщо фірма прийме цю пропозицію, то постійні витрати зростуть на 10 тис. грн, що змусить відмовитись від виготовлення 2000 шт. каркасів в основному виробництві. Оцінити мінімально прийнятну ціну каркасів за отриманим замовленням, яка б забезпечила одержання прибутку на вже досягнутому фірмою рівні.

3. Визначити резерви зростання прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції і за рахунок зниження собівартості продукції на підставі таких даних:

Вид продукції	Можливий обсяг реалізації, шт.	Резерви збільшення обсягу реалізації, шт.	Резерв зниження собівартості продукції, грн	Фактична сума прибутку за 1 шт., грн	Резерви збільшення суми прибутку за рахунок	
					збільшення обсягу реалізації, тис. грн	зниження собівартості продукції, тис. грн
А	50 440	1940	20	70	Визначити	Визначити
Б	55 100	2 100	12	98	Визначити	Визначити
В	32 240	1740	10	179	Визначити	Визначити
Г	26 658	1058	13	205	Визначити	Визначити
Усього	—	—	—	—	Визначити	Визначити

Тема 10. Аналіз кредитоспроможності підприємства

План

1. Сутність кредитоспроможності та необхідність її оцінювання.
2. Оцінка кредитоспроможності позичальника.
3. Система показників, що характеризують фінансовий стан позичальника, та методика її оцінювання.
4. Визначення класу позичальника.

Література: 2, 4, 5, 7, 12, 13, 16, 20, 25.

Тестові завдання

1. Кредит – це:

а) економічні відносини між юридичними і фізичними особами та державами за умов перерозподілу вартості на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка;

б) сума перевищення видатків держави над його доходами;

в) здатність задовольняти найменш інтенсивну потребу;

г) вірної відповіді не має.

2. Оцінювання фінансового стану позичальника для визначення його кредитоспроможності виконується таким

чином:

а) обчислення значень показників, що характеризують фінансовий стан позичальника;

б) обчислення та узагальнення показників і визначення класу надійності позичальника;

в) обчислення значень показників, що характеризують ліквідність та платоспроможність підприємства-позичальника;

г) вірні відповіді а, б;

д) вірні відповіді а, в.

3. Який коефіцієнт, що характеризує оцінку кредитоспроможності підприємства, визначає наявність, обсяг та якість забезпечення повернення кредиту?

а) коефіцієнт маневреності власних коштів;

б) коефіцієнт забезпечення кредиту;

в) коефіцієнт автономії;

г) коефіцієнт ліквідності.

4. Коефіцієнт загальної ліквідності позичальника:

а) характеризує, наскільки короткострокові зобов'язання можуть бути негайно погашені грошовими коштами та цінними паперами;

б) указує частку залучених коштів у розрахунку на 1 грн власних коштів позичальника;

в) характеризує, наскільки обсяг поточних зобов'язань за кредитами і розрахунками може бути погашений за рахунок усіх мобілізованих оборотних активів, та чи здатний позичальник взагалі розрахуватися по своїх боргових зобов'язаннях;

г) показує частку власних коштів у загальній сумі заборгованості підприємства.

5. Скільки класів виділяють залежої від стану платоспроможності, фінансової стійкості, солідності та можливості виконувати свої зобов'язання підприємством-позичальником ?

а) 5;

б) 6;

- в) 3;
- г) 4.

6. Що може бути об'єктом кредитної угоди?

- а) гроші або матеріальні цінності;
- б) позичальник або кредитор;
- в) нематеріальні цінності.

7. Коефіцієнт забезпечення кредиту визначається:

- а) виручка від реалізації за рік / середня валюта балансу;
- б) вартість застави / сума кредиту та відсотків;
- в) виручка від реалізації за рік / середня дебіторська заборгованість;
- г) виручка від реалізації за звітний період / обсяг виробництва за звітний період.

8. Яке нормативне значення коефіцієнта фінансової стійкості позичальника:

- а) не менше 0,2;
- б) не менше 0,5;
- в) не більше 0,2;
- г) не більше 0,5.

9. Який показник визначає можливість погашення за рахунок усіх мобілізованих оборотних активів поточних зобов'язань за кредитами і розрахунками, та чи здатний позичальник узагалі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями?

- а) коефіцієнт ліквідності;
- б) коефіцієнт загальної ліквідності;
- в) коефіцієнт фінансової залежності;
- г) коефіцієнт автономності.

Тема 11. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства

План

1. Сутність та класифікація інвестицій та інвестиційної діяльності.
2. Методологія оцінки реальних інвестицій.
3. Методологія оцінки фінансових інвестицій.

Література: 1, 2, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 22.

Тестові завдання

1. Методи, що використовуються в аналізі інвестиційної діяльності, можна розподілити на групи:

- а) засновані на дисконтованих оцінках;
- б) засновані на оцінках зовнішніх аналітиків;
- в) засновані на облікових оцінках;
- г) вірні відповіді а, в.

2. Який метод ґрунтується на зіставленні величини вихідної інвестиції (IC) із загальною сумою дисконтованих чистих грошових надходжень, що генеруються нею протягом прогнозованого терміну?

- а) метод визначення строку окупності інвестицій;
- б) метод розрахунку чистого приведенного ефекту;
- в) метод розрахунку індексу рентабельності інвестицій;
- г) метод розрахунку норми рентабельності інвестицій.

3. У якому випадку інвестиційний проект треба прийняти, застосовуючи метод розрахунку норми рентабельності інвестицій?

- а) $IRR > CC$;
- б) $IRR < CC$;
- в) $IRR = CC$.

4. Якщо менеджеру необхідно зробити вибір з декількох можливих для реалізації інвестиційних проектів, то він повинен виконати:

- а) порівняльний аналіз проектів різної тривалості;
- б) аналіз альтернативних проектів;
- в) аналіз проектів в умовах інфляції;
- г) аналіз проектів в умовах ризику.

5. Які типи оптимізації розподілу інвестицій виділяють за такими проектами:

- а) просторова оптимізація;
- б) оптимізація у часі;
- в) оптимізація альтернативних проектів;
- г) вірні відповіді а, б;
- д) вірні відповіді в, г.

6. Причини, що обумовлюють необхідність інвестицій:

- а) відновлення наявної матеріально-технічної бази;
- б) освоєння нових видів діяльності;
- в) погашення заборгованості перед кредиторами;
- г) вірні відповіді а, в;
- д) вірні відповіді а, б, в.

7. Зміст показника норми рентабельності при аналізі ефективності планових інвестицій означає:

- а) IRR показує максимально допустимий відносний рівень витрат, що асоціюються з даним проектом;

б) IRR відбиває прогнозу оцінку зміни економічного потенціалу підприємства у разі прийняття розглянутого проекту;

в) IRR дає ймовірну оцінку приросту капіталу підприємства у разі прийняття проекту.

8. Яке з перелічених тверджень є невірним, коли мова йде про оптимізацію в часі:

а) загальна сума фінансових ресурсів, доступних для фінансування в плановому році, обмежена зверху;

б) є кілька доступних інвестиційних проектів, які через обмеженість фінансових ресурсів не можуть бути реалізовані в плановому році одночасно, однак у наступному році вони можуть бути реалізовані;

в) потрібно скласти інвестиційний портфель, що максимізує сумарне можливе зростання капіталу.

Практичні завдання

1. Проект потребує інвестицій у розмірі 160000 г.о. Передбачається отримання щорічних доходів у розмірі 30000 г.о. протягом 15-ти років.

Необхідно оцінити доцільність таких вкладень, якщо коефіцієнт дисконтування дорівнює 15%.

2. Аналізуються чотири проекти, причому А і В, а також Б і Г взаємовиключні проекти. Складіть можливі комбінації проектів та виберіть оптимальну.

	<i>IC</i>	<i>NPV</i>	<i>IRR</i>
А	600	65	25%;
Б	800	29	14%;
В	400	68	20%;
Г	280	30	9%.

3. Підприємство розглядає доцільність придбання нової технологічної лінії. На ринку інноваційної продукції є два відповідні проекти з такими параметрами:

	П1	П2
Ціна проекту	9 500	13 000
Річний дохід	2 100	2 250
Термін експлуатації	8 років	12 років
Ліквідаційна вартість	500	800
Норма прибутку	11%	11%.

Обґрунтуйте доцільність придбання того чи іншого проекту.

4. Обсяг інвестиційних можливостей компанії обмежений 60000 г.о. Є можливість вибору з таких п'яти проектів:

	<i>IC</i>	<i>IRR</i>	<i>NPV</i>
А	25 000	15,3 %	2 435
Б	10 000	18,7 %	1642

В	15 000	22,5 %	3 019
Г	50 000	14,6 %	2 916
Д	35 000	17,4%	4477

Ціна капіталу, що очікується, 11%. Сформууйте оптимальний портфель за критеріями: а) *NPV*, б) *IRR*, в) *PL*

Тема12. Комплексний аналіз фінансового стану підприємства

План

1. Поняття, мета організації та проведення комплексного фінансового аналізу.
2. Методологія організації комплексного фінансового аналізу.
3. Поняття та причини виникнення банкрутства.
4. Основні цілі та значення аналізу ймовірності банкрутства підприємства.
5. Аналіз ймовірності банкрутства.

Література: 1, 2, 4, 7, 12, 16, 21, 23.

Тестові завдання

1. Головною метою комплексного фінансового аналізу є:
 - а) визначення факторів подальшого зниження собівартості;
 - б) визначення загальної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства та рейтингу кожної з складових, які його визначають;
 - в) визначення факторів подальшого економічного зростання.
2. Головними етапами комплексного фінансового аналізу прибутковості є:
 - а) розрахунок динаміки якісних показників використання ресурсів; розрахунок співвідношення приросту ресурсу в розрахунку на один відсоток приросту обсягу виробництва; розрахунок частки впливу інтенсивності на приріст обсягу виробництва продукції; розрахунок відносної економії ресурсів; розрахунок комплексної оцінки всебічної інтенсифікації;
 - б) розрахунок динаміки якісних показників використання ресурсів; розрахунок відносної економії ресурсів; розрахунок комплексної оцінки всебічної інтенсифікації;
 - в) розрахунок показників прибутковості; розрахунок показників динамічності; розрахунок показників ефективності використання економічного потенціалу.

3. Сутність методики комплексної оцінки ефективності господарської діяльності полягає у такому:

а) збір і аналітична обробка вихідної інформації за період часу, що оцінюється; обґрунтування системи показників, які використовуються для рейтингової оцінки фінансового стану, рентабельності й ділової активності підприємства, а також їхня класифікація, розрахунок підсумкового показника рейтингової оцінки; визначення місця підприємства за рейтингом;

б) визначення показників ліквідності;

в) визначення стану підприємства на ринку цінних паперів;

г) визначення продуктивності праці.

4. Вихідні показники для рейтингової оцінки підприємства за даними публічної звітності:

а) показники оцінки прибутковості господарської діяльності; показники оцінки ефективності управління; показники оцінки ділової активності; показники оцінки ліквідності та ринкової стійкості;

б) загальна рентабельність, чиста рентабельність, рентабельність власного капіталу, загальна рентабельність виробничих фондів.

ЧАСТИНА 4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

В освоєнні вузівських навчально-програмних матеріалів циклу фінансових дисциплін, у тому числі і курсу «Фінансовий аналіз», надзвичайно важливу роль відіграє не тільки активна участь студентів на лекційних, семінарських і практичних заняттях, а й їх самостійна робота. Тільки реальне поєднання всіх форм вузівського навчального процесу дасть можливість забезпечити підготовку висококваліфікованих спеціалістів у галузі фінансів, здатних ефективно працювати в умовах ринкової економіки.

Метою самостійної роботи студента з дисципліни «Фінансовий аналіз» є розширення й поглиблення теоретичних і практичних знань у сфері фінансово-господарської діяльності підприємства; набуття уміння застосовувати теоретичні знання при вирішенні конкретних завдань із фінансово-економічної практики.

Самостійна робота студента полягає у вивченні та опрацюванні лекційного матеріалу, роботі з основною і додатковою літературою, законодавчими та нормативними документами, вивчення окремих питань курсу та виконанні практичних завдань.

У процесі самостійної роботи над курсом «Фінансовий аналіз» студент має оволодіти як загальнонауковими методами теоретичного узагальнення факторів (методів діалектичної та формальної логіки), так і специфічними статистичними та економіко-математичними методами аналізу фінансового стану підприємства. Самостійна робота студента повинна привчати його застосовувати сучасну методику фінансового аналізу з використанням графіків, таблиць, діаграм, економіко-математичних методів та комп'ютерної техніки.

У роботі над навчально-програмним матеріалом дуже важливим є вміння студента самостійно підбирати літературні джерела з будь-якого проблемного питання фінансових відносин як у теоретичному, так і в практичному їх аспекті. Літературні джерела повинні містити повний список монографій, брошур, статей, нормативних документів, які стосуються того чи іншого проблемного питання фінансових відносин. Процес формування літературних джерел передбачає складання картотеки на підставі використання відповідних бібліотечних каталогів (систематичного каталогу наукової, навчальної та довідкової літератури університетської бібліотеки; каталогу періодичних видань, довідників і нормативних матеріалів – у читальному залі бібліотеки; систематичних каталогів інших бібліотек). Студент повинен знати, в яких періодичних виданнях публікуються статті з фінансових питань. Найбільша кількість публікацій із фінансових проблем міститься в журналах: «Фінанси України», «Економіка України», «Фінансова тема», «Економічний часопис». Повний перелік статей, опублікованих у журналі за рік, друкується в останньому річному номері журналу. Статті на економічні теми публікуються також у газетах: «Голос України», «Урядовий кур'єр», «Бізнес», «Галицькі контракти» та ін. Законодавчі документи публікуються у «Відомостях Верховної Ради України» та в інших періодичних виданнях (у тому числі в газетах «Урядовий кур'єр» та «Голос України»). Статистична інформація міститься в спеціальних виданнях Держкомстату України, Мінекономіки, Мінфіну, Головної державної податкової адміністрації.

Тема 1. Значення і теоретичні засади фінансового аналізу

Запитання для самостійного вивчення

1. Як пов'язані між собою поняття «фінанси», «фінанси підприємств», «фінансовий менеджмент» та «фінансовий аналіз»?
2. Охарактеризуйте фінансову сферу країни. Яка складова є провідною і чому?
3. Визначте завдання фінансового аналізу, зумовлені завданнями управління підприємством у трьох сферах – фінансовій, інвестиційній та операційній.

4. Сформулюйте мету фінансового аналізу для трьох основних груп користувачів: менеджерів фірми, власників капіталу, кредиторів.

Література: 1, 6, 11, 16, 19, 20, 25.

Завдання для самостійної роботи

1. Оцініть правильність твердження (так, ні)

1. Основні джерела формування фінансових ресурсів – це отримані в порядку перерозподілу кошти.

2. Внутрішній аналіз використовує всі існуючі джерела інформації.

3. Неформалізовані методи аналізу ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях.

4. Регресійний аналіз використовується для відображення взаємозалежності між факторами.

5. Дескриптивні моделі – це моделі описового характеру. Вони ґрунтуються на інформації фінансової звітності, є основними для оцінювання фінансового стану підприємства.

6. Предикативні моделі – це моделі для порівняння фактичних показників діяльності підприємств з розрахунковими.

7. Адитивна модель факторної системи – це результативний показник, що поданий у вигляді алгебричної суми факторних.

2. Вставити пропущені слова у наведеному тексті

1. Зміст фінансового аналізу можна визначити такими складовими: функція _____, _____ функція, _____ дослідження.

2. Предметом фінансового аналізу підприємства є _____ підприємства, їх формування та використання.

3. _____ фінансового аналізу – це системне, комплексне вивчення, вимір та узагальнення впливу факторів на кінцеві результати діяльності підприємства шляхом оброблення спеціальними методами системи показників плану, обліку, звітності та інших джерел інформації та виявлення всіх резервів з метою підвищення ефективності виробництва.

4. Суб'єктами фінансового аналізу є _____, які зацікавлені в діяльності підприємства з будь-яких причин.

5. Зовнішні користувачі інформації залежно від фінансової зацікавленості поділяються на користувачів:

з _____ фінансовою зацікавленістю: дійсні інвестори, потенційні інвестори, кредитуючі банки;

з _____ фінансовою зацікавленістю: податкові органи, банки, що їх обслуговують, страхові компанії, замовники, профспілки;

_____ фінансової зацікавленості: органи статистики, аудиторські фірми.

6. За метою дослідження фінансовий аналіз поділяється на:

_____ , _____ , _____ .

Контрольні запитання

1. У чому полягає сутність фінансового аналізу?
2. Які функціональні структури підприємства здійснюють фінансовий аналіз?
3. Назвіть основні завдання фінансового аналізу та розкрийте їх відмінності.
4. Назвіть основні типи моделей, що використовується у фінансовому аналізі, залежно від виду взаємозв'язку економічних показників.
5. Розкрийте зміст і призначення вертикального, горизонтального і трендового аналізу.
6. У чому полягає доцільність застосування у фінансовому аналізі відносних аналітичних показників?

Тема 2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

Запитання для самостійного вивчення

1. Обґрунтуйте основні принципи фінансового обліку.
2. Як пов'язані між собою форми фінансової звітності?
3. Кредиторська заборгованість: сутність та види
4. Обґрунтуйте чому при складанні звіту про рух грошових коштів амортизація додається до прибутку від звичайної діяльності?
5. Чи завжди доходи та витрати підприємства, відображені у звіті про фінансові результати, збігаються з грошовими надходженнями (видатками) в рамках операційної та інвестиційної діяльності? Обґрунтуйте свою відповідь.

Література: 1, 4, 9, 10, 19, 23.

Завдання для самостійної роботи

1. За даними фінансової звітності (Додаток А) побудуйте спрощений (агрегований) баланс. Зробіть горизонтальний і вертикальний аналіз балансу і дайте оцінку змін, що сталися.
2. За даними таблиці визначте і оцініть чистий рух коштів на кінець звітного періоду.

№ з/п	Найменування статті	За попередній період	За звітний період
1	Обсяг продаж	—	5000
2	Змінні витрати	—	3500

3	Операційні витрати	2500	320
4	Відсотки за кредитами	50	500
5	Податки та інші витрати	—	150
6	Чистий рух від операційної діяльності		
7	Придбання активів	12500	—
8	Надходження від продажу активів	—	—
9	Чистий рух від інвестиційної діяльності		
10	Акціонерний капітал	7520	—
11	Позиковий капітал	9000	—
12	Виплати в погашення позик	—	—
13	Виплати дивідендів	—	50
14	Чистий рух від фінансової діяльності		
15	Cash-Flow на початок періоду	0	
16	Чистий рух на кінець періоду		

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте основні інформаційні джерела фінансового аналізу.
2. Які інформаційні потреби користувачів забезпечує фінансова звітність?
3. Назвіть основні види статистичної звітності, що використовуються у фінансовому аналізі.
4. Назвіть характерні особливості бухгалтерської форми №3 «Звіт про рух коштів».
5. Назвіть характерні особливості бухгалтерської форми №4 «Звіт про власний капітал».
6. Які методи перевірки бухгалтерського балансу та оцінки активів застосовуються при проведенні аналітичних досліджень?
7. Обґрунтуйте необхідність і порядок перетворення бухгалтерського балансу в аналітичний нетто-баланс.
8. Яким чином можна застосовувати оперативну звітність та дані оперативних обстежень для аналізу фінансового стану підприємства та обґрунтування управлінських рішень щодо поліпшення економічних та фінансових результатів діяльності підприємства?
9. У чому полягає різниця в джерелах інформації для внутрішнього і зовнішнього аналізу?
10. Хто належить до виконавців аналітичної роботи на підприємстві?
11. Які основні етапи аналітичного опрацювання інформації?

Тема 3. Аналіз майна підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Відмінність між активами і пасивами підприємства. Які активи є більш важливими для діяльності підприємства?
2. Економічний зміст оборотності активу.
3. Вплив низької ефективності використання основних засобів на діяльність підприємства.

Література: 1, 2, 4, 5, 11, 15.

Завдання для самостійної роботи

1. За даними таблиці проаналізуйте стан основних засобів підприємства, зробіть обґрунтовані висновки.

Показники	На початок року		На кінець року	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Первісна вартість	55000		64000	
Знос основних засобів	2200		2500	
Надходження основних засобів			1500	
Вибуття основних засобів			3700	
Коефіцієнт зносу				
Коефіцієнт оновлення				
Коефіцієнт придатності				
Коефіцієнт вибуття				

2. Заповніть таблицю та за її даними проаналізуйте майно підприємства. За результатами аналізу зробіть узагальнюючі висновки.

Показники	На початок		На кінець року		Відхилення		
	тис. грн	підсумку	тис. грн	підсумку	+, -	%	Пунктів у структурі
Нематеріальні активи	300		320				
Основні засоби:							
залишкова вартість	2600						
первісна вартість			3580				
знос	830		920				
Довгострокові фінансові інвестиції	150		150				
Усього необоротні активи							
Запаси:							
виробничі запаси	3000		2800				
незавершене виробництво	1000		700				
готова продукція	1100		1000				
Дебіторська заборгованість	2040		2000				
Поточні фінансові інвестиції	500		420				
Грошові кошти	170		160				

Витрати майбутніх періодів	100		90				
Усього оборотні активи							
Частка оборотних виробничих фондів в оборотних активах							
Частка оборотних виробничих фондів в активах							
Частка основних засобів в активах							
Коефіцієнт зносу							
Коефіцієнт майна виробничого призначення							
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах							
Коефіцієнт мобільності активів							
Коефіцієнт постійності активів							

Контрольні запитання

1. У чому полягає значення деталізованого аналізу майнового стану підприємства?
2. Укажіть основні етапи методики деталізованого аналізу майнового стану підприємства.
3. У чому полягає сутність вертикального та горизонтального аналізу балансу підприємства?
4. Як здійснюється загальна оцінка стану майна підприємства та його складових частин?
5. Яким чином виконується аналіз виробничого потенціалу підприємства?
6. Як здійснюється розрахунок і аналіз основних показників оцінки майна підприємства та джерел його формування?
7. Яка класифікація та порядок розрахунку показників, що характеризують стан використання майна підприємства?
8. У чому полягають основні напрями поліпшення використання майна підприємства та оптимізації джерел його формування?

Тема 4. Аналіз оборотних активів підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Аналіз стану виробничих запасів на підприємстві.
2. Оцінка дебіторської заборгованості.
3. Оборотні активи підприємства та джерела їх формування.

Література: 1, 2, 8, 9, 11, 16, 19, 20.

Завдання для самостійної роботи

1. За даними фінансової звітності (Додаток А) заповніть таблицю та зробіть порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості.

Показники	Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
Заборгованість за товари, роботи та послуги (Ф.1 р.160, р.530)				
За векселями (Ф.1 р.150, р.520)				
За розрахунками з бюджетом (Ф.1 р.170, р.550)				
За розрахунками з авансів (Ф.1 р.180, р.540)				
За розрахунками з позабюджетними платежами (Ф.1 р.560)	X			
За розрахунками зі страхування (Ф.1 р.570)	X			
За розрахунками з оплати праці (Ф.1 р.580)	X			
За розрахунками з учасниками (Ф.1 р.190, р.590)				
Із внутрішніх розрахунків (Ф.1 р.200, р.600)				
Інші види заборгованості (Ф.1. р.210, р.610)				
Разом				

2. За даними фінансової звітності (Додаток А) заповніть таблицю та зробіть загальний аналіз джерел формування оборотних активів підприємства.

Джерело власних оборотних засобів	На початок року		Наприкінці року		Зміни (+,-)	
	грн	структура, %	грн	структура, %	грн	структура, %
Робочий капітал						
<i>Поточні пасиви</i>						
Короткострокові кредити банків						
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями						
Векселі видані						
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги						

Поточні зобов'язання за розрахунками						
Інші поточні зобов'язання						
Всього						

Контрольні запитання

1. Визначте алгоритм аналізу складу і динаміки мобільних (оборотних) активів.
2. Про що свідчить низька оборотність дебіторської заборгованості?
3. Чи може тривалість фінансового циклу бути від'ємною?
4. Що означає зростаюче за часом значення фінансового циклу?

Тема 5. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Сформулюйте основні відмінності власних та позичкових коштів.
2. Чому фінансовий аналітик повинен знати вартість капіталу підприємства?
3. У чому різниця вартості власного та позичкового капіталу?
4. Перерахуйте основні джерела фінансування, доступні вітчизняним підприємствам.
5. Чому власний капітал підприємства має вартість?
6. Лізинг як джерело фінансування підприємства.

Література: 2, 5, 6, 7, 12, 21.

Завдання для самостійної роботи

1. За даними фінансової звітності (Додаток А) проаналізуйте фінансову незалежність підприємства.

Для цього розрахуйте значення таких коефіцієнтів:

- коефіцієнта фінансової незалежності;
- коефіцієнта фінансової залежності;
- коефіцієнта фінансового ризику;
- коефіцієнта фінансової стабільності;
- коефіцієнта довгострокової заборгованості;
- коефіцієнта маневреності власного капіталу.

Наведіть обґрунтовані висновки щодо можливості підприємства вільно маневрувати грошовими коштами для забезпечення поточної діяльності, а також для оновлення та розширення процесу виробництва.

2. За даними таблиці визначте частку власного капіталу і частку позикового капіталу у формування необоротних та оборотних активів підприємства. Зробіть висновки.

Показники	тис. грн
Необоротні активи	400
Оборотні активи	300
Витрати майбутніх періодів	30
Усього активів	?
Власний капітал	200
Довгострокові зобов'язання	250
Короткострокові зобов'язання	?
Усього джерел	730

Контрольні запитання

1. Яка головна мета аналізу джерел формування капіталу підприємства?
2. Як визначається дохідність облігацій без права дострокового погашення?
3. У чому полягає суть фінансового левериджу?
4. З'ясуйте взаємозв'язок доходів і левериджу.
5. У чому полягають основи теорії структури капіталу?
6. Як взаємопов'язані між собою загальні витрати, виручка «постійні витрати»?
7. Яка залежність існує між рентабельністю й фінансовим левериджем?

Тема 6. Аналіз грошових потоків

Запитання для самостійного вивчення

1. «Звіт про рух грошових коштів» як інформаційна база аналізу грошових потоків підприємства.
2. Аналіз руху грошових потоків підприємства за видами діяльності.
3. Аналіз показників ефективності грошових потоків підприємства.
4. Модель Баумоля.
5. Модель Міллера-Орра.

Література: 1, 5, 8, 17, 20, 23, 25.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте, яку суму необхідно вносити на банківський раунок протягом 5 років наприкінці кожного кварталу, щоб у результаті отримати не менше 10000 г.о. Банк нараховує відсотки 4 рази на рік за ставкою 10%.

2. Підприємство розглядає пропозицію, щодо вкладання 150000 г.о. у проект, який принесе через 2 роки 220000 г.о. за умови існуючої ставки 10%. Оцініть доцільність інвестування в даний проект.

3. Наприкінці кожного року, починаючи з четвертого, протягом 10 років надходитиме сума 1000 г.о. Банк нараховує 10% річних 1 раз на рік. Розрахуйте суму на рахунку через 10 років.

Контрольні запитання

1. Яка головна мета аналізу вхідних і вихідних грошових потоків?
2. У чому полягає сутність аналізу вхідних і вихідних грошових потоків?
3. Наведіть методику аналізу руху грошових коштів за прямим методом.
4. Наведіть таблицю, за якою здійснюється аналіз руху грошових коштів у розрізі видів діяльності за прямим методом.
5. Дайте визначення операційної діяльності підприємства.
6. Дайте визначення інвестиційної діяльності підприємства.
7. Дайте визначення фінансової діяльності підприємства.
8. Наведіть приклади іншої діяльності підприємства.
9. Що дозволяють оптимізувати моделі Баумоля та Міллера-Орра?
10. Розкрийте сутність моделі Баумоля.
11. Розкрийте сутність моделі Міллера-Орра.

Тема 7. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Визначте фактори, що впливають на пропорції груп поточних активів з різним ступенем ліквідності.
2. Вплив на ліквідність підприємства швидкості обороту поточних активів та її відповідність швидкості обороту поточних пасивів.
3. Визначте фінансові явища, що зумовлюють ризик втрати ліквідності та зниження ефективності.
4. Доведіть залежність ліквідності та прибутку від величини оборотного капіталу.

Література: 1, 2, 4, 7, 13, 18, 23.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю. Визначте загальний показник ліквідності та наведіть обґрунтовані висновки щодо ліквідності балансу.

Актив	На початок звітного періоду	звітний кінець	Пасив	На початок звітного періоду	звітний кінець	Платіжний надлишок або нестача	
						звітний період	На кінець звітного періоду
A1. Абсолютно ліквідні активи	2100	2900	П1. Найбільш термінові зобов'язання	7400	9700		
A2. Швидко ліквідні активи	5100	5300	П2. Коротко-строкові пасиви	4500	6500		
A3. Повільно ліквідні активи	21000	25 000	П3. Довго-строкові пасиви	1300	2000		
A4. Важко ліквідні активи	33000	41 000	П4. Постійні пасиви	48 000	56 000		
Баланс			Баланс				

2. За даними фінансової звітності (Додаток А) заповніть таблицю та визначте міру узгодженості обсягів і ліквідності активів з розмірами і термінами погашення зобов'язань. Наведіть обґрунтовані висновки.

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Платіжний надлишок або нестача	
						звітний період	На кінець звітного періоду
A1. Абсолютно ліквідні активи			П1. Найбільш термінові зобов'язання				
A2. Швидко ліквідні активи			П2. Коротко-строкові пасиви				
A3. Повільно ліквідні активи			П3. Довго-строкові пасиви				
A4. Важко ліквідні активи			П4. Постійні пасиви				
Баланс			Баланс				

Контрольні запитання

1. Яка мета аналізу ліквідності та платоспроможності підприємств?
2. Як розрізняються активи за ступенем ліквідності?
3. Як групуються пасиви за ступенем строку їх оплати?
4. Як складається баланс ліквідності. Наведіть його форму.
5. Як визначається загальний коефіцієнт покриття?
6. Як визначається коефіцієнт швидкої ліквідності?

7. Як визначається коефіцієнт абсолютної ліквідності?
8. Наведіть ознаки платоспроможності.
9. Що таке платоспроможність підприємства?
10. Від чого залежить підвищення рівня платоспроможності підприємства?

Тема 8. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Взаємозв'язок між фінансовим станом та фінансовою стійкістю підприємства.
2. Основні чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства.
3. Кількісна оцінка фінансової стійкості.
4. Як знайти необхідний обсяг реалізації для отримання бажаного чистого прибутку на підставі аналізу точки безбитковості?
5. Як можна визначити прибуток, знаючи запас фінансової стійкості підприємства?

Література: 1, 2, 6, 8, 10, 23, 25.

Завдання для самостійної роботи

1. За даними таблиці залежно від періодів проаналізуйте фінансову стійкість підприємства.

Показники	2009 р.	2010 р.	Відхилення (+,-)	2011 р.	Відхилення (+,-)
Власний капітал	6000	5500		5700	
Позиковий капітал					
Весь капітал	16 000	12 000		10 000	
Необоротні активи	4000	4600		4100	
Робочий капітал					
Коефіцієнт автономії					
Коефіцієнт фінансової залежності					
Коефіцієнт фінансового ризику					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу					

2. За даними таблиці визначте тип стійкості фінансового стану підприємства.

Показники	На початок року	На кінець року	Зміни за рік
Джерела власних коштів	50 000	60 000	

Необоротні активи	40 000	45 000	
Наявність власних коштів для формування запасів			
Довгострокові кредити і позикові кошти (довгострокові зобов'язання)	3000	4000	
Наявність власних і довгострокових позикових джерел для формування запасів			
Короткострокові кредити і позикові кошти (поточні зобов'язання)	5000	6000	
Загальні джерела для формування запасів			
Загальна величина запасів	20 000	22 000	
Надлишок (+), нестача (-) власних коштів			
Надлишок (+), нестача (-) власних коштів і довгострокових позикових коштів для формування запасів			
Надлишок (+), нестача (-) загальної величини джерел для формування запасів			
Трикомпонентний показник фінансової стійкості			

Контрольні запитання

1. Яка мета аналізу фінансової стійкості підприємства?
2. Які показники характеризують фінансову стійкість підприємства?
3. Як обчислюються власні оборотні кошти підприємства?
4. Як розраховується коефіцієнт фінансової залежності?
5. Як розраховується коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів?
6. Що визначає абсолютну фінансову стійкість?
7. Що визначає нормальну фінансову стійкість?
8. Що визначає нестійкий фінансовий стан?
9. Що визначає критичний фінансовий стан?
10. Як впливає збільшення власного капіталу на рівень фінансової стійкості підприємства?

Тема 9. Аналіз ділової активності підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Вплив оборотності активів підприємства на його ділову активність.
2. Обґрунтуйте заходи щодо підвищення ділової активності підприємства в умовах вітчизняної економіки.
3. Доведіть, що всі підприємства стикаються з проблемами зростання.
4. Чому проблема стійкого зростання зводиться до проблеми управління надлишком чи нестачею грошових коштів?

Література: 2, 3, 5, 12, 21.

Завдання для самостійної роботи

1. Чистий дохід підприємства на початок періоду становив 245 тис. грн, на кінець періоду – 267; чистий прибуток на початок періоду – 35, на кінець періоду – 41 тис. грн. Заповніть таблицю. Визначте, чи виконується «золоте правило підприємства» і охарактеризуйте його економічну сутність.

Баланс підприємства, тис. грн.

Актив	Початок періоду	Кінець періоду	Пасив	Початок періоду	Кінець періоду
Основні засоби та інші необоротні активи	132	?	Власний капітал	145	?
Запаси	68	70	Довгострокові зобов'язання	3	—
Дебіторська заборгованість	?	55	Короткостроковий кредит	?	5
Грошові кошти	8	13	Розрахунки та інші короткострокові пасиви	86	123
Витрати майбутніх періодів	1	1	Доходи майбутніх періодів	1	2
Баланс	247	267	Баланс	?	?

3. За звітний період чистий дохід підприємства становив 360,8 тис. грн, чистий прибуток – 42 тис. грн., сплачені дивіденди – 22 тис. грн. Заповніть таблицю та визначте коефіцієнт стійкого зростання підприємства. Побудуйте розширену факторну модель для розрахунку коефіцієнта стійкого зростання. Порівняйте темпи стійкого зростання з фактичними темпами зростання, якщо чистий дохід за попередній період становив 328 тис. грн.

Баланс підприємства, тис. грн

Актив	Початок періоду	Кінець періоду	Пасив	Початок періоду	Кінець періоду
Основні засоби та інші необоротні активи	73	75	Власний капітал	120	?
Виробничі запаси	52	53	Довгострокові зобов'язання	21	18
Незавершене виробництво	14	?	Короткостроковий кредит	12	13
Готова продукція	25	26	Розрахунки та інші короткострокові пасиви	38	42
Дебіторська заборгованість	23	24			
Грошові кошти	4	5			
Баланс	?	?	Баланс	?	?

Контрольні запитання

1. Що характеризують показники ділової активності підприємства?
2. Яка головна мета аналізу ділової активності підприємства?
3. Подайте систему показників, що характеризують оцінку ділової активності підприємства.
4. Як визначається коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів?
5. Як визначається коефіцієнт оборотності готової продукції?
6. За якими якісними та кількісними критеріями здійснюється аналіз ділової активності підприємства?
7. Які показники використовуються для аналізу ефективності використання ресурсів підприємства?
8. З якою метою розраховуються коефіцієнти стійкості економічного зростання?

Тема 10 Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Як показник рентабельності оборотного капіталу пов'язаний з рентабельністю реалізації та оборотністю оборотних активів?
2. Які показники рентабельності найважливіші?
3. Фактори що впливають на рівень рентабельності реалізації.

Література: 2, 4, 6, 8, 10, 13, 15, 19.

Завдання для самостійної роботи

1. За даними фінансової звітності (Додаток А) проведіть горизонтальний і вертикальний аналіз звіту про фінансові результати. Дайте оцінку динаміки і структури звіту про фінансові результати. Зробіть висновки.

2. За даними фінансової звітності (Додаток А) проаналізуйте показники рентабельності. Визначте та проаналізуйте фактори рентабельності активів та рентабельності власного капіталу. Зробіть висновки.

3. За даними таблиці визначте рентабельність активів та проведіть аналіз факторів рентабельності активів. Зробіть висновки.

Показники	Базовий період	Звітний період
Чистий дохід, тис. грн	600	620
Чистий прибуток, тис. грн	150	180
Річні фінансові витрати, тис. грн	10	11

Середньорічна вартість активів, тис. грн	4000	4100
--	------	------

Контрольні запитання

1. Яка мета аналізу прибутковості та рентабельності підприємства?
2. Наведіть систему показників прибутковості й рентабельності підприємства.
3. Як визначається показник рентабельності реалізованої продукції (рентабельність продажів)?
4. Які етапи входять до методики факторного аналізу рентабельності?
5. Які фактори впливають на рівень рентабельності одиниці продукції?
6. Як розраховується коефіцієнт рентабельності усього капіталу підприємства?
7. Як розраховується коефіцієнт рентабельності основних засобів і інших позаоборотних активів?
8. Як розраховується коефіцієнт рентабельності власного капіталу?

Тема 11. Аналіз кредитоспроможності підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Оцінка кредитоспроможності підприємства на основі грошових потоків.
2. Оцінка кредитоспроможності на основі аналізу ділового ризику.
3. Визначення класу кредитоспроможності підприємства.

Література: 2, 4, 5, 7, 12, 13, 16, 20, 25.

Завдання для самостійної роботи

1. Борг 120000 г.о. взято на 2 роки під 12 % річних. Відсотки нараховуються кожні півроку. Складіть план погашення боргу:
 - а) одноразовим платежем;
 - б) рівними частинами від суми боргу;
 - в) рівними виплатами в рахунок .

Контрольні запитання

1. Що таке кредит?
2. Як виконується розрахунок показників, що визначають ринкову позицію позичальника?
3. Як здійснюється аналіз показників, що визначають ринкову позицію позичальника?

4. За якою схемою здійснюється аналіз класів, що характеризують надійність підприємства-позичальника?

5. Який порядок визначення інтегрованого показника щодо кредитоспроможності підприємства?

6. Як визначається оборотність кредиторської заборгованості?

Тема 12. Аналіз інвестиційної активності підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Сформулюйте переваги і недоліки показників оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів.

2. Оцінювання інвестицій в інноваційну діяльність підприємства.

3. Охарактеризуйте інвестиційні потреби вітчизняних підприємств та джерела їх фінансування.

4. Обґрунтуйте переваги, які можуть отримати вітчизняні підприємства від іноземних інвесторів.

5. Наведіть принципи аналізу інвестиційних проектів в умовах інфляції та ризику.

6. Сформулюйте шляхи стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

7. У чому різниця між інвестуванням та фінансуванням?

Література: 1, 2, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 22.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте чисту теперішню вартість інвестиційного проекту, якщо доходи будуть надходити в сумі 20 тис. г.о., 30 тис. г.о. і 45 тис. г.о., відповідно через 2, 3 і 4 роки. Первісні інвестиції – 40 тис. г.о. дисконтна ставка дорівнює 12 %.

2. За інвестиційним проектом вартістю 12 млн грн передбачаються грошові надходження у першому році 4 млн грн, у другому – 8 млн грн, у третьому – 6 млн грн. Визначте індекс рентабельності проекту, знаючи, що ставка дисконту дорівнює 10,5 %.

3. Визначте теперішню вартість акцій ВАТ «Ансіо», якщо минулого року підприємство сплатило дивіденд 5 грн і прогнозується, що приріст дивідендів становитиме через рік 10 %, через 2 роки – 15%, через 3 роки – 20 %. Після трьох років приріст дивіденду знизиться і стабільно становитиме 5 %. Необхідна ставка доходу – 10 %.

4. Якою буде теперішня вартість облигації номіналом у 500 грн, якщо щорічний фіксований дохід становить 20 %, облигація погашається через 5 років, а середня ставка за довгостроковими борговими

зобов'язаннями 12 %.

Контрольні запитання

1. Яка головна мета аналізу інвестиційної діяльності підприємств?
2. Визначте головні етапи аналізу інвестиційної діяльності підприємств.
3. У чому полягає сутність методу розрахунку чистого приведенного ефекту?
4. У чому полягає сутність методу розрахунку індексу рентабельності інвестицій?
5. У чому полягає сутність методу визначення строку окупності інвестицій?
6. У чому полягає метод розрахунку коефіцієнта ефективності інвестицій?
7. Як здійснюють аналіз альтернативних інвестиційних проектів?
8. Як здійснюють порівняльний аналіз проектів різної тривалості?
9. Як здійснюють аналіз інвестиційних проектів в умовах інфляції та ризику?
10. У чому полягає сутність аналізу проектів на основі імітаційної моделі оцінки ризику?
11. У чому полягає сутність аналізу проектів на основі методики зміни грошового потоку?
12. У чому полягає сутність оптимізації розподілу інвестицій по декількох проектах на основі просторової оптимізації?
13. У чому полягає сутність оптимізації розподілу інвестицій по декількох проектах на основі часової оптимізації?

Тема 13. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства

Запитання для самостійного вивчення

1. Дослідіть сутність зовнішніх та внутрішніх факторів фінансової кризи та їх наслідків для підприємства.
2. Які фактори макроекономічного характеру мають найбільший негативний вплив на діяльність вітчизняних підприємств?
3. Наведіть основні заходи для виходу підприємства зі стану банкрутства.
4. Чи існує зв'язок між неплатоспроможністю підприємства із заборгованістю держави перед ним?
5. Сформулюйте основні причини кризи вітчизняних підприємств.

Література: 1, 2, 4, 7, 12, 16, 21, 23.

Завдання для самостійної роботи

1. За даними фінансової звітності (Додаток А) оцініть структуру балансу підприємства. Зробіть висновки щодо платоспроможності підприємства.
2. Використовуючи фінансову звітність (Додаток А, В) проведіть діагностику ймовірності банкрутства за допомогою моделі Спрінгейта. Зробіть висновки.

Контрольні запитання

1. Визначте, в чому полягає сутність та алгоритм методики комплексної оцінки ефективності господарської діяльності.
2. Наведіть схему факторів, показників і кінцевих результатів інтенсифікації та ефективності господарської діяльності.
3. Як проводиться розрахунок динаміки якісних показників використання ресурсів?
4. Як проводиться розрахунок показників інтенсифікації використання ресурсів?
5. Як проводиться розрахунок відносної економії ресурсів?

ЧАСТИНА 5. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тематика контрольних робіт

1. Значення і теоретичні основи фінансового аналізу.
2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу.
3. Аналіз основного капіталу (необоротних активів) підприємства.
4. Аналіз майна підприємства.
5. Аналіз оборотних коштів підприємства і джерел їх формування.
6. Аналіз стану виробних запасів на підприємстві.
7. Аналіз формування загального прибутку підприємства.
8. Аналіз ділової активності підприємства.
9. Аналіз дебіторської заборгованості.
10. Аналіз грошових потоків.
11. Аналіз собівартості продукції.
12. Аналіз джерел формування капіталу.
13. Аналіз інвестиційних проектів в умовах інфляції та ризику.
14. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними коштами.
15. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.
16. Зміст та основні напрями аналізу платоспроможності підприємства.
17. Аналіз виробництва і реалізації продукції. Основні фактори, які впливають на зміну обсягу виробництва і реалізації.

18. Система показників ліквідності: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація. Фактори, що впливають на підвищення ліквідності.
19. Комплексний аналіз фінансового стану підприємства.
20. Прогнозування імовірності банкрутства підприємства.
21. Аналіз вартості капіталу. Ціна основних джерел фінансування діяльності підприємства.
22. Оцінка ефективності управління структурою капіталу на основі фінансового левериджу.
23. Попередній (експрес) аналіз фінансового стану підприємства.
24. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства.
25. Оцінка фінансової стійкості та стабільності підприємства. Визначення запасу фінансової стійкості.
26. Аналіз кредитоспроможності підприємства.
27. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.
28. Методологія оцінки реальних інвестицій.
29. Методологія оцінки фінансових інвестицій.
30. Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства.

Загальні вимоги до написання та оформлення контрольної роботи

Виконання контрольної роботи студентами заочної форми навчання є складовою частиною навчального процесу, активною формою самостійної роботи студентів.

Контрольна робота складається з двох частин: текстової (теоретичної) та розрахункової.

Приступаючи до виконання теоретичного завдання, студенти повинні:

- визначити до якої теми курсу фінансового аналізу вона належить;
- опрацювати відповідні розділи підручників та необхідні нормативні акти;
- зробити самостійний аналіз теоретичного питання за складеним планом з посиланням на відповідну літературу.

Механічне списування підручника чи матеріалу з періодичних видань не допускається. Висвітлення питань роботи слід супроводжувати аналізом статистичних даних, прикладами з практики господарювання підприємств. Необхідно також показати уміння зіставляти різні підходи до вирішення тих чи інших проблем, самостійно робити висновки на підставі вивченої літератури, зібраного, опрацьованого і узагальненого фактичного матеріалу.

У розрахунковій частині контрольної роботи необхідно обґрунтувати розв'язок конкретних задач.

Зміст роботи має відповідати плану і відображати суть теми, що розглядається. Обсяг контрольної роботи 20-25 сторінок (у тому числі – таблиці, схеми, діаграми, графіки тощо). Виправлення, закреслювання,

вставлення, скорочення слів та використання абревіатур (крім загальноприйнятих) у готовому (чистовому) тексті не дозволяються.

Наведені у роботі цифрові дані, цитати, таблиці, якщо вони взяті з першоджерел, мають супроводжуватися посиланнями на ці джерела. Посилання на цитовані джерела мають бути оформлені певним чином: для книг – вказуються автор, назва книги, номер тому, частини, місце видання (місто), назва видавництва, рік видання, порядковий номер сторінки; для журналів – автор статті, її назва, назва журналу, рік і номер видання, номер сторінки; для газет – автор статті, її назва, назва газети, дата випуску.

Контрольна робота виконується за одним із варіантів, який обирається студентом відповідно до порядкового номера під яким його прізвище знаходиться у списку академічної групи. Якщо кількість студентів перевищує кількість варіантів, вибір варіанта має бути узгоджений з викладачем. Контрольну роботу студенти виконують самостійно, додержуючись рекомендованої структури та вимог до технічного оформлення.

Рекомендується така структура роботи:

1. Титульна сторінка.

2. Зміст контрольної роботи, де вказуються заголовки розділів (підрозділів) та сторінки, на яких вони розміщені.

3. Вступ, де розкриваються актуальність та практичне значення теми і визначаються джерела інформації.

4. Основна частина, що включає не менше двох розділів.

5. Висновки.

6. Список використаної літератури, який розміщують у кінці роботи в алфавітному порядку в такій послідовності:

- закони, нормативні акти та положення державного значення;
- літературні та наукові джерела;
- матеріали періодичних видань.

У літературних і наукових джерелах вказують прізвище, ініціали автора, повну назву книги, місце видання, видавництво, рік видання. Для статей, що опубліковані в періодичній пресі, зазначають прізвище, ініціали автора, назву статті, назву журналу чи газети, рік видання, номер журналу чи дату виходу газети.

7. Додатки, до яких слід включати допоміжні матеріали (таблиці проміжних цифрових даних, ілюстрації, схеми допоміжного характеру тощо). Кожний додаток починають з нової сторінки, у правому верхньому куті пишуть слово «Додаток». Додаток повинен мати тематичний заголовок. Якщо в роботі міститься кілька додатків, їх послідовно нумерують арабськими цифрами (наприклад: Додаток 1).

Формули, які приводяться в роботі, в рукописному варіанті слід вписувати чорним чорнилом (пастою) і нумерувати арабськими цифрами.

Порядковий номер приводиться в круглих дужках праворуч від формули. Він повинен складатися з номера розділу та порядкового номера формули, розділених крапкою. Наприклад: (1.3) означає третю формулу першого розділу.

Допускається й інший підхід до нумерації формул: наскрізна нумерація формул, вміщених у текст контрольної роботи, підряд з першої до останньої. Наприклад: (5) означає п'яту формулу, вміщену у текст роботи.

Нумерацію формул здійснюють окремо від нумерації таблиць та нумерації рисунків.

Усі додатки, незалежно від їх характеру (звітні форми, аналітично-розрахункові таблиці, громіздкі ілюстративні схеми, комп'ютерні розрахунки тощо), повинні мати заголовок, у якому відображено зміст інформації, що має той чи інший додаток.

ЧАСТИНА 6. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тематика курсових робіт

1. Методи та показники оцінки фінансового стану підприємства.
2. Оцінка фінансової стійкості та стабільності підприємства.
3. Аналіз кредитоспроможності підприємства.
4. Методи оцінки ефективності використання майна і капіталу підприємства.
5. Факторний аналіз динаміки прибутковості підприємства.
6. Система показників рентабельності підприємства та методи їх оцінки.
7. Оцінка впливу системи оподаткування на фінансовий стан підприємства.
8. Особливості оцінки фінансового стану акціонерних товариств.
9. Особливості оцінки фінансового стану малих та середніх підприємств.
10. Методи оцінки інвестиційної привабливості підприємств.
12. Фінансовий аналіз короткострокової заборгованості.
13. Аналіз структури джерел коштів підприємства та ефективності їх використання.
14. Фінансовий аналіз оборотних активів підприємства.
15. Аналіз руху грошових коштів підприємства.
15. Фінансовий аналіз дебіторської заборгованості.
16. Аналіз структури операційних витрат підприємства.
17. Оцінка ефективності формування і використання фінансових ресурсів.
18. Фінансовий аналіз як основа фінансового прогнозування.
19. Оцінка доходності (рентабельності) підприємства.
20. Аналіз ліквідності балансу підприємства.

21. Оцінка платоспроможності підприємства.
22. Оцінка структури капіталу і дивідендної політики акціонерного товариства.
23. Аналіз ділової активності підприємства.
24. Аналіз фінансових результатів підприємства.
25. Аналіз формування та розподілу прибутку підприємства.
26. Факторний аналіз і шляхи максимізації прибутку від операційної діяльності.
27. Прогнозування фінансового стану підприємства на підставі аналізу фінансових коефіцієнтів.
28. Аналіз наявності, руху та використання основних засобів підприємства.
29. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання.
30. Оцінка власного капіталу підприємства.
31. Аналіз фінансових вкладень та їх ефективності.
32. Оцінка рівнів, динаміки і структури фінансових результатів діяльності підприємства.
33. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства на підставі аналізу його ділової активності.
34. Аналіз оборотності й ефективності використання нематеріальних активів.
35. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.

Мета та завдання написання курсової роботи

Курсова робота – це самостійне науково-практичне дослідження, яке дає можливість оцінити якість знань студента, його вміння застосовувати їх на практиці.

Метою написання курсової роботи є:

- поглиблене вивчення дисципліни «Фінансовий аналіз», розширення і закріплення одержаних в процесі навчання знань;
- відпрацювання навичок самостійної роботи, вміння узагальнювати теоретичні матеріали, працювати з літературою;
- вироблення вміння аналізувати практичну фінансову інформацію, працювати із статистичними довідниками, формувати власні думки та висновки;
- розвиток навиків чіткої аргументації, обґрунтування власних висновків, рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення існуючої практики в галузі досліджувальних питань.

Під час написання курсової роботи студент зобов'язаний:

- глибоко вивчати законодавчі, нормативні, інструктивно-методичні матеріали з досліджуваних питань;
- обґрунтувати актуальність теми дослідження;
- використовувати фактичні матеріали статистичних щорічників по народному господарству України та інших довідників для фінансового

аналізу з досліджувальних питань на макрорівні, а після проходження виробничої практики – звітних бухгалтерських та статистичних даних по об'єкту дослідження, а для студентів заочної форми навчання – на підставі матеріалів підприємства, де вони працюють;

- формулювати обґрунтовані висновки та пропозиції щодо покращення фінансового стану об'єкта дослідження;

- показати власне вміння використовувати на практиці набуті знання щодо методів, прийомів та правильного використання показників оцінки фінансового стану підприємства, яке є об'єктом дослідження.

Курсова робота свідчить, на скільки знання, здобуті студентами в процесі вивчення курсу «Фінансовий аналіз», є глибокими і фундаментальними; характеризує вміння студентів самостійно дослідити поставлені питання обраної теми. Залежно від того, наскільки зрозуміло і точно сформульовано мету роботи, настільки вдалим будуть її основні завдання, план, організація виконання, стиль викладу. Правильне визначення мети роботи дасть можливість студенту виокремити в ній основний напрям дослідження, упорядкувати пошук і аналіз матеріалу, підвищити якість роботи, уникнути загальних міркувань.

Мета курсової роботи повинна бути тісно пов'язана з назвою її теми.

На підставі сформульованої мети студент має визначити основні завдання, які слід розв'язати в процесі виконання роботи. Завдання повинні конкретизувати основну мету роботи.

Наявність поставленої мети дослідження дозволяє визначити *завдання дослідження*, які можуть містити такі складові:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, визначення сутності понять, явищ, процесів, подальше їх вдосконалення; вивчення ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо);

- всебічне (за необхідності й експериментальне) вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, типових особливостей передового досвіду; таке вивчення дає можливість уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження;

- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення даної проблеми;

- експериментальна перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів вирішення цієї проблеми при певних затратах часу і зусиль;

– розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці роботи відповідних установ (організацій).

Приклади формулювання мети та визначення основних завдань курсової роботи:

«Метою роботи є вивчення сутності та аналізу основних показників рентабельності підприємства та методів їх оцінки.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлено такі завдання: дослідити теоретичні основи прибутковості та рентабельності підприємства; здійснити аналіз основних показників рентабельності; розробити і запропонувати механізм удосконалення управління прибутковістю підприємства».

«Метою даної роботи є дослідження сутності дебіторської заборгованості та факторів, що впливають на її розмір з тим, щоб удосконалити управління ними.

Для досягнення мети поставлені такі завдання: дослідити сутність дебіторської заборгованості; розглянути основні причини виникнення дебіторської заборгованості та підходи до класифікації і методи управління; провести аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості ТОВ «ГС ЛГ ПЗЗ», оцінити ефективність управління кредиторською та дебіторською заборгованостями на підприємстві; визначити можливі підходи до аналізу і управління дебіторською заборгованістю».

Загальні вимоги щодо написання роботи

Перш, ніж розпочинати виконувати курсову роботу, студент має ознайомитися з основними вимогами до її виконання.

Актуальність теми. Актуальність у перекладі з латинської означає «важливість, практичну значущість проблеми, яка розглядається». Курсова робота може претендувати на той чи інший ступінь актуальності лише тоді, коли її тема відповідає сучасним потребам розвитку суспільства, а питання, що розкриваються в роботі, важливі для розуміння суті і структури діяльності підприємства.

Достатній теоретичний рівень. Ця вимога означає, що студент має розкрити тему роботи на сучасному рівні розвитку відповідної науки, використовуючи такі підходи й наукові знання, що пояснюють різні явища і події у практиці з позицій сьогодення. Крім того, студент має достатньо повно розкрити основні поняття і терміни, що стосуються проблеми курсової роботи, спираючись лише на об'єктивні факти і реальні практичні приклади.

Дослідницький характер. У курсовій роботі мають міститись елементи дослідження:

- вивчення достатньої кількості опублікованих джерел (книг, журнальних статей та інших розробок) вітчизняних і зарубіжних авторів;

- систематизація та аналіз різних думок і підходів, формування власної точки зору на проблему, що розглядається;
- порівняння теоретичних поглядів учених і практичної діяльності вітчизняних і зарубіжних фірм; розробка висновків, рекомендацій.

Процес виконання курсової роботи поділяється на декілька етапів, а саме:

- вибір теми курсової роботи;
- підготовка до написання курсової роботи;
- складання плану роботи;
- формування тексту курсової роботи;
- оформлення роботи;
- захист курсової роботи.

Підготовчий етап починається з вибору теми курсової роботи, її осмислення та обґрунтування. З переліку тем, запропонованих кафедрою, студент вибирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-виробничим інтересам та схильностям. Перевага надається темі, при розробці якої студент може виявити максимум особистої творчості та ініціативи. Разом із керівником слід визначити межі розкриття теми та перелік установ, досвід роботи яких буде висвітлюватись у дослідженні.

Студент має право запропонувати свою тему курсової роботи, але при цьому він повинен обґрунтувати викладачу доцільність її розробки.

Другий етап починається з вивчення та конспектування літератури з теми курсової роботи. Вивчення літератури треба починати з праць, де проблема відображається в цілому, а потім перейти до вузких досліджень. Читаючи видання, треба уважно стежити за авторською думкою, вміти відрізнити головні положення від доказів й ілюстративного матеріалу. Конспектуючи матеріал, слід постійно пам'ятати тему курсової роботи, щоб виписувати тільки те, що стосується теми дослідження. Кожна цитата, приклад, цифровий матеріал мають супроводжуватися точним описом джерела з позначенням сторінок, на яких опубліковано цей матеріал. Після конспектування матеріалу слід перечитати його знову, щоб склалося цілісне уявлення про предмет вивчення. Щоб зібрати матеріал з одного питання разом, можна розрізати ті конспекти, де розглянуто кілька питань з теми дослідження.

Правильна та логічна структура курсової роботи – це запорука успіху розкриття теми. Процес уточнення структури складний і може тривати протягом усієї роботи над дослідженням. Попередній план роботи треба обов'язково показати науковому керівникові, оскільки може статися, що потрібно буде переписувати текст роботи.

Готуючись до викладення тексту курсової роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка повинна бути розкрита. Проаналізований та систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів. Кожний

розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ – окрему частину цього питання.

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому починаючи працювати над розділом, треба визначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези слід підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Треба уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст підпорядкований одній головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність. Один доказ має впливати з іншого.

Достовірність висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду роботи конкретних установ, щодо яких проводиться дослідження. Оперативно і в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допоможе оволодіння студентом основними методами дослідження: спостереженням, експериментом, бесідою, анкетуванням, інтерв'ю, математичними методами обробки кількісних даних, методом порівняльного аналізу та ін. Найкращих результатів можна досягти при комплексному використанні цих методів, проте слід мати на увазі, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета і конкретних умов окремі методи можуть набути переважного значення.

Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначити їх достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Аналіз зібраних матеріалів слід проводити у сукупності, з урахуванням усіх сторін відповідної сфери діяльності (чи установи). Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися в роботі установ протягом останніх років, виявити закономірності, проаналізувати причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Кількісні дані, що ілюструють практичний досвід роботи, можна проаналізувати за методом ранжованого ряду, розподіливши матеріали за роками, звівши їх у статистичні таблиці, таблиці для порівняння тощо, що дозволить зробити конкретні висновки. Для якісного виконання практичної частини (другого розділу основної частини) курсової роботи доцільно здійснювати розрахунок фінансових коефіцієнтів на комп'ютері з використанням програмного забезпечення «ФА-2012».

Таким чином, широке використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду в цілому дасть можливість виконати основне завдання курсового дослідження: поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести

певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

На заключному етапі передбачається написання студентом вступу та висновків до курсової роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, підготовка роботи до захисту.

Вступ доцільно писати після того, як написана основна частина курсової роботи. У вступі обґрунтовується актуальність теми, що вивчається, її практична значущість; визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження; розглядаються методи, за допомогою яких воно проводилось; розкривається структура роботи, її основний зміст. Якщо студент вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він має зазначити про це у вступі.

Логічним завершенням курсової роботи є висновки. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках слід зазначити не лише те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення. Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

Список використаної літератури оформляють у такій послідовності:

- закони України;
- укази Президента;
- постанови і декрети Уряду України;
- статистичні та інші збірники;
- інструктивні матеріали (у хронологічному порядку);
- спеціальна економічна література і публікації в періодичних виданнях в алфавітному порядку із зазначенням прізвища та ініціалів автора;
- матеріали, які були зібрані на підприємствах і в організаціях та використані під час написання роботи.

Усі джерела, внесені до списку використаної літератури, нумеруються послідовно. Використані книги слід записувати у такій формі:

Прізвище та ініціали автора (чи авторів), назва книги, місто видання, назва видавництва, рік видання.

Міста Москва, Санкт-Петербург, Київ позначаються першими літерами (М., С-Пб., К.), а назви інших міст подаються повністю. Наприклад: *Партин Г.О., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навчальний посібник – К.: Знання, 2010. – 379 с.*

Цитати у роботі, які наведені дослівно, беруться в лапки. Після закінчення цитати або цифрової інформації у квадратних дужках зазначається порядковий номер джерела, який міститься у списку

використаної літератури; далі через кому – сторінка, звідки взята цитата чи цифра. Наприклад, посилання [5, с. 10] означає, що цитату взято з джерела, зазначеного у списку літератури під номером 5 на сторінці 10. При цитуванні текстів із газет, поточної та річної звітності підприємства або організації, невеликих за обсягом нормативних документів посилання на сторінки не обов'язкове. Наприклад: [23].

Завершуючи написання курсової роботи, слід систематизувати ілюстративний матеріал. Ілюстрації можна подавати у тексті або оформляти у вигляді додатків. Усі *додатки* повинні мати порядкову нумерацію та назви, що відповідають їхньому змісту. Обсяг курсової роботи має бути в межах 35–50 сторінок, комп'ютерного тексту, без урахування додатків і списку літератури.

Студенти денної форми навчання використовують в курсових роботах фактичні матеріали переважно зі статистичних збірників та довідкових видань, а після проходження виробничої практики – звітних матеріалів об'єкта дослідження. Студенти заочної форми навчання переважно використовують в курсових роботах матеріали конкретного підприємства.

Орієнтовна тематика курсових робіт та регламент їх виконання встановлюються на початку навчального семестру. Студент самостійно вибирає тему курсової роботи і узгоджує її з викладачем дисципліни (науковим керівником). При цьому можливі уточнення теми згідно з науковими та практичними інтересами виконавця. Виконання курсової роботи з однієї теми кількома студентами можливе лише як комплексної курсової роботи з чітким виділенням завдань кожного з виконавців або ж як різноаспектних досліджень однієї проблеми, що відображається у назві роботи та її змісті.

Студент несе відповідальність за дотримання встановлених вимог до курсової роботи і регламенту її виконання. Позитивний результат захисту курсової роботи є необхідною умовою допуску студента до екзамену з даної дисципліни.

Структура роботи

Курсову роботу студенти виконують самостійно, додержуючись рекомендованої структури та вимог до технічного оформлення.

Рекомендується така структура роботи:

1. *Титульна сторінка.*
2. *Завдання на курсову роботу, календарний план.*
3. *Зміст* курсової роботи, де вказуються заголовки розділів (підрозділів) та сторінки, на яких вони розміщені.
4. *Вступ*, де розкриваються актуальність та практичне значення теми, мета та основні завдання, предмет і об'єкт дослідження, структура курсової роботи, визначаються джерела інформації.

5. *Основна частина*, що складається з трьох-чотирьох основних розділів, які, у свою чергу, поділяються на два-три підрозділи і за змістом мають відповідати спрямованості теми, підпорядковуватись основній меті та завданням, бути органічно взаємопов'язуваними, мати приблизно однаковий обсяг.

6. *Висновки* з викладом прогнозу діяльності об'єкта досліджень у перспективі.

7. *Список використаної літератури*, який розміщують у кінці роботи в алфавітному порядку в такій послідовності:

- закони, нормативні акти та положення державного значення;
- літературні та наукові джерела;
- матеріали періодичних видань.

У літературних і наукових джерелах зазначають прізвище, ініціали автора, повну назву книги, місце видання, видавництво, рік видання. Для статей, що опубліковані в періодичній пресі, зазначають прізвище, ініціали автора, назву статті, назву журналу чи газети, рік видання, номер журналу чи дату виходу газети.

8. *Додатки*, до яких слід вносити вихідні матеріали (баланс, звіт про рух грошових коштів ...), допоміжні матеріали (таблиці проміжних цифрових даних, ілюстрації, схеми допоміжного характеру тощо). Кожний додаток починають з нової сторінки, у правому верхньому куті пишуть слово «Додаток». Якщо в курсовій роботі міститься кілька додатків, їх послідовно нумерують арабськими цифрами (наприклад: Додаток 1). Сторінки в додатках нумерують у межах одного додатка. Посилання на додатки в текстовій частині роботи є обов'язковим.

Вимоги до набору тексту

Роботу друкують на комп'ютері з однієї сторони аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм), дотримуючись таких вимог:

Шрифт	Times New Roman;
Розмір	14;
Відстань між рядками	1,5 інтервалу;
Верхнє, нижнє, праве поле	20 мм;
Ліве поле	30 мм;
Розташування	книжне.

Забороняється виділяти жирним чи курсивом назви таблиць та ілюстрацій. Щільність тексту робіт має бути однаковою.

Вписувати в текст окремі іншомовні слова, формули чи умовні позначення можна тушшю, пастою, чорнилом лише чорного кольору.

Друкарські помилки, описки, які виявилися після написання курсової роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням коректором і нанесенням правильного тексту. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи та підрозділи.

Розділи обов'язково пишуться з нової сторінки. Заголовки структурних частин проекту «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ», «ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкуються великими літерами з вирівнюванням по центру.

Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (окрім першої великої) з абзацу, крапку в кінці заголовка не ставлять. Відстань між заголовком та текстом має становити 2-3 інтервали. Не допускається розміщення назви розділу чи підрозділу в нижній частині сторінки, якщо далі подається лише рядок тексту.

Кожну структурну (розділ) частину курсової роботи слід починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами у правому верхньому куті без крапки. Титульний аркуш вважається за першу сторінку, але нумерація на ньому не проставляється.

Такі структурні частини роботи як зміст, вступ, висновки, перелік використаних літературних джерел, додатки не мають порядкового номера.

Формули, які приводяться в роботі, в рукописному варіанті слід вписувати чорним чорнилом (пастою) і нумерувати арабськими цифрами. Порядковий номер приводиться в круглих дужках праворуч від формули. Він повинен складатися з номера розділу та порядкового номера формули, розділених крапкою. Наприклад: (1.3) означає третю формулу першого розділу.

Допускається й інший підхід до нумерації формул: наскрізна нумерація усіх формул, вміщених в текст курсової роботи, наскрізна нумерація, підряд з першої до останньої. Наприклад: (5) означає п'яту формулу, вміщену у текст роботи.

Нумерацію формул здійснюють окремо від нумерації таблиць та нумерації рисунків.

Цифровий матеріал, який студент вважає за доречне вмістити у текст курсової роботи, як правило, подається у табличній формі. Кожна таблиця повинна мати заголовок (найменування), що відображає її зміст. Нумерація таблиць здійснюється таким чином: над заголовком з великої букви пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер (знак «№» перед цифрою не ставиться). Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці в даному розділі. Наприклад: Таблиця 1.3 – третя таблиця першого розділу.

Усі додатки, незалежно від їх характеру (звітні форми, аналітично-розрахункові таблиці, громіздкі ілюстративні схеми, комп'ютерні розрахунки тощо), повинні мати заголовок, у якому відображено зміст інформації, що має той чи інший додаток.

Оформлена відповідно до сформульованих вимог та повністю укомплектована курсова робота повинна бути переплетена (зброшурована).

Рецензування та захист курсової роботи

Курсову роботу рецензує викладач – керівник курсової роботи. У рецензії відзначаються позитивні сторони і недоліки роботи, допущена чи не допущена вона до захисту. Роботи, які не відповідають установленим вимогам, повертаються на доопрацювання. Робота з незадовільною оцінкою підлягає переробленню протягом терміну, встановленого кафедрою.

Курсова робота, яка має позитивну оцінку, допускається до захисту. На захисті студент повинен розкрити основний зміст роботи, виділити її проблемні аспекти, обґрунтувати свої висновки, відповісти на запитання викладача. За результатами захисту курсової роботи студент отримує оцінку («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), яку викладач виставляє в екзаменаційну відомість.

Оцінку «*відмінно*» отримує студент, у якого акуратно і правильно оформлена курсова робота, вона має цільову спрямованість, містить практичний результат і глибокий аналіз питань обраної теми, висновки про позитивні моменти і недоліки, пропозиції щодо усунення недоліків.

Оцінку «*добре*» одержує студент за роботу, у якій виконані всі зазначені вимоги, але є деякі недоліки методичного характеру, недостатньо аргументовані висновки й пропозиції. Робота має бути виконана правильно й акуратно.

Оцінку «*задовільно*» отримує студент, у якого робота містить недостатньо елементів наукового дослідження, неглибокий аналіз, висновки і пропозиції погано аргументовані, текст оформлений неакуратно.

Студент, який отримав *незадовільну* оцінку, не допускається до іспиту з даної дисципліни.

ЧАСТИНА 7. ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Зміст фінансового аналізу, його зв'язок з іншими науками.
2. Мета, зміст і завдання фінансового аналізу.
3. Предмет, об'єкт та суб'єкт фінансового аналізу.
4. Основні напрями і види фінансового аналізу.
5. Методи та прийоми фінансового аналізу.
6. Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства.
7. Значення балансу для фінансового аналізу, його склад і структура.
8. Економічна сутність майна підприємства, його структура і класифікація.
9. Аналіз ефективності використання необоротних активів підприємства.
10. Зміст та основні напрями аналізу оборотних активів підприємства.
11. Аналіз структури капіталу підприємства.

12. Оцінка фінансових інвестицій.
13. Аналіз джерел формування капіталу підприємства.
14. Аналіз активів (майна) підприємства.
15. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними коштами.
16. Аналіз джерел формування, структури та розміщення оборотного капіталу.
17. Ефект фінансового важеля.
18. Методологія оцінки реальних інвестицій.
19. Основні показники оцінки майнового стану підприємства, їх розрахунок і характеристика.
20. Поняття, види і значення грошових потоків для підприємства.
21. Аналіз руху грошових коштів.
22. Оцінка оптимального рівня грошових коштів.
23. Оцінка ануїтетів.
24. Оцінка ефективності управління структурою капіталу на основі фінансового левериджу.
25. Основна мета та методи аналізу грошових потоків.
26. Аналіз ефективності інвестиційних проектів.
27. Основні завдання та методи оцінки інвестиційних проектів.
28. Аналіз загального капіталу підприємства.
29. Оцінка вартості капіталу.
30. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.
31. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.
32. Аналіз показників рентабельності.
33. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.
34. Поняття та причини виникнення банкрутства.
35. Аналіз кредитоспроможності позичальника.
36. Аналіз ймовірності банкрутства підприємства.
37. Оцінка кредитоспроможності підприємства на підставі фінансових коефіцієнтів.
38. Аналіз ділової активності підприємства.
39. Аналіз показників ліквідності і платоспроможності.
40. Аналіз ліквідності балансу.
41. Сутність ліквідності та платоспроможності та їх значення при оцінці фінансового стану підприємства.
42. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості.
43. Аналіз відносних показників фінансової стійкості.
44. Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства.
45. Оцінка майбутньої та поточної вартості ануїтетів пренумерандо та постнумерандо.
46. Завдання й джерела інформації аналізу фінансових результатів.
47. Система директ-кост як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку
48. Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції.

49. Аналіз резервів зростання прибутку.
50. Аналіз невизначеності і ризику інвестиційних проектів.
51. Поняття, мета організації та проведення комплексного фінансового аналізу.
52. Методологія організації комплексного фінансового аналізу.
53. Основні напрями оцінки ділової активності підприємства.
54. Методика здійснення аналізу ділової активності підприємства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Базилінська О. О. Фінансовий аналіз: теорія і практика. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
2. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
3. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: В 2 т. – К.: Ника-Центр; Эльга, 2000. – 512 с.
4. Дєєва Н. М., Дедіков О. І. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
5. Ізмайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2003. – 148 с.
6. Ковалев В. В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 512 с.
7. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий аналіз: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
8. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз та планування. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
9. Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с.
10. Шеремет А. Д., Негашев Е. В. Методика финансового анализа: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА - М, 1999. – 172 с.
11. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – К.: Міленіум, 2005. – 160 с.
12. Шиян Д. В., Строченко Н. І. Фінансовий аналіз: Навч. посібн. – К.: Видавництво А. С. К., 2003. – 240 с.

Додаткова література

13. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 112 с.

14. Бланк И. А. Концептуальные основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448 с.
15. Бочаров В. В. Финансовый анализ. – СПб, 2002. – 240 с.
16. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 560 с.
17. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 485 с
18. Кондраков Н. П. Основы финансового анализа. – М.: Главбух, 1998. – 315 с.
19. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібник. – К.: Знання, 2004. – 654 с.
20. Савчук В. П. Управление финансами предприятий/ В. П. Савчук. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2003. — 480 с.
21. Салига С. Я., Дацій Н. В., Корецька С. О., Нестеренко Н. В., Салига К. С. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К: Центр навчальної літератури, 2006. – 210с.
22. Селезнева Н. Н., Ионова А. Ф. Финансовый анализ: Учеб. пособие. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 479 с.
23. Фаріон І. Д., Захарків Т. Д. Фінансовий аналіз. Навч. посіб. – Тернопіль, 2000. – 318 с.
24. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз: Навч.-методич. посібник для самостійного вивчення і практичних завдань: – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 253 с.
25. Шило В. П., Верхоглядова Н. І., Ільїна С. Б., Темченко А. Г., Брадул О. М. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 240 с.

Періодичні видання

«Урядовий кур'єр», «Голос України», «Інвестиційна газета», «Ділова Україна», «Бізнес» з тематичними додатками, «Галицькі контракти» з тематичними додатками, «Бухгалтерський облік і аудит» з тематичними додатками, «Фінанси України», «Економіка України», «Економіст».

Ресурси

Нормативна база

Кабінет Міністрів України - www.kmu.gov.ua

Верховна Рада України - www.rada.gov.ua

Національний банк України - www.bank.gov.ua

Державний комітет статистики – www.ukr.stat.gov.ua

Додаток А

Дата (рік, місяць, число)

Підприємство ВАТ «Домобудівник»

Територія 11111, м. Будівник, вул. Будівників

Форма власності колективна

Орган державного управління

Галузь домобудівництво

Вид економічної діяльності загальне домобудівництво

Одиниця виміру: тис. грн

Адреса

за ЄДРПОУ

за КОАТУУ

за КФВ

за СПОДУ

за ЗКГНГ

за КВЕД

Контрольна сума

11111, м. Будівник, вул. Будівників

КОДИ	
	01
	01272976
	7410136600
	20
	06024
	61133
	45.21.1

БАЛАНС
за 2010 рік

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

АКТИВ	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи		—	—
Нематеріальні активи:		—	—
залишкова вартість	010	—	—
первісна вартість	011	—	—
знос	012	(—)	(—)
Незавершене будівництво	020	387,0	421,0
Основні засоби:			
залишкова вартість	030	14815,0	14304,0
первісна вартість	031	25876,0	26081,0
знос	032	(11061,0)	(11777,0)
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	—	—
інші фінансові Інвестиції	045	47,0	47,0
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	—	—

Відстрочені податкові активи	060	—	—
Інші необоротні активи	070	—	—
Усього за розділом I	080	15249,0	14772,0
II. Оборотні активи		—	—
Запаси:			
виробничі запаси	100	1814,0	1217,0
тварини на вирощуванні та відгодівлі	110	—	—
АКТИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
незавершене виробництво	120	2392,0	2447,0
готова продукція	130	—	330,0
товари	140	—	—
Векселі одержані	150	—	—
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160	3008,0	5295,0
первісна вартість	161	3268,0	5659,0
резерв сумнівних боргів	162	(260)	(364)
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	170	115,0	10,0
за виданими авансами	180	286,0	1243,0
з нарахованих доходів	190	—	—
із внутрішніх розрахунків	200	—	—
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	6,0	9,0
Поточні фінансові інвестиції	220	—	—
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	230	91,0	21,0
в іноземній валюті	240	—	—
Інші оборотні активи	250	352,0	301,0
Усього за розділом II	260	8064,0	10873,0
III. Витрати майбутніх періодів	270	1,0	2,0
Баланс	280	23314,0	25647,0

ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	103,0	103,0
Пайовий капітал	310	—	—
Додатковий вкладений капітал	320	—	—
Інший додатковий капітал	330	18278,0	18224,0

Резервний капітал	340	122,0	122,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	(194,0)	63,0
Неоплачений капітал	360	(—)	(—)
Вилучений капітал	370	(—)	(—)
Усього за розділом I	380	18309,0	18512,0
ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
II. Забезпечення наступних витрат і платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400	—	—
Інші забезпечення	410	—	—
Цільове фінансування	420	—	—
Усього за розділом II	430	—	—
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440	—	—
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	—	—
Відстрочені податкові зобов'язання	460	158,0	609,0
Інші довгострокові зобов'язання	470	—	—
Усього за розділом III	480	158,0	609,0
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500	2000,0	1220,0
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Векселі видані	520	—	—
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	1998,0	2411,0
Поточні зобов'язання за розрахунками:		—	—
з одержаних авансів	540	58,0	2017,0
з бюджету	550	59,0	133,0
з позабюджетних платежів	560	—	—
зі страхування	570	42,0	76,0
з оплати праці	580	172,0	156,0
з учасниками	590	130,0	130,0
із внутрішніх розрахунків	600	—	—
Інші поточні зобов'язання	610	51,0	46,0
Усього за розділом IV	620	4510,0	6189,0
V. Доходи майбутніх періодів	630	337,0	337,0
Баланс	640	23314,0	25647,0

Додаток Б

Дата (рік, місяць, число)
 Підприємство ВАТ «Домобудівник» за ЄДРПОУ
 Територія 11111, м. Будівник, вул. Будівників за КОАТУУ
 Орган державного управління _____ за СПОДУ
 Галузь домобудівництво за ЗКГНГ
 Вид економічної діяльності загальне домобудівництво за КВЕД
 Одиниця виміру: тис. грн Контрольна сума

КОДИ	
	01
	01272976
	7410136600
	06024
	61133
	45.21.1

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИза _____ **20__** р.Форма № 2 Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	17036,0	5379,0
Податок на додану вартість	015	1344,0	601,0
Акцизний збір	020	—	—
	025	—	—
Інші вирахування з доходу	030	—	713,0
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	15692,0	4065,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	15286,0	3115,0
Валовий: прибуток	050	406,0	950,0
збиток	055	—	—
Інші операційні доходи	060	5927,0	3422,0
Адміністративні витрати	070	1804,0	988,0
Витрати на збут	080	15,0	14,0
Інші операційні витрати	090	3391,0	2838,0
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	100	1123,0	532,0
збиток	105	—	—
Дохід від участі в капіталі	110	—	—
Інші фінансові доходи	120	4,0	3,0
Інші доходи	130	12,0	847,0

Фінансові витрати	140	416,0	308,0
Втрати від участі в капіталі	150	—	—
Інші витрати	160	17,0	827,0
Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
прибуток	170	706,0	247,0
збиток	175	—	—
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	503,0	77,0
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
прибуток	190	203,0	170,0
збиток	195	—	—
Надзвичайні:			
доходи	200	—	—
витрати	205	—	—
Податки з надзвичайного прибутку	210	—	—
Чистий:			
прибуток	220	203,0	170,0
збиток	225	—	—

II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Матеріальні затрати	230	13878,0	5951,0
Витрати на оплату праці	240	2706,0	1395,0
Відрахування на соціальні заходи	250	1029,0	511,0
Амортизація	260	834,0	471,0
Інші операційні витрати	270	2130,0	683,0
Разом	280	20577,0	9011,0

III. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	300	2053842	2053842
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310	2053842	2053842
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	320	0,1	0,08
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	330	0,1	0,08

Дивіденди на одну просту акцію	340	—	—
--------------------------------	-----	---	---

Додаток В

Дата (рік, місяць, число)
Підприємство ВАТ «Домобудівник» за ЄДРПОУ
Територія 11111, м. Будівник, вул. Будівників за КОАТУУ
Орган державного управління _____ за СПОДУ
Галузь домобудівництво за ЗКГНГ
Вид економічної діяльності загальне домобудівництво за КВЕД
Одиниця виміру: тис. грн Контрольна сума

КОДИ	
	01
	01272976
	7410136600
	06024
	61133
	45.21.1

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

за _____ 20__ р.

Форма № 3 Код за ДКУД 1801004

Стаття	Код	За звітний період		За попередній період	
		Надходження	Видаток	Надходження	Видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	010	706,0	—	247,0	—
Коригування на:					
амортизацію необоротних активів	020	834,0	X	471,0	X
збільшення (зменшення) забезпечень	030	—	—	—	—
збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	040	—	—	—	—
збиток (прибуток) від неопераційної діяльності	050	1,0	—	—	23
Витрати на сплату відсотків	060	416,0	X	308,0	X
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	070	1957,0	—	1003,0	—
Зменшення (збільшення): оборотних активів	080		2879,0		453,0
витрат майбутніх періодів	090	—	1,0	—	—
Збільшення (зменшення):					
поточних зобов'язань	100	2459,0	—	—	1566,0
доходів майбутніх періодів	110	—	—	—	—
Грошові кошти від операційної діяльності	120	1536,0	—	—	1016,0
Сплачені: відсотки	130	X	421,0	X	308,0
податки на прибуток	140	X	87,0	X	—

Чистий рух коштів до надзвичайних подій	150	1028,0	—	—	1324,0
Стаття	Код	За звітний період		За попередній період	
		Надходження	Видаток	Надходження	Видаток
1	2	3	4	5	6
Рух коштів від надзвичайних подій	160	—	—	—	—
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	1028,0	—	—	1324,0
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Реалізація:					
фінансових інвестицій	180		X	700,0	X
необоротних активів	190	12,0	X	48,0	X
майнових комплексів	200	—	—	—	—
Отримані:					
відсотки	210	4,0	X	3,0	X
дивіденди	220	—	X	—	X
Інші надходження	230	—	X	—	X
Придбання:					
фінансових інвестицій	240	X	—	X	751,0
необоротних активів	250	X	334,0	X	230,0
майнових комплексів	260	X	—	X	—
Інші платежі	270	X	—	X	—
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	280	—	318,0	—	230,0
Рух коштів від надзвичайних подій	290	—	—	—	—
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	300	—	318,0	—	230,0
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Надходження власного капіталу	310	—	X	—	X
Отримані позики	320	2500,0	X	2000,0	X
Інші надходження	330	—	X	—	X
Погашення позик	340	X	3280,0	X	365,0
Сплачені дивіденди	350	X	—	X	—
Інші платежі	360	X	—	X	—
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	370	—	780,0	1635,0	—
Рух коштів від надзвичайних подій	380	—	—	—	—
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	390	—	780,0	1635,0	—
Чистий рух коштів за звітний період	400	—	70,0	81,0	—
Залишок коштів на початок року	410	91,0	X	10,0	X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	420	—	—	—	—
Залишок коштів на кінець року	430	21,0	X	91,0	X

Додаток Г

Дата (рік, місяць, число)
 Підприємство ВАТ «Домобудівник» за ЄДРПОУ
 Територія 11111, м. Будівник, вул. Будівників за КОАТУУ
 Орган державного управління _____ за СПОДУ
 Галузь домобудівництво за ЗКГНГ
 Вид економічної діяльності загальне домобудівництво за КВЕД
 Одиниця виміру: тис. грн Контрольна сума

КОДИ	
	01
	01272976
	7410136600
	06024
	61133
	45.21.1

ЗВІТ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ за 20__ р.

Форма № 4 Код за ДКУД 1801005

Стаття	Код	Статутний капітал	Пайовий капітал	Додатковий вкладений капітал	Інший додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	капіталНеоплачений	Вилучений капітал	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Залишок на початок року	010	103,0	—	—	18278,0	122,0	(194,0)	—	—	18309,0
Коригування: Зміна облікової політики	020	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Виправлення помилок	030	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Інші зміни	040	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Скоригований залишок на початок року	050	103,0	—	—	18278,0	122,0	(194,0)	(—)	(—)	18309,0
Переоцінка активів: Дооцінка основних засобів	060	—	—	—	(54,0)	—	54,0	—	—	—
Уцінка основних засобів	070	—	—	—	(—)	—	—	—	—	(—)
Дооцінка незавершеного будівництва	080	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Уцінка незавершеного будівництва	090	—	—	—	(—)	—	—	—	—	(—)
Дооцінка нематеріальних активів	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Уцінка нематеріальних активів	110	—	—	—	(—)	—	—	—	—	(—)
	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	130	—	—	—	—	—	203,0	—	—	203,0
Розподіл прибутку: Виплати власникам (дивіденди)	140	—	—	—	—	—	(—)	—	—	(—)

Стаття	Код	Статутний капітал	Пайовий капітал	Додатковий вкладений капітал	Інший додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	капіталНеоплачений	Вилучений капітал	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Спрямування прибутку до статутного капіталу	150	—	—	—	—	—	(—)	—	—	—
Відрахування до резервного капіталу	160	—	—	—	—	—	(—)	—	—	—
	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Внески учасників: Внески до капіталу	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Погашення заборгованості з капіталу	190	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	210	—	—	—	—	—	—	—	(—)	(—)
Перепродаж викуплених акцій (часток)	220	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Анулювання викуплених акцій (часток)	230	(—)	—	(—)	—	—	(—)	—	—	(—)
Вилучення частки в капіталі	240	—	—	—	—	—	—	—	(—)	(—)
Зменшення номінальної вартості акцій	250	(—)	—	—	—	—	—	—	—	—
Інші зміни в капіталі: Описання невідшкодованих збитків	260	—	—	—	—	(—)	—	—	—	—
Безкоштовно отримані активи	270	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	280	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом зміни в капіталі	290	—	—	—	(54,0)	—	257,0	—	—	203,0
Залишок на кінець року	300	103,0	—	—	18224,0	122,0	63,0	(—)	(—)	18512,0

Зміст курсової роботи (зразок)

Тема: Оцінка фінансової стійкості підприємства

Вступ

Розділ 1. Фінансова стійкість та стабільність підприємства

1.1. Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства

1.2. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства

1.3. Кількісна оцінка фінансової стійкості підприємства

Розділ 2. Аналіз фінансової стійкості ВАТ «Галактон»

2.1. Характеристика підприємства

2.2. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості

2.3. Аналіз відносних показників фінансової стійкості

2.4. Оцінка запасу фінансової стійкості ВАТ «Галактон»

Розділ 3. Заходи зміцнення фінансової стійкості підприємства

3.1. Напрями підвищення фінансової стійкості підприємства

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

Тема: Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства

Вступ

Розділ 1. Теоретичні аспекти організації оборотних активів підприємства

1.1. Сутність, склад і структура оборотних активів підприємства, джерела їх формування

1.2. Методи обґрунтування потреби підприємства в оборотних коштах

1.3. Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства

Розділ 2. Оцінка оборотних активів ТОВ «Скляр»

2.1. Характеристика ТОВ «Скляр»

2.2. Структура оборотних активів підприємства

2.3. Оцінка ефективності використання оборотних активів ТОВ

Розділ 3. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства підприємства

3.1 Абсолютне та відносне вивільнення оборотних коштів підприємства

3.2 Управління запасами підприємства

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний економіко-технологічний університет транспорту
Кафедра «Фінанси і кредит»

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Фінансовий аналіз»

на тему

Студента групи _____

(прізвище, ім'я по-батькові)

Науковий керівник _____

(науковий ступінь та звання)

(прізвище, ім'я по-батькові)

Київ–2013

Навчально-методичне видання

**Пінчук Світлана Станіславівна
Сологуб Сергій Миколайович**

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Навчально-методичний посібник
щодо вивчення дисципліни для студентів
економічних спеціальностей денної та заочної
форм навчання

Відповідальний за випуск: *Пінчук С.С.*

Редактор: *Щербак Н.В.*

Макет і Андрієнка В.О

Підписано до друку 03.05.12 Формат паперу 60X84 1/16.
Папір офсетний. Друк на ризографі. Зам. № 79-2/12.
Тираж 100 прим.

Надруковано у редакційно-видавничому центрі ДЕТУТ.
(Свідотство про реєстрацію від 27.12.07р., серія ДК № 3079)
03049, Київ, вул. Миколи Лукашевича, 19